

ਨੈਤਿਕਤਾ
ਅਤੇ
ਤਰਕਸੀਲਤਾ

ਹਰੀਸ਼
ਮਲਹੋਤਰਾ

NEATIKTA ATE TARKSHILTA
By : Harish Malhotra
24, Friary Gardens Handsworth Wood
BIRMINGHAM B21 8ET West Midlands (U. K.)

PUB. BY : RAVI SAHIT PARKASHAN
Hall Bazar, AMRITSAR (INDIA) 143006

ਏਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ

○ ਜਾਅਲੀ ਦੁਨੀਆਂ (1987)

(ਈਸਟ ਮਿਲਐਂਡਜ਼ ਆਰਟਸ ਕਾਉਂਸਲ

ਵਲੋਂ ਸਰਵੋਤਮ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ)

○ ਵੱਖਰੀ ਨਸਲ (1991)

ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ

ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਰਵੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ
ਹਾਲ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਤਤਕਰਾ

ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ : ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤੀ	9
ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕ	11
ਵੱਧ ਤਿਹਾ ਰੋਲਾ-ਰੱਪਾ	13
ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਪਿਆਰ ਹੈ?	15
ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਟਰੇਡ ਦਾ ਮਹੱਤਵ	18
ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਤੇ ਸਮੱਸਿਆ	22
ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਲੋਅ	27
ਸੱਕੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੋਲ ਉਤੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ	31
ਅੰਨ੍ਹੀ ਪੀਹਵੇ ਤੇ ਕੁੱਤੀ ਚੱਟੇ	34
ਇਨਸਾਨੀ ਰਿਸ਼ਤੇ	36
ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ	40
ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਔਰਤ ਬਾਰੇ ਨਜ਼ਰੀਆ	44
ਤੇਰੇ ਪੋਟਿਆਂ ਦੀ ਜੇ ਇਕ ਛੁਹ ਮਿਲੇ...	51
ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ	54

ਭੇਡਚਾਲ ਤੇ ਨਿੱਜਤਵ	56
ਸਾਊ ਆਦਤਾਂ	59
ਯੋਗਾ ਦੀ ਸਾਇੰਸ	62
ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ	65
ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ	67
ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ	
ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ	71
ਬਰਤਾਨਵੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ	75
ਏਡਜ਼ ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦ	81
ਤਣਾਅ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਆਮਦਨ ਕਰ ਹੈ	95
ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਕੀ ਹੈ	97
ਵਲੈਂਟੀ ਦੀਵਾਲੀ	101
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ	104

ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ : ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤੀ

ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਵੱਸਦੇ ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ਦਾ ਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ 'ਚ ਵੀ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕਾਂ 'ਚ ਵੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਫਸਰ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਚਾਰ ਸੈਨੇ-ਜਰ ਹਨ ਅਤੇ ਤੀਹ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ।

1972 'ਚ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਬੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਕਰਨ ਬਾਅਦ ਉਹ 1973 'ਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਾਅਲੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਪਰ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਹਾਰੀ ਤੇ 1979 'ਚ ਫੇਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟਿਕਣ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇਕਰੀਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ 1980 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਮੈਰਿਜ਼ ਕਾਉਂਸਲਰ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕੀਤਾ। ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ ਮੈਰਿਜ਼ ਕਾਉਂਸਲਰ ਬਣਿਆ। 1984 'ਚ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰ ਦਾ ਡਿਪਲੋਮਾ ਪਾਸ ਕਰ ਲਿਆ। ਟਰੇਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਫਸਰ।

ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ ਮੋਹ ਲਗਾਤਾਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। 'ਜਾਅਲੀ ਦੁਨੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਵੱਖਰੀ ਨਸਲ' ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ਨੇ 16 ਜੁਲਾਈ '93 ਨੂੰ ਵਾਰਿਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਐਮ. ਏ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲੱਲੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦਾ ਜੰਮ-ਪਲ ਹਰੀਸ਼ ਹੁਣ ਬਰਮਿੰਘਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਬੋੜਾ ਸਮਾਂ ਲਾ ਕੇ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਕਰ ਰਿਹਾ। ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖੀ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕ

ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਜਲਦੀ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਸੁਸਤ ਚਾਲ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਭਾਵੇਂ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਾੜੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ, ਆਮ ਲੋਕ ਹੀ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜਿੰਨਾ ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਸਮਝ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਐਸੇ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਦੀ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਸਮਝ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਇਕੋ ਜਿੰਨੀ ਹੋਵੇ।

ਇਨਸਾਨੀ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਘਟੀਆਪਨ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਿਮਾਗੀ ਪਕਿਆਈ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਾਡਾ ਦਿਮਾਗ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਇਨਸਾਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੰਗਦਿਲੀ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ। ਇਸਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪੈਰ-ਪੈਰ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਅਟਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ, ਉਹਦੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣਾ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣਾ, ਸਿਰਫ ਦਿਮਾਗੀ ਪਕਿਆਈ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ।

ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਪੱਕੇ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਮ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਲਗਨ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫ਼ਖਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ। ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕੌਣ ? ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਉਹ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ

ਭੇਡਚਾਲ ਤੇ ਨਿੱਜਤਵ	56
ਸਾਊ ਆਦਤਾਂ	59
ਯੋਗਾ ਦੀ ਸਾਇੰਸ	62
ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ	65
ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ	67
ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ	71
ਬਰਤਾਨਵੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ	75
ਏਡਜ਼ ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦ	81
ਤਣਾਅ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਆਮਦਨ ਕਰ ਹੈ	95
ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਕੀ ਹੈ	97
ਵਲੈਤੀ ਦੀਵਾਲੀ	101
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ	104

ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ : ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤੀ

ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਵੱਸਦੇ ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ਦਾ ਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ 'ਚ ਵੀ ਸੁਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕਾਂ 'ਚ ਵੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਫਸਰ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਚਾਰ ਮੈਨੇਜਰ ਹਨ ਅਤੇ ਤੀਹ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ।

1972 'ਚ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਬੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਕਰਨ ਬਾਅਦ ਉਹ 1973 'ਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਾਅਲੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਪਰ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਹਾਰੀ ਤੇ 1979 'ਚ ਫੇਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟਿਕਣ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇਕਰੀਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ 1980 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਮੈਰਿਜ਼ ਕਾਉਂਸਲਰ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕੀਤਾ। ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ ਮੈਰਿਜ਼ ਕਾਉਂਸਲਰ ਬਣਿਆ। 1984 'ਚ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰ ਦਾ ਡਿਪਲੋਮਾ ਪਾਸ ਕਰ ਲਿਆ। ਟਰੇਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਫਸਰ।

ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ ਮੋਹ ਲਗਾਤਾਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। 'ਜਾਅਲੀ ਦੁਨੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਵੱਖਰੀ ਨਸਲ' ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ਨੇ 16 ਜੁਲਾਈ '93 ਨੂੰ ਵਾਰਿਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਐਮ. ਏ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲੱਲੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦਾ ਜੰਮ-ਪਲ ਹਰੀਸ਼ ਹੁਣ ਬਰਮਿੰਘਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਲਾ ਕੇ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਕਰ ਰਿਹਾ। ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖੀ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕ

ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਜਲਦੀ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਸੁਸਤ ਚਾਲ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਭਾਵੇਂ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਾੜੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ, ਆਮ ਲੋਕ ਹੀ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜਿੰਨਾ ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਸਮਝ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਐਸੇ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਦੀ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਸਮਝ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਇਕੋ ਜਿੰਨੀ ਹੋਵੇ।

ਇਨਸਾਨੀ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਘਟੀਆਪਨ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਿਮਾਗੀ ਪਕਿਆਈ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਾਡਾ ਦਿਮਾਗ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਇਨਸਾਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੰਗਦਿਲੀ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ। ਇਸਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪੈਰ-ਪੈਰ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਅਟਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ, ਉਹਦੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣਾ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣਾ, ਸਿਰਫ਼ ਦਿਮਾਗੀ ਪਕਿਆਈ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ।

ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਪੱਕੇ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਮ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਲਗਨ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਖਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ। ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕੌਣ ? ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਉਹ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ

ਆਪ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਸਕੇ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :

ਢਾਹੂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ। ਢਾਹੂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਿਰਫ਼ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ, ਦਿਲ ਪ੍ਰਚਾਵੇ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਯੂਸ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਘਟੀਆ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਨਿਰੀ ਥੋਥੀ ਅਤੇ ਬਕਵਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸਾਰੂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਹੀ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਮੁਤਾਬਕ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਕਾਫ਼ੀ ਗਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਦੇ ਮਾਯੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਪੱਧਰ ਕਾਫ਼ੀ ਰੋਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਲ੍ਹ-ਦਿਲੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਸਿਸਰੋ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ— "ਅਜੇ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ।" ਮਤਲਬ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਢਾਹੂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੁਭਚਿੰਤਕ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ-ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂ ਢੰਗ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਦੇਈਏ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਜੇ ਉਸਾਰੂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੇਹਤਰ ਹੈ ਕਿ ਚੁੱਪ ਰਹੀਏ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸੋਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਕੀ ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ? ਜੇਕਰ ਜੁਆਬ 'ਹਾਂ' ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸਾਰੂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰੋ। ਪਰ ਜੇ ਜੁਆਬ 'ਨਾਂਹ' ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵੀ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਖਰਾਬ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਖਾਹ-ਮਖਾਹ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਗੁਆਉਂਦੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਲਾਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਗੁਆਉਣਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਕਲਮੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਹੈ, "ਇਕ ਚੁੱਪ ਤੇ ਸੌ ਸੁੱਖ" ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣ ਅੱਜ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਕਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਮਾਅਰਕੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਚੀਖ-ਚਿਹਾੜਾ ਤੇ ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ ਵੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਸਕਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਇਕਾਂਤ, ਇਕ ਕਮਰੇ 'ਚ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠਣਾ ਸਿੱਖ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਭ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਕਾਵਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਦੇਣ ਨੇ, ਜੋ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਝਾਕਦੇ ਰਹੇ।"

ਅੱਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਲੱਭਣਾ ਓਨਾ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਕਿਸੇ ਕੀਮਤੀ ਧਾਤ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ ਇੰਨਾ ਵਧ ਰਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਦੀ ਜਿਹੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੋਟਰਕਾਰਾਂ, ਬੱਸਾਂ, ਟਰੱਕਾਂ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ, ਰੇਲ ਗੱਡੀਆਂ, ਕਾਰਖਾਨੇ, ਟੀ.ਵੀ., ਰੇਡੀਓ, ਡਿਸਕੋ, ਸਟੀਰੀਓ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਰੌਲਾ ਆਦਿ। ਇਹ ਸਭ ਢੋਲ-ਢਮੱਕਾ ਸੁਣਨ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਕੰਨ ਹਨ। ਚੀਖ-ਚਿਹਾੜਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਹੀ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਸਗੋਂ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਵੀ ਸਤਿਆਨਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਰੌਲਾ' ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਮਿਹਦੇ 'ਤੇ ਵੀ ਭੈੜਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੂਨ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵਧਾਉਣ, ਮਾਨਸਿਕ ਦਬਾਅ, ਚਿੜਚੜਾਪਨ ਤੇ ਪੌਠਿਆਂ ਦਾ ਸੁੰਗੜਨਾ ਵੀ ਰੌਲੇ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਚ ਅਸੀਂ "ਗਲਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਗਲਤ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਰੌਲਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।" ਹਾਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੀਂ ਰੌਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਰਹੇ। ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰੌਲਾ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਰੌਲਾ-

ਰੱਪਾ ਵੀ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ, ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ, ਮੰਦਰਾਂ, ਮਸੀਤਾਂ, ਜਲਸਿਆਂ ਅਤੇ ਜਲੂਸਾਂ ਆਦਿ 'ਚ ਲਾਉਡ ਸਪੀਕਰਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਰੋਲੇ' ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਘਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਚੀਖ-ਚਿਹਾੜੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕੋ-ਇਕ ਮਕਸਦ 'ਆਪਣੀ ਗੱਲ' ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੰਨ 'ਚ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ... ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੇ ਰੋਮ ਬਾਰੇ ਕਵੀ ਡੈਸੀਮਸ ਜੂਨੀਅਸ ਜੁਵੀਨੇਲਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ— "ਰੋਮ ਦੇ ਅਪਾਹਜਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮੌਤਾਂ, ਉਨੀਂਦਰੇ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਓਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।..... ਇਥੋਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਕੋਈ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੌ ਸਕਦੈ ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਰ ਰਾਤ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੱਘੀਆਂ ਵਿੰਗੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਚੀਖ-ਚਿਹਾੜਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।"

ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸੁਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸੁਣ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਿਥੇ ਕੁ ਆ ਰਿਹਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਵਧ ਰਹੀ ਸਨਅਤ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣ ਤਾਂ ਗੰਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ-ਖੂੰਹਦੀ ਕਸਰ ਇਹ ਵਧ ਰਿਹਾ ਚੀਖ-ਚਿਹਾੜਾ ਤੇ ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਐਨਕਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੱਗਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਕਾਫ਼ੀ ਗੰਧਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵਧ ਰਹੇ ਰੌਲੇ-ਰੱਪੇ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਬੈਰ ਨਹੀਂ ਤੇ 'ਹੀਇਰੰਗ ਏਡਾ' ਦੀ ਵਿਕਰੀ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਿਹੜੇ ਰੰਗ ਕੌਣ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ ?

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਯੁੱਗ 'ਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਭਾਵੇਂ ਲੱਖ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਟੈਗੋਰ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ, 'ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਧਰਮ' 'ਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

ਗਰੈਵੇਲੋਜੀ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਮੁਤਾਬਕ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਉਹਦੀ 'ਲਿਖਾਈ' ਦੇਖ ਕੇ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਰਾ ਰੰਗ ਪਸੰਦ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਖਾਹਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੌੜ ਜਾਵਾਂ। ਵੈਸੇ ਹਰਾ ਰੰਗ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰੰਗ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ਾਂਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਨਿਪੋਲੀਅਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਹਰੇ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਕੋਟ ਹੀ ਪਹਿਨਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਨਬਜ਼ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਕਦੇ 62 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਆਮ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਨਬਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ 70-75 ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਲਾਲ, ਪੀਲਾ ਤੇ ਸੰਤਰੀ ਰੰਗ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਲੀਆਂ, ਦਿਲਚਸਪ ਤੇ ਦਿਆਲੂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਅਕਸਰ ਇਰਾਦੇ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਮਨਵਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਕਾਫ਼ੀ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਮਿਲਣਸਾਰ, ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਤੇ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਵੱਲ ਕਾਫ਼ੀ ਖਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਡਟੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜ਼ਰਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਖੂਨ ਦਾ ਦਬਾਅ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਬਜ਼ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਦਰ ਵੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਔਰਤ

ਨੇ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹਰਾ ਰੰਗ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਾਵ ਕਰਨਗੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਕਲ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹਰਾ ਰੰਗ ਪਲੱਤਣ 'ਤੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਅੰਗ-ਪਾਲਕ ਤੇ ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਵਰਤਾਵ ਕਰੇਗਾ।

ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਰੀ ਰੰਗ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਰੋਧਤਾ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਇਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯਕੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਫ਼ੀ ਜਲਦੀ ਬੋਰ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਝਟਕੀ-ਪਟਕੀ 'ਚ ਪਿਆਰ-ਜੰਜਾਲ 'ਚ ਫਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਸਦਾ ਹੀ ਪਛਤਾਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਚੋਣ ਗਲਤ ਸੀ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਗਿਣੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਅਕਲ, ਹਾਸੇ-ਮਖੌਲ ਵਾਲੇ ਤੇ ਦਿਲ-ਖਿੱਚਵੇਂ ਇਨਸਾਨ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਪੈਸਾ ਬਚਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਘਰੇਲੂ ਔਰਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਘਰੇਲੂ-ਆਦਮੀ ਜਿਹੜੇ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਆਮ ਕਰਕੇ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਮਟਿਆਲਾ ਰੰਗ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਝਦਾਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਇਦੇ ਦੇ ਪੱਕੇ ਇਨਸਾਨ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ।

ਕੋਈ ਵੀ ਔਰਤ ਜਾਂ ਮਰਦ, ਜੋ ਲਾਲ ਰੰਗ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਦੱਸਣ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸਦਾ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਚ ਆਮ ਕਰਕੇ ਸਾਧੂ, ਮਹਾਤਮਾ ਭਗਵੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵੇਂ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਛੂਤ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੂਫੀ ਲੋਕ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਬਿਰਹੇ ਦਾ ਵੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਗਰਮੀ ਜਲਦੀ ਖਿੱਚਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਜਲਦੀ ਛੱਡ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਉਲਟ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਗਰਮੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੀ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਾਤਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਚ ਮਾਤਮ ਲਈ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਮਾਈਕਰੋਚਿਪ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ 'ਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮ

ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਵਿਹਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ 99.6 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤਕ ਜਿੱਤ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ 2000 ਸਾਲ ਤਕ, ਦਫਤਰਾਂ, ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਮਾਈਕਰੋਚਿਪ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਵਿਹਲ ਵਧਣ ਨਾਲ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਵੀ ਵਧ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਵੈਸੇ ਵੀ ਆਦਮੀ 'ਚ ਪਿਆਰ ਨਾਲੋਂ ਹੁੱਲੜਬਾਜ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਵਿਹਲਾ ਮਨ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਚਰਖਾ' ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਅਸਰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਵੇਗਾ ਹੀ। ਇਸ ਵਧ ਰਹੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ 'ਚ ਸਿਰਫ ਥੋੜ੍ਹੇ ਲੋਕ ਹੀ ਸੀਲੈਕਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਕਿ ਮਸ਼ੀਨਾਂ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਤਾਂ ਇਸ ਚੋਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੌਕਰੀ ਲੈਣ ਗਏ ਬੰਦੇ ਦੀ ਲਿਖਾਈ, ਉਹਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਬੇਲ-ਚਾਲ ਤੋਂ ਉਹਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਧ ਰਹੀ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਯੁੱਗ 'ਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਥਾਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਬਲ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਕੱਪੜੇ ਤਕਰੀਬਨ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਪਰਦਰਸ਼ਨੀ 'ਚ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਆਏ ਸਾਲ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਾਰੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਪਾਹਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲ ਆਦਿ। 1959 'ਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ 21 ਦਸੰਬਰ 1976 ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਹੀ 1979 ਦਾ ਸਾਲ 'ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲ' ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ 24 ਨਵੰਬਰ 1979 ਦੀ ਤਰੀਕ ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ ਮਿੱਥ ਲਈ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਹੁਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲ ਦੀ ਹੀ ਉਦਾਹਰਣ ਲਵੋ।

ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ 1979 ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਫਰੀਕਾ, ਏਸ਼ੀਆ ਤੇ ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ 25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤਕ ਬੱਚੇ ਮਸੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤਕ ਹੀ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ ਤਕ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਔਸਤ ਉਮਰ ਵੀ ਅਮੀਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ 20 ਸਾਲ ਘੱਟ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਲੱਗ-ਭਗ ਬੱਚੇ ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਏ' ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਜੰਮਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈਜ਼ਾ, ਮਰੋੜ ਅਤੇ ਦਸਤ ਆਦਿ, ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹੋ ਹੀ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਸੀ ਕਰੋੜ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤਕ ਵੀ ਵਿਦਿਆ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਲ 1980 'ਚ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਗਏ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਹੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ 1970 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ 212 ਕਰੋੜ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਗਏ ਤੇ 26.9 ਕਰੋੜ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦਾ ਦਰ ਨਸੀਬ ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ

ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਅਜੇ ਸਾਡੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲੋੜਾਂ ਯਾਨੀ ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਅਤੇ ਜੁੱਲੀ ਵੀ ਅਜੇ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਪਰ ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਮੀਰ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ? ਗਾਹੇ ਬਗਾਹੇ ਅਸੀਂ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਟੀ. ਵੀ. ਅਤੇ ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਸੂਮ ਜਿੰਦਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਲੋਂ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਏ ਦਿਨ ਕੇਸ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਭੁੱਖਿਆਂ ਰੱਖ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਦੇਰ ਗਈ ਰਾਤ ਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਰਹੀ, ਇਕ ਮਾਂ ਨੇ ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਖਤ ਸਰਦੀ 'ਚ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪਿਆ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦਾ ਕਸੂਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭੁੱਖਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੋਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਟ ਰਿਹਾ। ਜਿਉਂਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗਰਮ ਸਲਾਖਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਜਾਂ ਗਰਮ ਪਾਣੀ 'ਚ ਉਬਾਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਆਦਿ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੇਸ ਦੇਖ, ਪੜ੍ਹ, ਸੁਣ ਕੇ ਲੂੰ ਕੰਡੇ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਲਗਦੈ। ਆਦਮਜ਼ਾਤ, ਬਣਮਾਣਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਹੇਠਲੀ ਕਤਾਰ 'ਚ ਜਾ ਖੜੋਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਪਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਆਦਮੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਓਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੈ, ਪਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵੱਡਾ ਹੱਥ

ਅੱਜ ਦੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ, ਉਹਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਹੀ ਉਹਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ— ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ।

ਸੋ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਉਹਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਦਿਉ ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਚੰਗੀ ਕੌਮ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੀ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ।"

ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨ, ਫਿਲਾਸਫਰ, ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਯੋਧੇ, ਮਹਾਨ ਲਿਖਾਰੀ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਜਿਥੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਦਾ ਹੱਥ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦੈ, ਉਥੇ ਚੇਰ, ਡਾਕੂ, ਬਦਮਾਸ਼, ਕਾਤਲ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਵੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਲਪੇਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ

ਜਮਾਂਦਰੂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਬਾਰੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਜੰਗਲ 'ਚ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਜਦ ਉਹ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਰਾਤ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਜੰਗਲ 'ਚ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ?" ਤਾਂ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦਾ ਜੁਆਬ ਸੀ। "ਡਰ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?"

ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਡਰ ਬਾਰੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਮਰਹੱਟਾ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਬਨਾਉਣ 'ਚ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਜੀਜਾ ਬਾਈ ਨੇ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ।

ਸ਼ਖਸੀਅਤ

ਬੱਚੇ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਤੇ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੋਸਣੀ, ਉਹਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨੀ ਵੀ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਿਖਾਰੀ ਚਾਰਲਸ ਡਿਕਨਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਰਿਹਾ ਜਦ ਉਹ ਬੱਚਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਮਖੌਲ ਹੀ ਉੜਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨਾ ਭੁੱਲ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ 'ਚ ਟੈਗੋਰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ 'ਚ ਲਿਖਦੇ, "ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਦੀ ਸੈਰ 'ਤੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਪੱਥਰ ਗੀਟੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਂਦੇ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾਏ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਬੜੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਇਹ ਇੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਗੀਟੇ-ਪੱਥਰ ਕਿਥੋਂ ਲੈ ਆਇਐ? ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ।" ਟੈਗੋਰ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਵਿਚ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਸੋਚਣੀ ਬਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦ ਸੋਚਣੀ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਵੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚ ਲਿਖਿਐ, ਬਿਲਕੁਲ ਯਕੀਨ ਨਾ ਕਰ, ਸਗੋਂ ਜੇ ਤੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਲਗਦੇ, ਉਸ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰ।" ਤੇ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਬੁੱਧ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਫਿਲਾਸਫਰ ਬਰਟਰੈਂਡ ਰਸਲ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਸੋਚਣੀ 'ਤੇ ਪੱਕਾ ਅੰਗੂਠਾ ਲਾਉਂਦੇ।

ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਸੋਚਣੀ ਕਿ 'ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਘਿਉ ਦੀਆਂ ਨਾਲਾਂ' ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗੀ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਵਾਧੇ 'ਚ ਰੋਕ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਫਜ਼ੂਲ ਕਹਾਵਤ, "ਬੱਚਾ ਤੇ ਰੰਬਾ, ਜਿੰਨਾ ਚੰਡੇ, ਓਨਾ ਚੰਗਾ" ਦੀ ਅੱਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ 'ਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਨਿੱਘੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਐਕਟਰ ਚਾਰਲੀ ਚੈਪਲਿਨ ਪਿਆਰ ਲਈ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤਰਸਦਾ ਰਿਹਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹਨੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਦੌਲਤ ਕਮਾਈ ਤੇ ਕਈਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ। 'ਸਾਲ ਦੇ 365 ਦਿਨਾਂ 'ਚ

ਕਿਵੇਂ ਰਹਿਣੈ' ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਲੇਖਕ ਲਿਖਦੇ, "ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਸੁਭਾਵਕ ਗਿਰਾਵਟ (Emotional Induced illness) ਤੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।" ਤੇ ਇਸ ਸੁਭਾਵਕ ਪਕਿਆਈ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ 'ਚ ਪਿਆਰ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਹੈ।

ਖਾਲੀ ਢੋਲ

ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਾ ਸਿਖਾਓ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਡਰ ਬੈਠਾ ਰਹੇ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਆਪ ਕਰ ਸਕੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਲਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾ ਕੇ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨੋਸੇ ਜਾਣ, "ਤੂੰ ਚੁਪ ਰਹਿ! ਵੱਡਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਦੈ? ਵੱਡਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੋਲਦੈ?" ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੱਜ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਉਮਰ ਦਾ ਅਕਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ, "ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਨੂੰ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤਾਂ, 'ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ' ਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਬਦਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਤੇ 96 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤਾਕਤ ਬਿਨਾਂ ਵਰਤਿਆਂ ਹੀ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।"

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਚ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਦਿਮਾਗੀ ਸ਼ਕਤੀ 4 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਕੇ ਕਰੀਏ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਖਾਲੀ ਢੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੇ ਸਮੱਸਿਆ

ਵੀਅਤਨਾਮ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਲੰਬੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਤਾਂ ਸੋਹਲਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਆਇਰਲੈਂਡ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਕੱਦ ਭੋਗ ਪਵੇਗਾ, ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਅਮੀਰੀਕੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਿਚਰਡ ਨਿਕਸਨ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਡਾਕਟਰ ਹੈਨਰੀ ਕਸਿੰਜਰ ਨੇ ਜੋ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਵੀਅਤਨਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਕੰਬ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਤੇ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਅਤੇ ਨਾਗਾਸਾਕੀ 'ਤੇ ਸੁੱਟੇ ਗਏ ਬੰਬਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਅਤੇ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਬੰਬ ਸੁਟਵਾਏ, ਆਇਓਡੈਕਸਿਨ ਵਰਗੇ ਮਾਰੂ ਰਸਾਇਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਕੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੇ, ਪਰ ਆਖ਼ਰ ਸੱਚ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਪਾਣੀਓਂ ਪਤਲਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਆਪਣੀਆਂ ਟਿੰਡ ਫੌਹੜੀਆਂ ਸਾਂਭਦਾ ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਡੋ-ਚੀਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਤਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਮੁਲਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਨਾ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਜਾਗ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਨੇ ਲਾਈ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ।

ਨਫਰਤ

ਇਹ ਵੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਆਇਰਲੈਂਡ ਨਾਲ ਲੜ ਰਿਹਾ। ਉੱਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ ਜਿਹਨੂੰ 'ਅਲਸਟਰ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ, ਵਿਚ ਅਗਸਤ 1979 ਤਕ 2000 ਆਦਮੀ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਲੋਕ ਲੰਗੜੇ-ਲੂਲ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਉੱਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਗਸ਼ਤਕਾਰੀ ਫੌਜ, ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਬੰਬ ਆਮ ਹਾਲਾਤ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਐ ਕੀ ਇਹ ਲੜਾਈ ਸਿਰਫ 10 ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਿਛਕੋੜ ਹੈ? ਆਇਰਲੈਂਡ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਫਰੋਲਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਲੜਾਈ 1155 ਈ. ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪੋਪ ਐਡਰੀਅਨ ਚੌਥੇ ਨੇ ਆਇਰਲੈਂਡ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਰਾਜੇ ਹੈਨਰੀ ਦੂਜੇ

ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਇਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੂੰ ਇਕ ਸਰਾਪ ਸਮਝਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਰ 1649 'ਚ ਅਲੀਵਰ ਕਰਮਾਰੈਲ 20,000 ਸਿਪਾਹੀ ਲੈ ਕੇ ਡਬਲਿਨ ਜਾ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਫਸਤਾ ਹੀ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਉਹਦੀ ਇਹ ਖਾਹਿਸ਼ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ ਤੇ ਅੱਜ ਤਕ ਕੈਥੋਲਿਕ ਆਇਰਸ਼ ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜੇ ਵਿਲੀਅਮ ਨੇ 1690 'ਚ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਰਾਜੇ ਵਿਲੀਅਮ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਤਕ ਇਹ ਲੋਕ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਝੰਡੇ ਲੈ ਕੇ, ਨਾਅਰੇ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਕਿ '1690 ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ'। ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ 1801 'ਚ ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ, ਆਇਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾ ਟਲੀ। 1840 'ਚ ਜਦ ਆਇਰਲੈਂਡ 'ਚ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਟੱਪ ਗਈ। ਆਇਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਆਇਰਲੈਂਡ 'ਚੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਆਲੂ ਭੇਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਆਇਰਸ਼ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌ ਗਏ।

ਹੁਣ ਆਇਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਲ-ਬਲ ਉਠਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਅਣਖੀ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਆਇਰਸ਼ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ 1916 'ਚ ਸਿਨਫੇਨ ਨਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸੰਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਿਪਾਹੀਆਂ, ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨੇ ਰੰਗ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ 1922 'ਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਦੇ 'ਰੀਪਬਲਿਕ ਆਫ ਆਇਰਲੈਂਡ' ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦਾ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਾਨਿ 32 ਕਾਊਂਟੀਆਂ 'ਚੋਂ 26 ਕਾਊਂਟੀਆਂ। ਇਥੇ ਕੈਥੋਲਿਕ ਲੋਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਨ। ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ 'ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਸਟੇਟ' ਦਾ ਹੀ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬੋਲਬਾਲਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਆਇਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਸਲੇ ਅਤੇ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ 1949 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਦਮ ਲਿਆ।

ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ 6 ਕਾਊਂਟੀਆਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਕੈਥੋਲਿਕ ਆਇਰਸ਼ ਘੱਟ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੈਲਫਾਸਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ 'ਸਟੈਰਮੋਂਟ ਕੈਸਲ' ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪਰ 1972 'ਚ ਉਥੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਉੱਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ 'ਚ ਸਿੱਧਾ ਰਾਜ ਵੈਸਟ ਮਨਿਸਟਰ ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਹੋਣ ਲੱਗਾ।

ਸਿਆਸੀ ਆਧਾਰ

ਹੁਣ ਭਾਵੇਂ ਢੰਡੇਰਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪਿਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ 'ਚ ਲੜਾਈ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਕੈਥੋਲਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਸਚਾਈ

ਇਹ ਐ ਕਿ ਲੜਾਈ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸਿਆਸੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਨਾਮ ਕਰਕੇ ਜਾਗਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਆਂਦੀ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਥੇ ਨਾਸਤਿਕਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ।

ਅਗਸਤ 1969 'ਚ ਜਦ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਹਕੂਮਤ ਸੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੈਰਲਡ ਵਿਲਸਨ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ 'ਚ 1000 ਮਿਲਟਰੀ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਭੇਜੀ ਤਾਂ ਕਿ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਿਪਾਹੀ ਭੇਜਣ ਨਾਲ ਹਾਲਾਤ ਸੁਧਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਗੜ ਗਏ। ਫਿਰ 1972 'ਚ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ 21000 ਸਿਪਾਹੀ ਉੱਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ 'ਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੇ 10 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਅਦ 1979 'ਚ ਘਟਾ ਕੇ 13000 ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਆਇਰਸ਼ ਰੀਪਬਲਿਕਨ ਆਰਮੀ ਹੱਥੋਂ 300 ਸਿਪਾਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਐ ਕਿ ਇਹ ਆਰਮੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਆਈ. ਆਰ. ਏ.' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, 1919 ਵਿਚ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਈ ਸੀ।

ਉੱਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੀ ਅਬਾਦੀ 1979 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ 15 ਲੱਖ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਦਸ ਲੱਖ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਤੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਲੋਕ ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ ਸਨ। ਉੱਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ 'ਚ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਟੱਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕੈਥੋਲਿਕ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਚਰਚਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੈਥੋਲਿਕਾਂ ਕੋਲ ਇੰਨੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਵੀ ਇਹ ਲੋਕ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। 1960 ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਆਈ. ਆਰ. ਏ.' ਨੂੰ ਕੈਥੋਲਿਕ ਲੋਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਹੀ ਇਹ ਐ "ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮਿਲਟਰੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ।"

ਆਈ. ਆਰ. ਏ. ਦੇ ਵੀ 1969 'ਚ ਦੋ ਗਰੁੱਪ ਬਣ ਗਏ, ਇਕ-ਆਫੀਸ਼ੀਅਲ 'ਤੇ ਦੂਜਾ 'ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ਨਲ'। ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ਨਲ ਗਰੁੱਪ ਵਾਲੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 1980 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 400 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਦਮੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 1000 ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਇਹ ਆਮ ਕਰਕੇ ਦੱਖਣੀ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਹੀ ਉੱਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਜਦ ਲਾਰਡ ਮਾਊਂਟਬੈਟਨ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਕੁਝ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਆਈ. ਆਰ. ਏ. ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ "ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਕਲ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਸਾਡੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਆਪਣੀ ਖਾਹਮਖਾਹ ਟੰਗ ਅੜਾਉਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।"

ਆਜ਼ਾਦ ਆਇਰਲੈਂਡ ਯਾਨਿ ਰੀਪਬਲਿਕ ਆਫ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦਾ ਅੱਜ ਇਹ ਹਾਲ ਐ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੱਭਣ ਲਈ ਲੋਕ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਗੱਲ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਸੀ। ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ 'ਚੋਂ ਇਸ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੀ ਉਪਜ ਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰ 1979 ਤਕ ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ

ਰਹੀ ਸੀ। ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲ ਭੇਜਣ 'ਚ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦਾ ਨੰਬਰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ।

ਅਬਾਦੀ

ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੇ ਗੀਨਸ ਬੀਅਰ ਅਤੇ ਕੈਰੀਗੋਲਡ ਬਟਰ ਬਨਾਉਣ 'ਚ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਚੰਗੇ ਮਕੈਨਿਕਾਂ, ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਵੀ ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਕਢਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ 1975 ਤੋਂ 1978 ਤਕ ਆਇਰਸ਼ ਪੈਦਾਵਰ 'ਚ ਸਲਾਨਾ ਵਾਧਾ 6.8 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪੈਦਾਵਰ 'ਚ 1.6 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ। ਮੈਨੂੰਫੈਕਚਰਿੰਗ 'ਚ ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੇ ਸਲਾਨਾ ਵਾਧਾ 8.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ 'ਫਿਕਸਡ ਐਸਿਟ' ਵਿਚ ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੇ 22 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ।

ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਪੰਜਾਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ। 1841 ਵਿਚ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੀ ਅਬਾਦੀ 80 ਲੱਖ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਵੈਲਜ਼ ਦੀ ਕੁੱਲ ਅਬਾਦੀ 140 ਲੱਖ ਸੀ। 1961 'ਚ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੀ ਅਬਾਦੀ 28 ਲੱਖ ਰਹਿ ਗਈ ਤੇ 1978 ਅਪਰੈਲ 'ਚ ਜਦ ਮੁਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੀ ਅਬਾਦੀ 33.65.000 ਸੀ। ਯੂਰਪੀ ਸਾਂਝੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ ਆਇਰਲੈਂਡ ਹੀ ਇਕ ਐਸਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅੱਧੀ ਅਬਾਦੀ ਦੀ ਉਮਰ 25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ।

ਯੂਰਪੀ ਸਾਂਝੀ ਮੰਡੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਫਾਇਦੇ ਦੇ ਹਰ ਆਇਰਸ਼ ਨੂੰ 172 ਪੌਂਡ ਸਾਲਾਨਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਰਤਾਨਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 21 ਪੌਂਡ ਸਾਲਾਨਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਸਾਲ 1979 ਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਆਇਰਸ਼ ਸੂਰ ਪਾਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੇਰੇ ਕੋਲ 50 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਐ ਤੇ ਸਲਾਨਾ 19000 ਪੌਂਡ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ।" ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਪਰ ਸੂਰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨ ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਚਾਰੇ, ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਵਿਉਂਪਾਰ ਕਰਦਾ, ਦੱਸਦਾ "ਦਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸਾਲਾਨਾ 30 ਮਿਲੀਅਨ ਪੌਂਡ ਕਮਾਉਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ 300 ਮਿਲੀਅਨ ਪੌਂਡ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।"

ਤਜਰਬਾ

ਆਇਰਲੈਂਡ 'ਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ 13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਬਲਿਨ 'ਚ ਟਰੈਫਿਕ ਸਪੀਡ ਪਿਛਲੇ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਘਟਾ ਕੇ ਅੱਧੀ ਯਾਨ

ਸੱਤ ਮੀਲ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਡਬਲਿਨ ਦੇ ਹੋਟਲਾਂ 'ਚ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮਾੜੇ-ਧੀੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਖਾਣੇ ਲਈ 10 ਪੈਂਡਾਂ ਦਾ ਨੋਟ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ। 'ਮੀਰਾਬਿਊ' ਨਾਂ ਦਾ ਹੋਟਲ ਤਾਂ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਖਾਣੇ ਦੇ ਖਰਚ ਬਾਰੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਗਾਹਕ ਖਾਣੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਹੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਹੋਟਲ 'ਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਐਂਸਤਨ ਖਾਣਾ 25 ਪੈਂਡ ਦਾ ਮਿਲਦੇ।

ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਯੂਰਪੀ ਸਾਂਝੀ ਮੰਡੀ 'ਚੋਂ ਆਇਰਲੈਂਡ ਹੀ ਇਕ ਐਸਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਜਿਥੇ ਟੈਕਸ ਦੀ ਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੈਕਸ ਦੀ ਦਰ ਲਕਸਮਬਰਗ, ਫਿਰ ਨੀਦਰਲੈਂਡਜ਼, ਬੈਲਜੀਅਮ, ਡੈਨਮਾਰਕ, ਫਰਾਂਸ, ਜਰਮਨੀ ਤੇ ਇਟਲੀ 'ਚ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਆਇਰਲੈਂਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲ ਭੇਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਭ 'ਤੇ 1990 ਤਕ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਆਇਰਲੈਂਡ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। 1978 'ਚ ਤਾਂ ਘਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਵੀ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਿਰਫ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਡਰਾਈਵਰੀ ਦਾ ਟੈਸਟ ਵੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ। 1979 ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਜਰਬਾ ਕਰਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਲੋਅ

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ, ਝਗੜੇ-ਇਨਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਅਕਲਾਂ ਅਤੇ ਬੇਅਕਲਾਂ ਤੇ 'ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਘਟੀਆ' ਆਦਿ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਨ। ਕੀ ਕਦੀ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਸਹੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਅਸੀਂ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਵਿਚ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਹੈ ਤੇ ਸਹੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਸਦਾ ਕੀਤਾ ਵੀ ਤਾਂ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦੇ। ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਪੰਚਾਇਤ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਚਹਿਰੀ 'ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਐਂਡ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ' ਹੈ। ਵਕੀਲ ਤੇ ਜੱਜ ਆਦਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਫਿਲਾਸਫਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਲੋਕ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਰਖਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਤੱਕੜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਤੋਲਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਅਤੇ ਸੁਕਰਾਤ ਦੇ ਚੇਲੇ ਪਲੈਟੋ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ "ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਉਹਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਇਨਸਾਫ਼ ਤੋਂ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜੇ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰ ਸਕਣ। ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾ ਨੂੰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਪਰਖੀਏ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਜੀਵ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣੇ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਗਲਤ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ 'ਅਪਣਾਪਨ' ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਦਿਲੋਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਦੇ ਵਰਗੇ ਬਣੀਏ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਵੈਸੇ ਨਹੀਂ। ਜਾਂ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਛੁਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਨਿਕਲਣ ਤੇ ਫਿਰ ਆਨੇ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਆ ਟਿਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਫਿਲਮ ਐਕਟਰ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣਾਂ। ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਗੁਣ ਮੈਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਸ ਐਕਟਰ

ਵਿਚ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਰਨ 'ਤੇ ਉਹਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਕੋਲ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਥੇ ਵੀ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣਾ ਆ ਟਪਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ਅਗਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਮਦਰਦੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਰੋਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨਾ ਹੀ ਉਹਦੇ ਵਿਛੜਨ 'ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਵਾ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣਾ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨੂੰ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ। ਹਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਸਲੀਅਤ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਹਾਂ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਟਿਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਪਿਛੇ ਜਹੇ ਜਦ ਈਰਾਨ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ 52 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਈਰਾਨ ਦੇ 'ਸ਼ਾਹ' ਤੇ ਉਹਦੇ ਕੀਤੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਿਠਾਉਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਰਾਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ, ਕੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੋਣਾ ਸੀ? ਜੇਕਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜੁਰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਝੁੱਗਾ ਸਾਫ਼ ਏ? ਕੀ ਉਹ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ? ਜੇਕਰ ਈਰਾਨੀ ਅਤਾਉਲਾ ਖੁਮੈਨੀ ਰੋਲਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਸ਼ਾਹ' ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਤਾਉਲਾ ਖੁਮੈਨੀ ਦੁੱਧ ਧੋਤਾ ਸੀ? ਲੋੜ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਖੁਮੈਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕਚਿਹਰੀ ਵਿਚ ਖੜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ।

ਜਦ ਹੈਨਰੀ ਕਸਿੰਜਰ ਅਤੇ ਰਿਚਰਡ ਨਿਕਸਨ ਨੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ 40,000 ਪੌਂਡਾਂ ਦੇ ਮਾਰੂ-ਬੰਬ ਇੰਡੋ-ਚੀਨ ਵਿਚ ਸੁਟਵਾਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਨੇ ਪੰਜ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਿਠਾਇਆ? ਕੀ ਇਹ ਲੋਕ ਗੁੰਗੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ? ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਇੰਡੋ ਚੀਨ ਵਿਚ ਦਾਹੇ, ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲੈਂਡ ਵਿਚ ਸਥਿਤ 'ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ' ਦੀ ਕਚਿਹਰੀ ਵਿਚ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ? ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੇ ਅਜ ਤੱਕ ਆਦਮੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾਰੂ ਕੈਮੀਕਲ 'ਡਾਈਓਕਸਨ' ਜਿਸਨੂੰ ਵੀਤਕਾਂਗੀ 'ਏਂਟ ਓਰੰਜ', ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਛੜਕਾਵ ਇੰਡੋ ਚੀਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ, ਤਾਕਿ ਉਥੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਰਿਆਲੀ ਖਤਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਵੀਤਕਾਂਗੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਸਕਣ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦੇ ਸੁਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਅੱਜ ਉਹ ਅਮਰੀਕਣ ਸਿਪਾਹੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਰੂ ਕੈਮੀਕਲ 'ਡਾਈਓਕਸਨ' ਦਾ ਛਿੜਕਾਵ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਕੇਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਮਾਰੂ-ਕੈਮੀਕਲ ਦਾ ਅਸਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਝੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅੰਨ੍ਹੇ, ਗੁੰਗੇ, ਬੇਲੇ ਤੇ ਨਿਕਾਰਾ ਹੋਏ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵੀਤਨਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਹਰਜਾਨਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਜਿਹਨਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਘਾਤਿਕ-ਕੈਮੀਕਲ ਦੀ ਅੰਧ-ਪੁੰਦ ਬਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ? ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਅਹਿਤਿਆਤ ਨਾਲ (ਸੇਫਟੀ ਗੀਅਰਜ਼ ਪਾ ਕੇ) ਇਸ ਮਾਰੂ-ਕੈਮੀਕਲ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਹਨਾਂ ਉਤੇ ਇਸ ਘਾਤਿਕ-ਕੈਮੀਕਲ ਨੂੰ ਡੋਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ?

ਸੰਸਾਰ ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਅਮਰੀਕਾ (ਇਨਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਖੌਤੀ ਚੋਧਰੀ ਤੇ ਇਹਦੇ ਝੋਲੀ ਚੁੱਕ) ਕਿਉਂ ਚੁੱਪ ਹਨ? ਕੀ ਵੀਤਨਾਮ ਅਤੇ ਕੰਮਬੋਡੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ? ਅਮਰੀਕਾ, ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪੋਲੈਂਡ ਦਾ ਬੜਾ ਫਿਕਰ ਪਿਆ ਹੈ? ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਲਸਾਲਵੇ-ਡੋਰ, ਉੱਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਦੀ ਜੁੰਡਲੀ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਸੁਬੋਰੋਵ ਦਾ ਫਿਕਰ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹੈ? ਓਲਿੰਪਕ ਖੇਡਾਂ 'ਚ ਸਿਆਸਤ ਘੜੀਸਣ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾ ਆਈ? ਈਰਾਨ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਵਿਰੁੱਧ ਜਦ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਸੀਅ ਹੋ ਗਈ। ਸੁਆਦ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਿਕਸਨ, ਕਸਿੰਜਰ ਅਤੇ ਕੰਬੋਡੀਆ ਦੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਪੋਲਪੋਟ ਵਿਰੁੱਧ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਜੁਆਬ 'ਨਾਂ' ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ? ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ 52 ਅਧਿਕਾਰੀ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਤਾਉਲਾ ਖੁਮੈਨੀ ਦੇ ਦਬਾ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਇਕੱਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਕ ਇਕੱਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਰਲ ਕੇ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪ੍ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕੀ ਇਹ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੈ? ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ, ਜਿਹਦੀ ਲਾਠੀ ਉਹਦੀ ਮੱਝ।

ਸੁਆਦ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਜੋ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਕੇਸ ਡਾਕਟਰ ਸੁਬੋਰੋਵ, ਸ਼ਾਹ, ਪੋਲਪੋਟ, ਨਿਕਸਨ ਜਾਂ ਕਸਿੰਜਰ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ "ਆਪਣੇ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਅੱਗ ਤੇ ਗੁਆਢੀਆਂ ਦੇ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਬੈਸੰਤਰ"। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ?

ਭਾਰਤ ਨੇ ਜਦ ਐਟਮੀ ਬੰਬ ਦਾ ਧਮਾਕਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ ਕਿ ਐਟਮੀ ਬੰਬ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾਰਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿਹੜੇ ਘੁਰਨੇ ਵਿਚ ਵੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦ ਅਮਰੀਕਾ, ਰੂਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਐਟਮੀ ਬੰਬ ਬਣਾਏ

ਸਨ ? ਸੰਸਾਰਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਰਗੀ ਦੇ ਦੌਰੇ ਪੈਂਦੇ, ਜਦ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਬੰਬ, ਨਿਊਟਰੋਨ ਬੰਬ ਅਤੇ ਬਾਇਓਲੋਜੀਕਲ ਲੜਾਈ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ-ਦੌੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ? ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਹੋਇਆ, “ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪੱਥਰ ਮਾਰ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਤੂੰ ਮੂਹਰਿਓਂ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਬਚਣੈ ਤਾਂ ਗੋਡੇ ਟੋਕ ਦੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਜਾ।”

ਫਿਲਾਸਫਰ ਅਰਸਤੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ “ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਵਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।” ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਹੀ ਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸਹੀ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਚਾਰਲਸ ਫੋਰੀਅਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ “ਹੁਣ ਤਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਗੂਆਂ, ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ ਨੇ ਕੰਮ-ਧੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ! ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੁਖਿਆਂ ਮਰਨ ਦੇ ਡਰ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।” ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਨੇ ਥੋੜੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਅੱਜ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਭਿਅਕ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭਿਅਕ ਸਿਰਫ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਸਇੰਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਭਿਅਕ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਤਾਂ ਹੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਨਸਾਫ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਕਰਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸੱਚੇ ਇਨਸਾਨ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਚਾਨਣ-ਮੁਨਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਲੈ ਸਕਣ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਵਿਵੇਕਾ ਨੰਦ ਦੀ ਅਮਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਠੀਕ ਉਤਰਾਂਗੇ। ‘ਜੇਹੜਾ ਇਨਸਾਨ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਅਮਰ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਅਮਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।’ ਇਨਸਾਫ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣੇ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਨਾ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਸਕੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ‘ਸੇਲ’ ਉਤੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਪੂਤ

10 ਅਪ੍ਰੈਲ 1988 ਦੇ ‘ਦਾ ਟਾਈਮਜ਼’ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਪੰਨਾ ਬੀ-9 ਵਿਚ ਇਕ ਏ ਸ਼ੀਅਨ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਛਪਿਆ ਬਿਆਨ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸੀ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹੀਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ (ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੈਸੇ ਆਪਣੇ ਕਹਿਣ ‘ਚ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਗਿਲਾਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ) ‘ਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ‘ਕਾਂਗਹਾਰੀਆਂ’ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਣਕ ਵਿਚੋਂ ਕਾਂਗਹਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਅਣਖੀ ਯੋਧੇ ਅਤੇ ਮਟਕ ਨਾਲ ਜੀਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਸਪੂਤ ਨੂੰ ‘ਅੱਤਵਾਦੀ’ ਕਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ‘ਚਗਲਾਂ’ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸੈਂਕੜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਗੁਲਾਮ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਗੁਲਾਮ ਮਾਨਿਸਕਤਾ ਤੋਂ ਬੀਮਾਰ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ 4000 ਮੀਲ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਨਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਸਾਂਝੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਸਾਡੇ ‘ਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਗਏ। ਇਸ ਚਿੱਟੀ ਲੁਟੇਰੀ ਨਸਲਵਾਦੀ ਨਸਲ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਟੁੱਚੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੀ ਲੋਕ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕਰੀਬਨ 40 ਕਰੋੜ ਅਬਾਦੀ ਨੂੰ ਇਹ 3000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਗੋਰੇ ਸਣੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ‘ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਰਾਜ ਕਰ ਗਏ ? ਇਸ ਸੁਆਲ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਘੋਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅਗਰ ਸਾਡਾ ਦਲੇਰ ਅਤੇ ਅਣਖੀ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸੇ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਸਾਥੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ, ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਯੋਧੇ ਵੀ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹੋਏ। ਫਿਰ ਰਹਿ ਗਏ ਨਹਿਰੂ ਅਤੇ ਗਾਂਧੀ ਹੋਰੀਂ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਲਾਇਕੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਕ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੋਰੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਅਤੇ ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਪਤਾਨ ਕੁੱਕ, ਡਰੇਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਮਲਾਹ ਜਿਹਨਾਂ ਦੱਬ ਕੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ‘ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲ ਲੁੱਟਿਆ। ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਦੇ ਇਹ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਹਨ। ਜੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਧੋਣ ਭੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਹਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦੀ ਕਹਿਣ

ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਬੂਠ ਨੂੰ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਬੂਠ ਦਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਟੀ. ਵੀ. ਰੇਡੀਓ, ਅਖਬਾਰਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ 'ਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿੜੀਆਘਰ ਜਾਂ ਅਜਾਇਬਘਰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਉਭਰ ਕੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਕਿ 99 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਐਫਰੋਕੋਰੋਬੀਅਨਾਂ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਲੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਧੋਤਾ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤੋਹਫੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਲੋਹੜਾ ਸਾਂਝੀ ਦਾ !!! ਇਹਨਾਂ ਸਾਡਾ ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਂ ਲੱਦ ਕੇ ਇਸ ਕੰਗਾਲ ਅਤੇ ਭੁੱਖੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਕੰਗਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪ ਅਮੀਰ ਤੇ ਚੌਧਰੀ ਬਣ ਬੈਠੇ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਖੱਸੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਦਿਮਾਗਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗੀ ਪੁਰਜ਼ੇ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰ ਵਰਗੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕਬੂਲਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣ। ਇਹ ਇਸ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੇਲਦੇ ਸੱਚ ਦੀ ਤਾਬ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦੀ ਕਹਿ ਕੇ ਗਰਦਾਨਦੇ ਹਨ।

ਗੋਰਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ ਦੁਸ਼ਟ, ਜੋ ਉਹਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਸੂਰਮੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹਨ। ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੌਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੇ ਅਣਖ ਵਾਲੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਯਾਦ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਹੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਡਰਾਮੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਖੁੱਦ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਣਖ ਦਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਫਸਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਹਦੀ ਬੇ-ਮਿਸਾਲ ਸੋਚਣੀ ਦੇ ਵੀ ਵਾਰੇ ਵਾਰੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਝੇ ਅਤੇ ਸੜਿਆਂਦ ਮਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਚੁਕਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ 'ਰਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਸਿੰਘ' ਹੈ। ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ, ਬੰਗਾਲੀ ਜਾਂ ਮਦਰਾਸੀ ਨਹੀਂ। ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਿਮ ਨਹੀਂ। ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਪੂਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਰੂਹ ਧੜਕਦੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੰਦੀ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਾਡਾ ਵਜੂਦ ਹੀ ਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਕੋਮਾਂ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਰਕਾਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਗੰਦ ਸੀ ਜੋ ਖੱਦਰਪੋਸ਼ਾਂ, ਚੈਲਦਾਰਾਂ, ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ 'ਚ ਹੁਣ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਅਖੌਤੀ ਗੋਰਿਆਂ 'ਚ ਹੈ। ਇਹ ਚਲੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ 'ਤੇ ਕਲੰਕ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਗਏ ਗੁਜ਼ਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਲਖ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਕਾਸਟਕ ਸੋਝੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗਿਲਾਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੈਸਰ ਅਤੇ ਏਡਜ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਰਾਸੀਮਾਂ

ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ, ਮਾੜੇ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਹਨ। ਇਹ ਬੇ ਮਾਰਦਾ ਗੰਦ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ-ਜਾਤੀ ਲਈ ਪਲੇਗ ਹੈ, ਕੈਸਰ ਹੈ।

ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਇਸ਼ਟ ਹੈ, ਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਅਣਖ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰਤਮੰਦ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਲ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਤਰਕ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਉਪਰ ਵੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤਾਕਤ ਵਜੋਂ ਵੀ। ਅਸੀਂ ਬਹਾਦਰ ਹਾਂ, ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਨਹੀਂ, ਭਵਿੱਖ ਸਾਡਾ ਹੈ, ਫੁਖਰੀਆਂ ਕਾਂਗਹਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ।

ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ !!

ਅੰਨ੍ਹੀ ਪੀਹਵੇ ਤੇ ਕੁੱਤੀ ਚੱਟੇ

ਹੁਣ ਦੇਸੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਰੀਸ਼ੇ, ਪਾਲਮ ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ ਹਰੀਆਂ ਅਤੇ ਲਾਲ ਲਾਈਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲਾਈਟਾਂ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸੱਤਰੰਗੀਆਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਪਰ ਨੀਤ ਦੀ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਕਾਲਖ ਤਾਂ ਕਾਸਟਕ ਸੋਡਾ ਪਾਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਹੋਣੀ। "ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਵੰਡੇ ਸੀਰਨੀ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ" ਫਾਇਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੋਣੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹਾਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਢਕੋਂਜ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਹੈ।

ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਫੇਰੀ ਲਾ ਕੇ ਆਇਆ ਇਕ ਸੱਜਣ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਸੁੱਖਾਂ-ਲੱਧੀ ਪਾਲਮ ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਠੱਪਾ ਲਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਸਟਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ 'ਚ ਜਾ ਖੜੋਤਾ। ਸਮਾਨ ਵੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿ ਕਸਟਮ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜਦ ਉਹਦੀ ਕਸਟਮ ਅਫਸਰ ਨਾਲ ਫਾਰਗ ਹੋਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕੁਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਅੱਖ ਭੜੱਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਹੈਂਡ ਬੈਗ ਛੁਪਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਭਾਈਬੰਦ ਜਦ ਕਸਟਮ ਅਫਸਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਤੋਤੇ ਉੱਡ ਗਏ। ਉਹਨੇ ਕਸਟਮ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਅਫਸਰ ਹੇਰਾਂ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੈਣ ਦਿੱਤਾ। ਸਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, "ਕਿਤੇ ਰਾਹ 'ਚ ਹੀ ਭੁੱਲ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਦਿਮਾਗ ਲੜਾਉਣ 'ਤੇ ਭਾਈਬੰਦ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਸ਼ੱਕ ਇਕ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਕੁਲੀ 'ਤੇ ਜਾ ਪਈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਲੀ ਹੀ ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਗੋੜੇ ਬੰਨ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਬਾਬੂ ਜੀ! ਸਮਾਨ ਬਾਹਰ ਲੈ ਚੱਲਾਂ।" ਹੁਣ ਭਾਈਬੰਦ ਉਥੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੱਟ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੈਗ ਕੁਲੀ ਨੇ ਹੀ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਬੈਗ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ।"

ਅਖੀਰ ਕਾਫੀ ਗਰਮੀ-ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈਬੰਦ ਨੇ ਕੁਲੀਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਸੰਘੀ ਜਾ ਵੜੀ ਕਿ, "ਮੇਰਾ ਬੈਗ ਕਢਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੋਹਲਾ ਪੜ੍ਹ ਦਊ।" ਭਾਈਬੰਦ ਦੁਆਲੇ, "ਕੁੱਤਾ-ਮੱਖੀ ਗੋੜਾ-ਕੱਢ-ਕੁਲੀ" ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਜਦ

ਕੁਲੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕੁਲੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਈਬੰਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈਬੰਦ ਨੇ "ਚੋਰ-ਕੁਲੀ" ਨੂੰ ਜਾ ਫੜਿਆ। ਗੱਲ ਵੱਧਦੀ ਦੇਖ ਕੇ, ਬੋਹੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮੁਖੀਏ ਕੁਲੀ ਨੇ ਭਾਈਬੰਦ ਦਾ ਹੈਂਡ ਬੈਗ ਲੈ ਆਂਦਾ ਕਿ, "ਬਾਬੂ ਜੀ ! ਇਹ ਤਾਂ ਵਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੁਸੀਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸੀ।"

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ 6 'ਹਫਤੇ ਲਾ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਪਾਲਮ ਏਅਰਪੋਰਟ ਫਿਰ ਆਉਣਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਝਗੜਾ ਖੜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ, "ਤੋਰੇ ਪਾਸਪੋਰਟ 'ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਭਵਨ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਮੋਹਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਹਰ ਲੁਆ ਕੇ ਆ, ਫਿਰ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾ।" ਭਾਈਬੰਦ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪੱਕੀ ਈਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਐ ਤੇ ਮੈਂ ਪਤਾ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੋਹਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਐ।" ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਦੀ ਸਿਰ-ਖਪਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਅਫਸਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਝੋਟਾ ਚੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਜਾਣ ਦਿਤਾ ਕਿ, "ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਮੋਹਰ ਲੁਆ ਕੇ ਆਈ।"

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਸਟਮ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤਿੱਕਾ ਢਾਹ ਲਿਆ, "ਤੋਰੇ ਕੋਲ ਇੰਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਰਿਸਾਲੇ ਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਆ, 1000 ਰੁਪਿਆ ਕਸਟਮ ਦਾ ਦੇਣਾ ਪਊਗਾ ਜਾਂ "ਬੈਕਡੋਰੇ" ਢਾਈ ਸੌ ਦੇ ਦੇ।" ਭਾਈਬੰਦ ਕਾਫੀ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਮਾਨ ਐ, ਇਹਦਾ ਕਸਟਮ ਕਾਹਦਾ? ਪਰ ਮਰਦਾ ਕੀ ਨਾ ਕਰਦਾ ਵਾਲਾ ਹਾਲ ਦੇਖ ਕੇ, ਭਾਈਬੰਦ ਨੇ ਢਾਈ ਸੌ 'ਚ ਖਲਾਸੀ ਕਰਾਉਣੀ ਅਕਲਮੰਦੀ ਸਮਝੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। "ਮੈਂ ਇੰਡੀਆ 'ਚ ਬੋਹੜੀ ਦੇਰ ਰਹਿ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਆਪਣੀ ਵਾਇਫ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਲਮ ਏਅਰਪੋਰਟ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਰੱਟਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਾਸਪੋਰਟ ਆ ਤੇ ਮੈਂ ਇੰਕਮਟੈਕਸ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਪੁਰਾਣਾ ਇੰਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਿਖਾ ਕਿਥੇ ਐ ? ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੀ ਵਾਇਫ ਐਮ. ਏ. ਐਲ. ਐਲ. ਬੀ. ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਾਈਕੋਰਟ 'ਚ ਪਰੈਕਟਿਸ ਕਰਦੀ ਆਈ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਖੁੱਦ ਇੰਡੀਆ 'ਚ ਵਕੀਲ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਇੰਡੀਆ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਦਨ ਤੋਂ ਬਾਰ ਐਟ ਲਾਅ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਦੇ ਬੇਹੂਦਾ ਸਲੂਕ 'ਤੇ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਤਾਰੇ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ। ਪਰ ਵਾਈਫ ਨਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਝਗੜਾ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਬੇਰ, ਜਦ ਮੈਂ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵਲੈਤ 'ਚ ਬੈਰਿਸਟਰ ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਵਾਈਫ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਾਈਕੋਰਟ 'ਚ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਬਕ ਗਿਆ ਤੇ ਕੰਨ ਝਾੜਦਾ ਉਥੋਂ ਖਿਸਕ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਟੁੱਚੇ ਅਫਸਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਆਮ ਬੰਦੇ ਦਾ ਇਹ ਗਏ-ਗੁਜ਼ਰੇ ਅਫਸਰ ਕੀ ਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ?"

ਇਨਸਾਨੀ ਰਿਸ਼ਤੇ

ਇਨਸਾਨ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਰਮ, ਜਾਤ, ਰੰਗ, ਨਸਲ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ 'ਚ ਵੰਡ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਕਸਵਟੀ 'ਤੇ ਪਰਖੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਬਾਕੀ ਜਨਵਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਹਾਂ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਦਿਮਾਗੀ ਪੱਧਰ, ਬਾਕੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਜੈਵਿਕ ਪੱਖੋਂ (Biologically) ਅਸੀਂ ਵਰਟੇਬਰੇਟ (Vertebrate) ਗਰੁੱਪ, ਫਾਈਲਮ, (Phylum) ਕੋਰੇਡੇਟਾ (Cordata) ਤੇ ਟਾਈਪ ਹੋਮੋਸਪੀਅਮਜ਼ (Homo sapiens) ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ 'ਤੇ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ: 1. ਏ. ਪਲੱਸ, 2. ਏ. ਮਾਈਨਸ, 3. ਬੀ. ਪਲੱਸ, 4. ਬੀ. ਮਾਈਨਸ, 5. ਏ. ਬੀ., 6. ਆਰ. ਐਚ. ਪਲੱਸ, 7. ਆਰ. ਐਚ. ਮਾਈਨਸ, 8. ਓ. ਗਰੁੱਪ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ ਓ ਗਰੁੱਪ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੂਨ ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 8 ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ 'ਚ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਭੈਣ, ਭਰਾ, ਮਾਂ, ਪਿਓ, ਚਾਚਾ, ਚਾਚੀ, ਤਾਇਆ, ਤਾਈ, ਭਤੀਜੇ ਆਦਿ ਦੇ ਖੂਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਹੋਣ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੋ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ, ਜਾਂ ਸਕੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦਾ ਖੂਨ ਗਰੁੱਪ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇ ਇਕ ਭਰਾ ਦਾ ਖੂਨ ਗਰੁੱਪ ਏ. ਪਲੱਸ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਭਰਾ ਦਾ ਬੀ. ਮਾਈਨਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਐ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਜਾਂ ਭੈਣ ਅਤੇ ਭਰਾ ਉੱਤੇ, ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਇਕੋ ਜਿੰਨੇ ਜੀਨਜ਼ (Genes) ਦਾ ਅਸਰ ਇਕੋ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਇਕੋ ਜਿੰਨੇ ਜੀਨਜ਼ ਦੇ ਨੰਬਰਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੱਥਰ ਲੀਕ

ਇਹ ਵੀ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਲੀਕ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਖੂਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਮੇਰੇ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਐ। ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਮੇਰਾ ਖੂਨ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਖੂਨ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ 'ਕਰੋਮੋਸੋਮਜ਼' (Chromosomes) ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਸਾਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਾਂਗ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਯਾਨੀ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ 'ਚ 23 ਕਰੋਮੋਸੋਮਜ਼ ਮਾਂ ਦੇ ਅਤੇ 23 ਕਰੋਮੋਸੋਮਜ਼ ਪਿਓ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਕੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਜਾਂ ਭਰਾ ਇਕੋ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ, ਘਰ ਦੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਪਲਦੇ, ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੱਚਾਈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸਲ 'ਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਾਂਝ

ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, "ਜੇ ਕੋਈ ਗੋਦ ਲਿਆ ਯਾਨੀ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਮਾਂ ਪਿਓ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।" ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ 'ਚ ਇਕ ਗੋਦ ਲਏ ਬੱਚੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ਛਪੀ "ਜਦ ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅਸਲੀ ਮਾਂ ਪਿਓ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਜਦ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅਸਲੀ ਮਾਂ ਪਿਓ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪਾਖੰਡ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਭੰਡੀ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਮੀਨੇ ਅਤੇ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਮਾਂ ਪਿਓ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਬਕਵਾਸ ਕਹਾਵਤ ਐ ਕਿ ਖੂਨ, ਖੂਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਤੇ ਪਰਾਇਆ ਪਰਾਇਆ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਕਾਰਪੁਣੇ ਤੇ ਦੋਗਲੇਪਨ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬੇਪੈਰ, ਬੇਸਿਰ ਅਤੇ ਬੇਬਾਂ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਹਾਵਤਾਂ ਜੋ ਬੇਵਕੂਫ ਅਤੇ ਮੋਟੀ ਅਕਲ ਵਾਲਿਆਂ ਘੜੀਆਂ ਸਨ, ਅੱਜ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦੇ ਯੁੱਗ 'ਚ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ।"

ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਸੂਲ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਅਸੂਲ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਦਲਦੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਚ ਪਰਿਵਾਰਕ ਏਕਤਾ (ਇਕੱਠੇ ਪਰਿਵਾਰ) 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਅਨੁਪਾਤਨ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਸ਼ ਸੀ ਤੇ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦੇ ਮੌਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਨ। ਵੈਸੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸੁਆਰਥੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਆਰਥ ਅਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਇਕੱਠਤਾ ਲਈ ਮਾਅਰਕੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਹੁਣ ਜਦ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਆਪ ਖੜ੍ਹੇ ਰਿਹਾ: ਨਿਰਭਰਤਾ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਅਹਿਮ ਕਾਰਨ ਐ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਪਰਿਵਾਰਕ ਇਕੱਠਤਾ ਭੁਰਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚਾ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਆਸ ਰੱਖਦੈ ਕਿ ਇਕ ਭਰਾ ਦੀ ਭਰਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਭੈਣ ਦੀ ਭੈਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਜਾਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਨੇੜਤਾ ਬਣੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਐ। ਭਾਵੇਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ 'ਬਣੀ ਰਹਿਣ', 'ਮਿੱਤਰਤਾ' ਜਾਂ 'ਨੇੜਤਾ' ਦੇ ਮੌਕੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਇਕੋ ਮਾਂ ਪਿਓ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਪਾਲੇ-ਪੋਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਆਪਸ 'ਚ ਬਣੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਧਿਕਾਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਇੰਝ ਕਹਿੰਦੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅਸਲ 'ਚ ਸੱਚਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ: ਪਿਆਰ ਦਾ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਦਾ ਲਈ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਭੈਣ-ਭਰਾ, ਭਰਾ-ਭਰਾ ਜਾਂ ਤੀਵੀਂ-ਆਦਮੀ ਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ ਇੰਝ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਗੱਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਐ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਲੋਕਾਚਾਰੀ ਰੱਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਐ।" ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਬੰਦੇ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਪਰ ਝੂਠੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮੋਹਰੀਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ ਇਹੀ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਦੇਗਲੀ ਕਿਸਮ ਦੇ, ਪਾਖੰਡੀ ਅਤੇ ਮੋਟੀ ਅਕਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਝੂਠੀ ਸ਼ਾਨ ਲਈ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਮਿਲੇਗੀ।

ਮਨ ਵੀ ਗਲਤ

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਮੁਆਮਲੇ 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਲਿਖਦੀ ਹੈ: "ਕੁਝ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਰ ਗੱਲ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ 'ਚੋਂ ਜੰਮਦੇ, ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਠੀਕ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਅਪ੍ਰਵਾਨਗੀ 'ਚੋਂ ਵੀ ਜਨਮ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਮਰ ਨਾਲ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਮਰੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। "ਅਜੀਬ ਹਾਲਤ ਹੈ—ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਬੇ ਸਭ ਪਾਸੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਫੇਰ ਮਰ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਬੇ ਦੀ ਸਮਝ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਲਾਸ਼ 'ਚੋਂ ਬੇ ਉੱਠਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਬੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ? ਈਸ਼ਵਰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਸਭ ਪਾਸੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਤਾ ਚੀਜ਼ ਕੀ ਹੈ? ਜਿਥੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਉਥੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਥੇ ਹੈ।"

ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ

ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਹੈ: ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੌੜ ਸਕਦੇ। ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਲਈਏ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਧੋਖੇ 'ਚ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਬਾਹਰ ਆ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਸਾਡੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਸੁਰਾਖ ਕਿਤੋਂ ਨਾ ਕਿਤੋਂ ਲੱਭ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਅਧਾਰ ਤਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਉਹ ਆਧਾਰ ਗਲਤ ਜਾਂ ਠੀਕ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖਾਲੀ ਹਵਾ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖਲਾਅ ਉਪਰ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਕੇ ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਅਣਮੋਲ ਦਾਤ ਐ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਜ਼ੂਲ ਨਸ਼ਟ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਘੜੀਸ-ਘੜੀਸ ਕੇ ਜੀਉਣਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜੀਉਣਾ ਤਾਂ ਇਹ ਐ ਕਿ ਇਹਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਆਨੰਦ ਵੀ ਮਾਣਿਆ ਜਾਵੇ। ਹਰ ਪਲ ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦ ਮੌਤ ਆ ਜਾਣੀ ਐ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਉਤਰਾਅ ਚੜ੍ਹਾਅ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਮਾਯੂਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਮਾਯੂਸੀ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ 'ਚ ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੌਹਨ ਐਫ. ਕੈਨੇਡੀ ਲਿਖਦੈ: ਜੀਵਨ 'ਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਐ। ਕਈ ਆਦਮੀ ਯੁੱਧ 'ਚ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਫੌਜੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜਾਂ ਜ਼ਾਤੀ ਜੀਵਨ 'ਚ ਬਿਲਕੁਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਕਰਨੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ ਹੀ ਵਿਵਧਤਾਪੂਰਨ। ਕਈ ਆਦਮੀ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ।"

ਉਹ ਵੀ ਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੋਈ, ਜਿਹੜੀ ਇਕੋ ਰਾਹੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਤੁਰੀ ਜਾਵੇ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਰੰਗਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀ, ਗਮੀ, ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਸੁਖ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ, ਤੁਰਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਰਗੜ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਫਲ ਹਾਂ, ਜਿਥੇ ਇਸ ਰਗੜ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਤਿਲਕ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਤੁਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਇਨਸਾਨੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਪਹਿਚਾਣ ਜਾਂ ਸਮਝ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁੰਦਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ

ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਬੜੀ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਹਦੇ ਧੁਰੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਖੋਜ ਚਾਹੇ ਸੰਗੀਤ ਜਾਂ ਨਾਚ ਦੀ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪਕਿਆਈ ਬਾਰੇ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ ਨੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੋਧੇ, ਪੰਡਤ ਤੇ ਹੋਰ ਗਿਆਨਵਾਨ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਬਚਿਆ ਮਾਲ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਰਹਿ ਗਿਆ। "ਜਿਥੇ ਰੁੱਖ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਚਿੰਡ ਪ੍ਰਧਾਨ" ਵਾਂਗ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਟੁਲ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਜਾਤੀ ਲਾਭ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਨਵੇਂ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਘੜ ਲਏ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦਿਮਾਗਾਂ 'ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪਰਦਾ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਸਚਾਈ ਬਾਰੇ ਪੁਛ-ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਤ੍ਰਭਕਣ ਲੱਗੇ ਇਹੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ "ਕਾਉਣੇ ਲੋਕਾਂ" ਦਾ ਅਸਲੀ ਮਨਸ਼ਾ ਸੀ।

ਅਗੰਮੀ ਪਰਚੀਆਂ

ਫਿਰ 'ਰੱਬ ਦੀ ਵਿਚੋਲਗੀ' ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਲੱਗਾ। ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੇ ਆ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਭਾਵੇਂ ਵਿਹਲ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਧਣ ਲੱਗੇ ਪਰ ਵਿਹਲ ਵਿਚੋਂ ਵਿਹਲ ਮਿਲਣੀ ਔਖੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਦਾਗੂ, ਝਟ-ਪਟ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਜਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਰਸਾਇਣਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਖੋਜ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲਈ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਚਮਤਕਾਰੀ ਗੋਲੀਆਂ ਬਸ ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹੀ ਬਸ ਕਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਖੁਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਸਹੀ ਇਲਾਜ ਲਈ ਉਹ ਇਕ ਵੀ ਗੋਲੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਬਸ ਝਟਕੀ-ਪਟਕੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਸੋ, ਇਸੇ

ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੰਮ 'ਰੈਡੀਮੇਡ' ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਰੱਬ ਦੀ ਵਿਚੋਲਗੀ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਝਟ' ਰੈਡੀਮੇਡ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਆਪਣਾ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ 'ਕੀਤਾ ਕਰਾਇਆ ਪੂਜਾ ਪਾਠ' ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮੰਤਰ ਤੇ ਬਾਣੀ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕੰਮ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਓ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨੀ ਤਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸਗੋਂ ਦੁੱਖ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ 'ਅਗੰਮੀ ਪਰਚੀਆਂ' ਖਰੀਦਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਮੇਰੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਧਾਰਣ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜਦ ਉਹ ਇਕ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ "ਹਾਂ ਜੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂਗਾ, ਭੋਗ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਪਾ ਦਿਆਂਗੇ।" ਦੋਸਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ "ਕੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਮਰਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਮੇਰੇ?" ਇਸ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਟੁੱਟੀ ਤੌੜੀ ਵਰਗਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਅੱਜ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇਕਰ 'ਲੜਾਈ ਦੇ ਅਖਾੜੇ' ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਚਾਹੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ, ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਚਾਹੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ਗਿਰਜਿਆਂ ਵਿਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਨੇ ਐਸਾ ਭੰਬਲ-ਭੂਸਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਐ ਕਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਸਭਿਅਤਾ ਉਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲੜਾਈ ਸਿਆਸਤ ਕਰਕੇ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਗੋਲਕ ਦੀ ਚੋਧਰ ਲਈ। ਵੈਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਬੜਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਬੀਬੀਆਂ, ਬੀਬਿਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਲਮ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਗਤ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਫਿਲਮ ਵਲ ਅੱਖਾਂ ਜੋੜ ਮੁਗਧ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਬੀਬੇ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫਿਲਮ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਵੀਡੀਓ 'ਤੇ ਦੇਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰ ਜਾਂ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਦੇਖ ਦਿਲ ਬਹਿਲਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵਿਚੋਲੇ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਆਈ ਸੰਗਤ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਅਵਤਾਰ ਕੀ ਸੀ? ਉਹਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ, ਕੀ ਉਹਦੀ ਅੱਜ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਇਸ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਹਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ। ਹਾਂ, ਸੁਭ ਕੰਮ ਲਈ ਫਲ ਦੀ ਆਸ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨੀ ਸੁਭ ਕੰਮ ਹੈ ਤੇ ਪੈਸੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਫਲ ਰੱਬ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਕਾਉਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੂਤ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾ-ਖਾ ਕੇ। ਲੋਕ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਏਜੰਟ ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਹਿ ਗਏ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਵਰਕੇ ਕਾਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ..... "ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪੁੱਛਦੈ? ਨਾ ਜੀ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਧੇਰੇ, ਭੌਕਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਆ.....।" ਇਹ ਜੁਆਬ ਭਗਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤੋਹਫੇ

ਇਹ ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਵਰਗੀ ਸਚਾਈ ਐ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਅੱਜ ਰੱਬ (ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ) ਇਨਸਾਨੀ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ 'ਵਿਚੋਲਿਆ' ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਧੱਕੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਵਿਚੋਲਿਆ' ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਜੁਆਬ ਮਿਲਦੇ, "ਹੈਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਐ? ਇਸ ਬੰਦੇ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਹਿਲਿਆ ਹੋਇਐ।" ਇਹ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਏਜੰਟ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸੈਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਲ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਵਾਂਗ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਆਓ ਭਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋਹਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਜੰਟਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਦੁੱਖ ਨਾ ਲਗ ਜਾਵੇ 'ਮਰਸ-ਡੀਜ਼ ਕਾਰਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਹੀ ਖੂਨ ਚੂਸ ਅਮੀਰ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਬਣੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਵਾਹ ਲਗਦੀ ਜਿੰਨੀ ਲੁਟਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ, ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਮੀਦ

ਸੁਆਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਮਾੜੀ-ਮੋਟੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਤੁਕਬੰਦੀ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਤੇ ਹੈ ਉਹ ਸਿੱਖ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੁਝ ਸਲੋਕ। ਉਹਨਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ? ਨਾ ਤਾਂ ਏਜੰਟਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਐਨਾ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਹੀ ਕਿਥੇ ਹੈ?

ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਈਸਾਈ ਦੇਸੀ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਚੌਦਾਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕੰਮ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਮਦਰ ਟਰੇਸਾ ਨੇ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ, ਉਹ ਦੇਸੀ ਵਿਚੋਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਐ ਕੀ ਅੱਜ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਐ? ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਘੋਖੀਏ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲਗਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ-ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਸਗੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪਕਿਆਈ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਲੋਕ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਕੁਝ ਲਿਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੀ ਸਾਡੀ ਦਿਮਾਗੀ ਪੱਧਰ ਇੰਨੀ ਨੀਵੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਿਰਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀਏ?

ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਬਦਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ

ਧਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਲਈ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜੇਕਰ ਉਹਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਸਪਤਾਲ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖਲਕਤ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਮਾਤਾਵਾਂ' ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਹਨ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਸੋਚ ਹੀ ਨਾ ਸਕਣ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ 'ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ' ਵਾਲਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਵਪਾਰੀ ਲੋਕ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਉਂ, ਕੀ ਅਤੇ ਕਿਦਾਂ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਰੱਬ ਨਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਡਰ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਤੁੰਨ-ਤੁੰਨ ਕੇ ਠੋਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਲੁੱਝਿਆਂ ਕੀਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਨਿਊਟਨ ਜਾਂ ਆਇਨਸਟਾਈਨ ਦੇ ਖੋਜ ਕੀਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਣ ਪਰ ਰੱਬ ਬਾਰੇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਲਕੀਰ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਮ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸੁੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗੀ ਕਿਵਾੜਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਜਿੰਦਗਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਰੱਬ ਦੇ ਮੱਥੇ ਮੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੋਸ਼

ਸਾਰਾ ਦੋਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਤਾਂ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿ "ਉਠ ਤੁਰ, ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਰ।" ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਹਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਵਧਣ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗ ਤਿੱਖਾ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਪਾਸੇ ਸਾਡਾ ਦਿਮਾਗ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਖੁੰਢਾ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਦੇਹ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦਿਮਾਗ ਇਕ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਕੋਈ ਇਹਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਇਹ ਉੱਠਾ ਹੀ ਵਧਦਾ।

ਅਧੋਗਤੀ

ਸਾਡਾ ਧੁਰ ਤਕ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਗੁਣ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਉਸ ਹੱਦ ਤਕ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖੀਏ ਅਧੋਗਤੀ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਰਾ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਜਦ ਅਸੀਂ ਉਸ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਕਲਮੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰੀਏ, ਨਾ ਕਿ ਉਹਦਾ ਵੀ ਥੱਲਾ ਲਾ ਦਈਏ! ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਸੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਸਿਰਫ ਰੱਬ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪਿਛਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ।

ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਔਰਤ ਬਾਰੇ ਨਜ਼ਰੀਆ

ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿ, ਧਾਰਮਿਕ ਰੰਗਤ 'ਚ ਰੰਗੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਉਹ ਬੇਬੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇ-ਸਿਰ, ਬੇ-ਪੈਰ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਆਦਮੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਜੇ ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅਸੂਲ, ਆਪਣੇ ਮੁਢਲੇ ਲਈ ਆਦਮੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਘੜੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਮਰਦਾਨਗੀ ਧੌਸ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਔਰਤ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਔਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਮਰਦ ਸਨ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਹਨ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ ਜਾਂ ਭੈਣ ਨਾਲ। ਭਰਾ ਜਾਂ ਪਿਉ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਮੁੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਠਿਆਈਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪਰ ਲੜਕੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਲੋਕ ਅਫਸੋਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਇੱਕਾ ਦੁੱਕਾ ਲੋਕ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਵੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਝੁਠਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣਾ-ਪੋਟਾ ਹੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਘ ਰਾਜ ਮਿੱਤਰ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤਰਕਬਾਣੀ' ਵਿਚ ਦਰਜ ਲੇਖ, 'ਧਰਮ ਤੇ ਨਾਰੀ' 'ਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਲਗ-ਭੱਗ ਅੱਧੀ ਵੱਸੋਂ ਨਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਉਝ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਹੀ ਪਰ ਭਾਰਤ 'ਚ ਕੁਝ ਵਧ ਹੀ ਉਹ ਮਰਦ ਜ਼ਾਤ ਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ 'ਤੇ ਵਧੀਕੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਤ ਹੋਣ ਤਕ ਇਹ ਵਧੀਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗਰਭ ਸਮੇਂ ਟੈਸਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਅਣਚਾਹੀ ਸੰਤਾਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਗੈਰ ਇਜ਼ਾਜਤ ਤੋਂ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚੀ-ਖੁਚੀ ਹੀ ਇਹਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨੂੰ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਦਸ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੱਝਾਂ ਤਾਂ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਵਿਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਭੁੱਖਮਰੀ ਅਤੇ ਕੰਗਾਲੀ ਹੱਥੋਂ ਦੁਖੀ ਔਰਤਾਂ ਪੱਚੀ-ਪੱਚੀ ਸੌ ਵਿਚ ਖ਼ੀਦੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਔਰਤਾਂ, ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਪਰ ਉਜਰਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ?

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅੱਧੀ ਵੱਸੋਂ ਭਾਵ ਔਰਤ ਇਕੱਲੀ ਕਿਤੇ ਵੀ ਘੁੰਮ-ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਮਰਦ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹਦੀ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਹੱਕ ਜਮਾਉਣਾ ਮਰਦ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਕਿਉਂ ?

ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਨਾਰੀ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਇਕ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਵੇਦ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰਾਜ ਕਰ ਸਕਣ। ਧਾਰਮਿਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੱਧੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਝ ਹੀ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜ ਦਿੱਤਾ। ਆਓ! ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਔਰਤ ਜਾਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖੇ ਗਏ ਕੁਝ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀਏ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤ ਬਾਰੇ ਦਰਜ ਘਟੀਆ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕਿਤਾਬ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵੱਲ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ:

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਮਨੂੰ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਖੌਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਉਹਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ

ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੂੰ ਅਨੁਸਾਰ: "ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਕਲਮੰਦਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਮਨੂੰ ਅਨੁਸਾਰ: "ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।" ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਵੇਦ ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ। ਮਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ, ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਮਨੂੰ ਅਨੁਸਾਰ: ਔਰਤ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਨਾ ਉਮਰ ਦਾ ਹੀ ਖਿਆਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਖੂਬਸੂਰਤ ਜਾਂ ਬਦਸ਼ਕਲ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।" (ਮਨੂੰ ਸਿਮਰਤੀ 9.14)

(ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ) ਮਨੂੰ ਨੇ ਔਰਤ ਨੂੰ (ਭੋਗ ਲਈ) ਬਿਸਤਰਾ, (ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ) ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਕੁਰਸੀ, ਟੁੰਬਾ, ਬੁਰੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਨਾ, ਬੇਈਮਾਨੀ, ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਬੁਰਾ ਚਾਲ-ਚੱਲਣ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਤੀ 9.17)

ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਸਲੋਕ 8.33.17 ਅਨੁਸਾਰ: ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਛੋਟਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

"ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਮੁਹੱਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਲੱਗੜ-ਬੱਗੜ (ਜੰਗਲੀ ਕੁੱਤੀ) ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।" (ਰਿਗ ਵੇਦ 10.95.15)

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬਦਨਸੀਬ ਔਰਤ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ:

"ਵਿਧਵਾ ਦੀ ਉਸ ਦੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪਤੀ ਦੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਚਾਦਰਦਾਰੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਘਰੋਂ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।" (ਰਿਗਵੇਦ 10.18.8)

ਜੇਕਰ ਉਸ ਵਿਧਵਾ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਭਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਣਵਿਆਹੀ ਹੀ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਦਮ ਖਾਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢਣ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਮੁੰਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਪਣੀ ਅਤੇ ਕਲੰਕਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਜਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਕਾਲ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।"

ਸਾਰੇ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਮੱਥੇ ਲੱਗਣਾ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਏ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਲਾਰਡ ਵਿਲੀਅਮ ਬੈਟਿੰਗ ਨੇ ਜੁਲਾਈ 1829

ਵਿਚ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਤੇ ਕਈ ਮੁਰਖ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਰਸਮਾਂ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ 'ਚ ਸਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪਤੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਉੱਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲਣ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੱਲ ਜੁੱਲ ਨਾ ਸਕਣ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਢੋਲ ਵਜਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਨਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜਿਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਘੜਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਂਸ ਠੋਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਢੋਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚਾਰੀ ਸਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਦਾ ਚੀਖ ਚਿਹਾੜਾ ਜਾਂ ਵਰਲਾਪ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਹਿਮ ਦੀ ਅੱਗ ਭੜਕ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ: "ਗੁਣਕਾਰੀ ਔਰਤ ਲਈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ, ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਜਲ ਰਹੀ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਜਲ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣ ਤੋਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਜਿਹੜੀ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸ ਦੀ ਜਲ ਰਹੀ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਰੁਦਤੀ (ਦੇਵੀ) ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੂਸਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਿੰਨੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਵਾਲ ਹਨ ਜਾਂ 350 ਲੱਖ ਸਾਲ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਯੋਗੀ ਸੱਪ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਸਦੀ ਖੁੱਭ ਵਿਚੋਂ ਖਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਔਰਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ।"

"ਜੇਕਰ ਔਰਤ ਦਾ ਪਤੀ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਚੱਪਲਾਂ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਕੁੱਦ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" (ਵਿਸ਼ਨੂੰ)

ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਧਾਰੀ ਤਵੀਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਵੰਗ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਦਰੋਪਦੀ ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਤਕ ਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸੈਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰਾਣੀਆਂ ਤੇ ਤਕਲੀਫ਼ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਾਜਾ ਭੀਸ਼ਮ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਨੂੰ ਉਧਾਲਿਆ। ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ ਸੰਧਿਆਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਇੰਦਰ ਨੇ ਗੌਤਮ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਅਹੱਲਿਆ ਦਾ ਸ਼ੀਲ ਭੰਗ ਕੀਤਾ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਬਰਿੰਦਾ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲੁੱਟੀ। ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਹਸਪਤੀ ਨੇ ਗਰਭਵਤੀ ਮਮਤਾ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਮੇਨਕਾ ਨੂੰ

ਛਲਿਆ।

ਯੁੱਗ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਮ ਇਕ ਪਤਨੀ-ਵਰਤੀ ਹਨ, ਦੂਜੀ ਤਰਫ਼ ਰਾਮ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਸ਼ਰਥ ਬਹੁਪਤਨੀ-ਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਦੀ ਇਕ ਪਤਨੀ-ਵਰਤਾ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਬਹੁ-ਪਤਨੀ ਵਰਤਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਰਾਮਚੰਦਰ ਧੋਬੀ ਦੇ ਤਾਹਨੇ 'ਤੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਿਸ਼ੀ ਬਿਆਸ ਨੂੰ ਪਾਂਡਵ ਵੰਸ਼ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਈਸਾਈ ਧਰਮ: ਇਸਾਈਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਪੁਸਤਕ ਬਾਈਬਲ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਵੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਵੇ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹ ਔਰਤ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਈਸਾਈ ਧਰਮ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਦਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦ 1992 'ਚ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਰੌਲੇ-ਚੱਪੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਵੋਟ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਨਾਲ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ। ਪਰ 1993 ਤਕ ਕੋਈ ਵੀ ਔਰਤ ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਪਾਦਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਈ। ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਦਰੀਆਂ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਦਰੀ ਦੀ ਪੱਦਵੀ ਦੇਣ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ਗੀਆਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੈਕਸ ਡਿਸਕਰਿਮੀਨੇਸ਼ਨ (Sex Discrimination) ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਇਥੇ 1975 ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ: ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕਿਤਾਬ ਕੁਰਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਨਾ, ਕੁੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਔਲਾ ਨੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਔਰਤ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜ਼ਿਆਉਲ ਹੱਕ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ 'ਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗੁਆਹੀ ਨੂੰ ਕਚਿਹਰੀ ਵਿਚ ਦੋ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਜੈਨ ਧਰਮ: ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤਾਂ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਜਲਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਦੀਵੇ ਹਨ ਜੋ ਨਰਕ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਟਕਦੇ ਦੋ ਮਾਸ ਦੇ ਲੋਥੜੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਤਾਂ ਰਾਖਸ਼ਣੀਆਂ ਹਨ।

ਬੁੱਧ ਧਰਮ: ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਮੋਢੀ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: "ਔਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਮਤ, ਜੇਕਰ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ, ਜੇਕਰ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਰਹੋ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਗ 'ਚ ਰਲਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਚੇਲੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਬਹੁਤਾ

ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਬੁੱਧ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ 'ਚ ਰਲਾਉਣ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ: ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਮੋਢੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਉਨਾ ਕੁ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਾਲੇ, ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਜਨਮ 'ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੜਕੀ ਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਸੋਗ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ 'ਬਿਗਾਨਾ ਧਨ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਸਮ ਵੇਲੇ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮਰਦ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮਰਦ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਕੇ ਲਾਵਾਂ ਦੀ ਰਸਮ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ 'ਪਲੇ ਤੈਡੇ ਲਾਗੀ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਂਗ ਦਾਜ ਦੀ ਰਸਮ ਇਥੇ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ।

ਕਈਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਛੇਵੇਂ ਸੱਤਵੇਂ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਤਨੀਆਂ ਸਨ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਦਰਜਨਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਤਨੀਆਂ ਸਨ।

ਉਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮੰਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜੀ, ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤਾਕਤ ਮਰਦ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਹਰ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਨੂੰ ਇਕ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਹੱਕੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਨੱਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ, ਅਮਾਨ, ਕਤਾਰ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਆਦਿ, ਵਿਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਨ ਔਰਤਾਂ ਨੇ 60 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਔਰਤਾਂ ਨੇ 1945 'ਚ 120 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਅਦ ਇਹ ਹੱਕ ਲਿਆ।

ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪ ਵੀ ਮਰਦਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੀਤ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਵੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਦਿਖਾਉਣ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਦ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮਰਦ ਦੇ ਹੀ ਜੀਵਾਣੂ (Sperms) ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਮਰਦ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਔਰਤ। ਅਗਰ ਔਰਤ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ ਔਰਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਰਦ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕਸੂਰ ਮਰਦ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸੋਮੇ

- (1) ਮਿੱਤਰ ਮੇਘਰਾਜ— 'ਤਰਕਬਾਣੀ' (1886) ਲੋਕ ਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਰਹਿੰਦ ਮੰਡੀ, ਪੰਜਾਬ (ਇੰਡੀਆ)
- (2) ਮਿੱਤਰ ਮੇਘਰਾਜ— ਤਰਕਜੋਤੀ (1987) ਲੋਕ ਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਰਹਿੰਦ ਮੰਡੀ, ਪੰਜਾਬ (ਇੰਡੀਆ),
- (3) ਰਿਗਵੇਦ
- (4) Lala Hardy— Twelve Religions and Modern Life. Reprint (1983) Kalyani Publishers, Rajinder Nagar LUDHIANA-141008.
- (5) ਚਾਹਲ ਚਾਨਣ— ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ? (1986) ਕਿਰਤੀ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਟਰਸਟ, ਅੰਬੇਦਕਰ ਭਵਨ ਜਲੰਧਰ-144003

ਤੇਰੇ ਪੋਟਿਆਂ ਦੀ ਜੇ ਇਕ ਛੁਹ ਮਿਲੇ...

ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤੱਤ 'ਛੁਹਣ' ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਚੁੰਮਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਜਾਪਾਨੀ ਜਦ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਨੱਕ ਘਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ 'ਚ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣਾ ਜੱਫੀ 'ਚ ਲੈਣਾ ਤੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣਾ ਆਦਿ ਰਿਵਾਜ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਹੀ ਲੋਕ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਨਵਰ ਤੇ ਪੰਛੀ ਵੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ? ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਛੂਹੀਏ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਵਾਧੇ 'ਚ ਰੋਕ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੁਝ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ 'ਛੂਹਣ ਸੈੱਲ' ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੀਭ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈੱਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਕ ਲੱਖ ਤਕ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਮਿੱਠਾ, ਖੱਟਾ, ਸਲੂਣਾ ਤੇ ਕੜਵਾ ਸੁਆਦ ਦੱਸਣ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਚਮੜੀ 'ਚ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੈੱਲ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਸੂਖਮ ਤੰਤੂਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਝੱਟ ਸੰਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਾਂਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਸੰਦੇਸ਼ੀ ਸੈੱਲਾਂ' ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ, ਬੁਲ੍ਹਾਂ, ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ 'ਕਾਮ ਅੰਗਾਂ' 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ 'ਚ ਬਾਂਦਰਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਖਾਨੇ ਵਾਲੇ ਬਾਂਦਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬਾਂਦਰ, ਜਾਨਵਰ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਖਾਨੇ ਵਾਲਾ ਬਾਂਦਰ ਦਾ ਬੱਚਾ, ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ

ਸੀਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਤੀਜੇ ਖਾਨੇ ਵਾਲੇ ਬਾਂਦਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਫੂਹ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤੀਜੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕਈ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੂਹ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਲਓ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ 'ਚ ਰੱਖੇ ਗਏ। ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਖਾਨੇ ਵਾਲਾ ਬਾਂਦਰ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਖਾਨੇ ਵਾਲੇ ਬਾਂਦਰ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਸਨ। ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਖਾਨੇ ਵਾਲੇ ਦੋਵਾਂ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਕੁਦਰਤੀ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆ ਅਸਰ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਸਰੀਰਕ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਤਜਰਬਾ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਵੀ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਜਰਬੇ 'ਚ ਕਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਡ ਦੀ ਖੱਲ 'ਤੇ ਪਿਆ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਡ ਦੀ ਖੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਛੂਹਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭੇਡ ਦੀ ਖੱਲ ਤੇ ਪਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਸਿਹਤ ਭੇਡ ਦੀ ਖੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਛੂਹਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਨਰੋਈ ਸੀ। ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਉਦਾਸੀ, ਇਕੱਲਾਪਣ, ਹੁੱਲੜਬਾਜ਼ੀ, ਨਫ਼ਰਤ, ਗੁੱਸਾ ਈਰਖਾ ਆਦਿ ਨਾ ਛੂਹਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਪਾਗਲਾਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਤਜਰਬਾ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਛੂਹਣ ਦਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਬੜਾ ਅਸਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ ਹੀ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਤਮਿਕ ਪਕਿਆਈ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਮਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਪਰਮਹੰਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਛੂਹ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਸਟੇਜ 'ਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਵਿਵੇਕਾ ਨੰਦ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਇਉਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਆਮ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਹੀਲਿੰਗ ਪਾਵਰ' ਨਾਲ ਫਲਾਣਾ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਅੱਜ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਇਕ ਖਲਾਅ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਜਦ ਕੋਈ ਆਰਥੋਸਟ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਪਿਛੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ 'ਖਲਾਅ' ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਖਲਾਅ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਰੰਗ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਯੋਗ' ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਹੋਏ ਖੋਜ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਨ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਜੈਕ ਹੋਫਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਜੈਕਰ ਅਸੀਂ ਵਾਇਨ ਜਾਂ ਵਿਸਕੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੀਵੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਨੰਦ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਜੈਕ ਹੋਫਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਇਨ ਜਾਂ ਵਿਸਕੀ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਘੁੱਟ ਭਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਹਨੂੰ ਜੀਭ ਦੇ ਕੋਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੰਘ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੰਘਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ ਸੈੱਲ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਸਭ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਟੀਮ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਵ ਜਾਣਨ ਬਾਰੇ ਕੈਫ਼ਿਆਂ 'ਚ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ। ਹਰ ਕੈਫ਼ੇ 'ਚ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਬਿਤਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਛੂਹਦੇ ਹਨ ਯਾਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ 500 ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਰੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ। ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਪੇਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ 400 ਵਾਰੀ ਛੂਹਣ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ। ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ ਉਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜਰਮਨ, ਕੈਨੇਡੀਅਨ, ਫਰੈਂਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ 100 ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਛੂਹਣ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ।

ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਯਾਨੀ ਕੰਨ, ਨੱਕ, ਜੀਭ, ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਜੈਕ ਹੋਫਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। "ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸੁਖ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦਾ ਅਸਰ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।" ਗਾਉਣਾ ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦਾ ਉਬਾਲ ਅਤੇ ਦਬੀਆਂ, ਘੁੱਟੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

'ਛੂਹਣਾ' ਸਾਡੀ ਸੈਕਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਵੀ ਬੜਾ ਤਕੜਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਨਾ ਛੂਹਣ' ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਸੈਕਸ ਦੀ ਅਤ੍ਰਿਪਤੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸੈਕਸ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਡੈਨਿਸ਼ ਡਾਕਟਰ ਇੰਗੋ ਅਤੇ ਸਟੈਨ ਹੈਗਲਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿਤਾਬਾਂ (1) ਏ. ਬੀ. ਸੀ. ਆਫ ਲਵ, (2) ਐਕਸ. ਵਾਈ. ਜੈਡ. ਆਫ ਲਵ" ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸਕੈਂਡੇਨੇਵੀਆ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਿਖਾਰੀ ਰੈਨੀ ਸਕੈਂਡਰਿਊ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਾਰਨ 'ਛੂਹਣ' ਦਾ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੁਖੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ।

ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ

ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਖਰੇਵੇਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਜੁਦਾ-ਜੁਦਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿੱਤੋ ਆਦਿ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ, ਟੋਲਾ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਆਦਿ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: ਬਰਡਜ਼ ਔਫ਼ ਏ ਫੈਦਰ, ਫਲੋਕ ਟੂ ਗੈਦਰ।

ਆਪਸ ਵਿਚਲੇ ਫਰਕ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਵੀ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਸੰਪੂਰਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਹੀ 'ਰੱਬ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਇਕੋ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਾਨਵਰ, ਪੰਛੀ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੁਨੀਆਂ ਰੰਗੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੂਜੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜੇ ਸਰੀਰਕ ਪੱਖੋਂ ਕਰੀਬਨ-ਕਰੀਬਨ, ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਮਿਲ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਵੀ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ, ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਮਾਅਰਕੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਜੰਦਰਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ।

ਫਰਕ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਇਕ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਵਿਵੇਕਾ ਨੰਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ "ਵੱਖਰਾਪਨ ਨਾ ਹੋਣਾ-ਮੌਤ ਸਮਾਨ ਹੈ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚੀਨ ਦਾ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਮਾਓ ਜੋ ਤੁੰਗ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ, 'ਫਲਸਫੇ ਉਪਰ ਚਾਰ ਲੇਖ' ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ "ਫਰਕ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।"

ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਸੀਂ ਤੁਰ ਤਾਂ ਹੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਰਗੜ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਇਹ ਰਗੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਵੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਅੱਗੇ ਪੁਟ ਸਕਦੇ। ਯਾਨੀ ਤੁਰਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅਗਾਂਹ ਵਧਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਵਾਧਾ ਰਗੜ ਯਾਨੀ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।

ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਇਕ ਹੈ ਤੇ ਉਹ 'ਇਕ' ਸੋਚਣੀ ਮੋਢ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੁਰਸੀ, ਸੈਂਟੀ ਅਤੇ ਸਟੂਲ ਆਦਿ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ ਕਰ ਸੋਚਣੀ 'ਚ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹਰ ਕਬੀਲੇ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਇਨਸਾਨੀ ਸਮਾਜ 'ਚ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ, ਫਰਕ ਵਾਲੀਆਂ ਸੋਚਣੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੁਦੀਆਂ-ਜੁਦੀਆਂ ਸੋਚਣੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕੁਝ ਕੁ ਜੁਦੇ-ਜੁਦੇ ਅਸੂਲ ਬਣਾ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਸੀਂ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਨੈਤਿਕਤਾ ਜਿਹਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਮੌਰਲਜ਼ (Morals) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਪਿੰਡ, ਸ਼ਹਿਰ, ਪ੍ਰਾਂਤ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਚਾਰ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਮੰਨਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਠੀਕ ਹੈ।

ਪਰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ ਅਤੇ ਸੂਰ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਗਊ ਦਾ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਣਾ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਠੀਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਗਊ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਬੀਲੇ ਹਨ ਜੋ ਘਰ ਗਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਚਾਰੀ ਲਈ ਆਪਣੀ ਔਰਤ ਭੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਸਾ ਕਿਹੜਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ। ਉਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਜਿਹਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਐਥਿਕ (Ethics) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਚ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਿਆਰ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਯਕੀਨ ਵੀ ਹੈ। ਪਿਆਨ ਨਾਲ ਘੋਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਵੀ ਲਗਦੇ ਜੇਕਰ ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੇਰ ਦਾ ਨਸ਼ਟ-ਬ੍ਰੂਸਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜੀ ਰੱਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਕਦਰ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਹੋਈ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ, ਨਾਨਕ, ਈਸਾ ਜਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਨ।

ਇਹ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਹੀ ਹੈ, ਜੀਹਦੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਪਰਖਦੇ ਹਾਂ।

ਭੇਡਚਾਲ ਤੇ ਨਿੱਜਤਵ

ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਬੜੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਮਾਂਗਵੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਸੰਦ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਆਦਿ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਮਾਂਗਵੇਂਪਣ ਦੀ ਬੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਭੇਡਚਾਲ 'ਚ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਭੇਡ ਚਾਲੀਏ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਚਾਰੀ ਜਾਂ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ, ਪਾਗਲ ਜਾਂ ਸਿਰਫਿਰਿਆ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਚਾਰ ਦੇ ਧਾਰਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਖੜੋਂਦੇ ਤੇ ਇਹ ਭੇਡਚਾਲੀਏ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਗੰਗਾ ਜਾਣ ਤਾਂ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਅਤੇ ਜਮਨਾ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜਮਨਾ ਦਾਸ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਜੋ ਵੀ ਮਾਅਰਕੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜਤਵ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭੇਡਚਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੋਚਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਭੇਡਚਾਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨਮੂਨੇ ਵੀ ਲੱਭਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲਓ, 'ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ' ਦਾ ਘੜਿਆ-ਘੜਾਇਆ ਜੁਆਬ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹ ਲੋਕ ਧੋਖੇ 'ਚ ਹੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਾਠ ਦੀ ਹਾਂਡੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਚੜ੍ਹੇਗੀ ? ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਅਸਲੀਅਤ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਭੇਡਚਾਲੀਆਂ ਦੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਕਰਨ 'ਤੇ ਬੜੀਆਂ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਗੱਲਾਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਈ ਉਦਾਹਰਣ ਲਉ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬਹੁਤੀਆਂ ਨੇ ਰੋਬ ਪਜਾਮਾ, ਬਾਟਮ, ਸਾੜੀ, ਸਲੈਕਸ ਜਾਂ ਪੈਂਟ ਗੀਸੇ-ਗੀਸੀ ਪਾਉਣੀ ਐ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੌਣ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਦੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਜਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਭੇਡਚਾਲਣਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਚਾਅ ਜ਼ਰੂਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨੈ। ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਹੋਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਚ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਲੈਕਸਾਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਚੱਲ

ਪਿਆ। ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਸਲੈਕਸ। ਭਾਵੇਂ ਜੁਆਨ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਧਖੜ, ਭਾਵੇਂ ਸਲੈਕਸ ਸਜਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ। ਸਲੈਕਸ ਦੀ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੇਕਦਰੀ ਹੋਈ ਕਿ ਆਦਮਪੁਰ ਦੀ ਨਹਿਰ 'ਤੇ ਘਾਹ ਖੇਤਣ ਲਈ ਜਦ ਸਲੈਕਸ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਰਿਵਾਜ ਹਟਿਆ। ਇਹੋ ਹਾਲ ਰੋਬ ਪਜਾਮਿਆਂ, ਪੈਂਟਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਲੋਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਆ ਈ ਕਦੇ ਇਹ ਘੋਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਸਲ 'ਚ ਫਬਦਾ ਕੀ ਐ ? ਤੇ ਫਿਰ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

ਗੱਲ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਛੇੜ ਲਉ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਭੇਡਚਾਲੀਏ ਲੱਭੋ। ਜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪਲੜਾ ਭਾਰੀ ਐ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ। ਜੇ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਉਪਰ ਐ ਤਾਂ ਜਨਤਾ ਪੱਖੀ। ਜੇ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕੀਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗਿਰਗਟੀ ਲੋਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਦੱਸੋ ਭਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਚਲੰਤਾਂ 'ਤੇ ਕੀ ਯਕੀਨ ਕਰੋਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ ਕੀ ਬਲਾ ? ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਰੰਗੀਲੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ? ਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਵਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੇਡਚਾਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸਗੋਂ ਨਿੱਜਤਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਜੇ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿੱਜਤਵ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਡਰਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਅਤਿ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਨਫਰਤ ਮਿਲੀ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਡਟਿਆ ਰਿਹਾ ਤੇ ਡਾਕਟਰੇਟ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭੁੱਖਾ ਮਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਆਪਣੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਘਿਰਣਾ ਅਤੇ ਗਾਹਲਾਂ ਹੀ ਮਿਲੀਆਂ ਪਰ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 60 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ, ਧਰਮ ਵੱਲ ਚਲੇ ਜਾਉ ਉਥੇ ਕਿਹੜਾ ਭੇਡਚਾਲੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤੋੜੇ ? ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਫਲਾਣੇ ਧਰਮ ਬਾਰੇ, ਸਿੱਧ, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ? ਜੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਤੇਰੇ ਧਰਮ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਕੀ ਐ ? ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪਾਟੇ ਟਾਇਰ ਵਾਂਗ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਈ ਰਹਿ ਜਾਂਦੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁ ਈ ਜੁਆਬ ਸੁਝਦੈ ਕਿ, "ਆਮ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਆ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਮੰਨਦੇ ਆ।" ਇਹ ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀਏ ਤੇ ਭੇਡਚਾਲੀਏ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹਨ ?

ਮਨਸੂਰ, ਈਸਾ ਮਸੀਹ, ਸੁਕਰਾਤ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਡਟੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਭੇਡਚਾਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਮਗਰ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਸੋਚੇ-ਸਮਝੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਕਰੀਏ ਜਾਂ ਯਕੀਨ ਰੱਖੀਏ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ

ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਰੱਖੀਏ। ਮਾਂਗਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਸੋਚਣੀ ਕਦੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ। ਭੇਡਚਾਲੀਏ ਦਿਨ 'ਚ ਕਈ ਵਾਰ ਮਰਦੇ ਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਨਿਜਤਵ ਵਾਲੇ ਦਲੇਰ ਬਹਾਦਰ ਇਨਸਾਨ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰ ਈ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਭੇਡਚਾਲੀਏ ਇਕ ਪੀਰ, ਗੁਰੂ, ਪੈਰੋਬਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਠੀਕ ਐ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਰਤ ਰੱਖ ਰੱਖ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ 'ਚ ਗ੍ਰਸੇ ਪਏ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਤਨਾਜੇ 'ਚੋਂ ਇਕ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਖੰਡਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਗਿਣਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹਦਾ ਆਪਣਾ ਈ ਨਿਆਰਾ ਰਾਹ ਠੀਕ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੈ ?

ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸ ਇਹ ਈ ਐ ਕਿ ਸੌ 'ਚੋਂ ਇਕ ਸਿਆਣੇ ਨੂੰ ਨੜਿਨਵੇਂ ਬੇਵਕੂਫ਼ ਇਕ ਵੱਡਾ ਬੇਵਕੂਫ਼ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

ਸੁਆਲ ਉਠਦੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਡਚਾਲੀਏ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੈ, ਸਾਨੂੰ ਪਤੈ ਕਿ ਭੇਡਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਾਸ ਗੁਣ ਹੈ ਕਿ ਜਿਧਰ ਨੂੰ ਇਕ ਭੇਡ ਤੁਰ ਪਈ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਸੋਚੇ-ਸਮਝੇ ਉਹਦੇ ਮਗਰ ਲਗ ਤੁਰਨੈ। ਸੋ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਸੋਚੇ-ਸਮਝੇ ਮੂੰਹ ਚੱਕ ਕੇ ਕਿਸੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, 'ਭੇਡਚਾਲੀਏ' ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਲੂਸ ਕੱਢਣਾ ਹੋਵੇ, ਭੇਡਚਾਲੀਆਂ ਦੀ ਨਫਰੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਉੱਤੇ ਕਿ "ਤੂੰ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਜਾਂ ਜਲੂਸ 'ਚ ਕਿਉਂ ਆਇਐ ?" ਦਾ ਜੁਆਬ ਹੁੰਦੈ ਕਿ "ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਫਲਾਣਾ ਲੈ ਆਇਐ।"

ਨਿਜਤਵ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਮਰ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੇਡਚਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਈ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਖੀਰ 'ਚ ਇਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੀ ਭੇਡਚਾਲੀਏ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਭੇਡਚਾਲੀਏ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਲਗਣ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਸਾਊ ਆਦਤਾਂ

ਸਾਊ ਆਦਤਾਂ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਮੈਨਰਜ਼' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੈ, ਦਾ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਭਿਅਕ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਕੇ ਹੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦੈ। ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਖਾਲਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਮੱਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਭਿਅਕ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਘਾਟ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਮੁਲਕ ਨੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ 'ਚ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਭਿਅਕ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਵਰਤਣ, ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਸਾਂਝ ਆਦਿ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜੰਗਲੀ ਰਾਜ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਹਨ ? ਇਸ 'ਚ ਸ਼ੱਕ ਵਾਲੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੋਕ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਆਦਿ ਦੀ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਵਲ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਾਫੀ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਚੰਗੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ, ਚੰਗੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ, ਚੰਗੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਚੰਗਾ-ਚੋਖਾ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਨਾਲ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਨਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਆਮ ਕਰਕੇ ਦਫਤਰਾਂ, ਦੁਕਾਨਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮਿਆਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਲੋਕ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਵਾਸਤਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਾਊ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੜੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ— ਜੇ 'ਮੇਹਰਬਾਨੀ' ਜਾਂ 'ਧੰਨਵਾਦ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਐ ?

ਭਾਕਖਾਨੇ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ਜਾਂ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਤਾਰ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨ ਦੇ

ਖਿਲਾਫ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੜੇ ਘੱਟ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ "ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ, ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ।" ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਬਿਮਾਰ ਜਾਂ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਬਸ ਜਾਂ ਰੇਲ 'ਚ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਨਾ ਦੇਣਾ ਫਖਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਬਸ ਕੰਡਕਟਰਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਓ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁੱਖਾ ਅਤੇ ਖਰਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਓਏ' ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਸ ਦਾ ਅੱਥਰਾ ਵਿਹਾਰ ਇੰਨਾ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸਮਝਦੇ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, ਲਾਚਾਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਠੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੰਗ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

ਖਾਣ-ਪੀਣ 'ਚ ਵੀ ਸਾਡਾ ਇਹੋ ਹੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਕੋਲਾ, ਸੰਤਰਾ, ਅੰਬ, ਆਦਿ ਖਾ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਛਿਲੜ ਸ਼ਰੇਆਮ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਬੇਸ਼ਰਮ ਦੀ ਅੱਖ ਵਾਂਗ ਝਾਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੰਮ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਅਤੇ ਅਧਪੜ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੈ।

ਮੁਲਕ ਗਰੀਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਜੇ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਪਰ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਆਮ ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਔਡਿਆਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 'ਫਲੋਸ ਟੱਟੀਆਂ' ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਜੁਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਭਾਈਬੰਦ, ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਤੋਂ ਮਜਬੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ।

ਆਮ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ 'ਚ ਕੂੜੇ ਅਤੇ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਢੇਰ ਆਪਣੀ ਮੁਸ਼ਕ ਖਿਲਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਲੋਕ ਪਾਨ ਬੁਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਿਗਰਟਾਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜਾ ਤਜਰਬਾ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤੰਗ ਗਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਪਰੋਂ 'ਸੁੱਕਾ ਜਾਂ ਤਰਲ ਮਾਲ' ਆ ਕੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਹਾਲਤ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰਸਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ, 'ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ?' ਇਹ ਮਸਾਲਾ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਘੀ ਨੱਪਾਂ ਜਾਂ ਕਪੜੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ, ਟ੍ਰਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰਾਂ। ਕੁਛ ਲੋਕ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੋਰੇ ਹਨ ਕਿ ਗੰਦਗੀ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਲੰਘ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। 'ਨਾ ਸਿੱਟੀ ਜਾਵੇ' ਦਾ ਖਿਆਲ ਤਾਂ ਭੁੱਲ-ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਗੋਂ ਉਲਟਾ ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਅਸਭਿਆ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਲਿਬੜੇ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣਾ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, "ਅਸੀਂ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦੇ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟੇ ਗੰਦ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਾਏ।"

ਉਧਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਲੱਗੇ ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਚੌਧਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦੇ। ਕੀੜੇ, ਮਕੋੜੇ, ਮੱਖੀ, ਮੱਛਰ ਵਧਣ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਜਗਰਾਤਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਾਠ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਸੀਤ 'ਚ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ 'ਚ ਇਹ ਲੋਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ। ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ 'ਚ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਪੀਕਰ ਲਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਂ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰ ਪਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ 'ਚ ਜੁਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਧਾਰਮਿਕ ਉਗਰਾਹੀ ਲਈ 10, 20, 50, 100 ਤਕ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਫ਼ਾਈ ਲਈ ਪੈਸੇ ਉਗਰਾਹੁਣ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਇਹੋ ਹਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਸਪੀਕਰਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋਈ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹਦੀ ਕਦੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਵੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਦੇ-ਦੇ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਹਨ ਪਰ ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਲੋਤਰਥਾਨਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ 'ਚ ਤੜਕੇ ਹੀ ਸਪੀਕਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਜਾਂ ਕੁੜਮਾਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਚਾਲੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇ ਘਰ ਰੋਡੀਓ ਜਾਂ ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡਰ ਦਾ ਵੀ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੁਲੀਸ ਸੱਦ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਘਰ 'ਚ ਮਾਂ-ਪਿਉ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣਾ, ਜੇ ਦੋ ਆਦਮੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ 'ਚ ਦਖਲ ਨਾ ਦੇਣਾ, ਦੋ ਖੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਨਾ ਲੰਘਣਾ, ਘਰ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਨਾ ਬੋਲਣਾ ਆਦਿ।

ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ 'ਜਪਾਨ ਯੂਥ ਰਿਸਰਚ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ' ਵਲੋਂ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ 'ਚ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਤੇ 700 ਬੱਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ। 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸ਼ਾਮਲ ਬਰਤਾਨਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ, 8 ਤੋਂ 13 ਸਾਲ ਤਕ ਸੀ, ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੀੜ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਜਾਂ ਰੇਲ ਗੱਡੀ 'ਚ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਛੱਡ ਕੇ ਖੜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਥਾਂ ਦਿਤੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਪਾਨ ਦੇ ਸਿਰਫ 19 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤਜਰਬੇ 'ਚ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮੈਨਰਜ਼ ਲੀਗ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਦਾ ਨੰਬਰ ਲਿਆ। ਜੇ ਇਹ ਟੀਮ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਪਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਲੈਂਦੇ।

ਚੰਗੀ ਆਦਤ ਜਿਥੋਂ ਵੀ ਮਿਲੇ, ਲੈ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਾਊ-ਆਦਤਾਂ ਵੱਲ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਦੌੜ 'ਚ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਯੋਗਾ ਦੀ ਸਾਇੰਸ

ਅੱਜ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ 'ਯੋਗਾ' ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਏ ਦਿਨ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਦੇਖਣ, ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਲੇਖ ਅਖਬਾਰ ਜਾਂ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਚ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ 'ਯੋਗਾ' ਬਾਰੇ ਖਾਸ ਕਲਾਸਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਥੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜੇ 'ਯੋਗਾ' ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਇੰਸਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਕ ਸਾਇੰਸ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਹਾਨ ਰਿਸ਼ੀ ਪਤਾਂਜਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਘੋਰਾਂਡਾ ਸਾਮਹਿਤਾ' 'ਚ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਯੋਗਾ ਦੇ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਆਸ਼ਣ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੰਜ ਲਗਦੇ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਅਭਿਆਸ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਯੋਗਾ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣ ਨੇ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ 'ਚ ਹੀ ਕਹਾਵਤਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ: ਜਿਵੇਂ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ, "ਉਹ ਬਹੁਤ ਲਾਲ-ਪੀਲਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ।" ਜੇ ਕੋਈ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਅਸੀਂ ਹਰੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਖੋਜ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਵਤਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਵੀ 'ਯੋਗਾ' ਹੀ ਹੈ। ਸਾਇੰਸਦਾਨ 'ਹਾਰਵੇ ਡੇ' ਨੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਯੋਗਾ' ਦੀ ਇਹ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਵਗ਼ੈਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਐ। ਹਾਰਵੇ ਡੇ ਨੇ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ "ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਜਦ ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰਲੇ ਖਲਾਅ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਜਦ ਕੋਈ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਖਲਾਅ ਦਾ ਰੰਗ ਹਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਵੇਲੇ ਖਲਾਅ ਦਾ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦੇ।"

'ਯੋਗਾ' ਦਾ ਕਿਸੇ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜ਼ਾਤ ਜਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਯੋਗਾ' ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਰਜਮਾ ਕਰਕੇ ਸੰਗਠਨ, ਏਕਤਾ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਯੂਨੀਅਨ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੰਸਾਰਕ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ! ਰਾਮਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਰਮਹੰਸ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਯੋਗਾ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਜੀਵ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਜੀਵ ਬਣ ਸਕਦੇ।"

ਯੋਗਾ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਕਈ ਭਾਗ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਜਨਨਾ ਯੋਗਾ, ਭਗਤੀ ਯੋਗਾ,

ਕਰਮ ਯੋਗਾ, ਮੰਤਰ ਯੋਗਾ, ਹਾਥ ਯੋਗਾ ਤੇ ਰਾਜ ਯੋਗਾ। ਯੋਗਾ ਦੀ ਆਖਰੀ ਮੰਜ਼ਲ 'ਸਮਾਧੀ' ਹੈ।

ਯੋਗਾ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਰਾਹੀਂ ਕਈ ਯੋਗੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕੱਚ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਮੋਖਾਂ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਜ਼ਮੀਨ ਥੱਲੇ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੇਜ਼ਾਬ ਤਕ ਵੀ ਪੀ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਭ ਕਰਮਾਤਾਂ ਯੋਗਾ ਸਾਇੰਸ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹਨ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਕਈ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਯੋਗਾ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕ 'ਚ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲਏ ਅਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ 'ਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ, "ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੁਫਾ 'ਚ ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ, ਇਕ ਅੱਧਾ ਨੰਗਾ ਫਕੀਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ।" ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਹਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਇੰਸ ਵਿਚ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁਣ ਵੀ 'ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ' ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਹੜੱਪਾ' ਅਤੇ 'ਮੁਹੰਜੋਦਰੋ' ਦੀਆਂ ਸਭਿਆਤਾਵਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦੀ ਜੀਉਂਦੀ ਮਿਸਾਲ ਵੀ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ।

ਤੇ ਹਾਂ, ਯੋਗਾ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਸੱਤ ਚੱਕਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਭੌਤਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਕਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਦਲ-ਬਦਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਹਿਲਾ ਚੱਕਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ 'ਮੂਲਧਰ ਚੱਕਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਥੱਲੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਨਿਕਾਸ ਦੁਆਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਸਮਾਨਤਰ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ 'ਸਵਾਧਿਸਤਾਨ ਚੱਕਰ' ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿਚ, ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਸਮਾਨਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਮਨੀਪੂਰਕ' ਨਾਂ ਦਾ ਤੀਜਾ ਚੱਕਰ ਧੁੰਨੀ ਦੇ ਸਮਾਨਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭੌਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਚੱਕਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ 'ਅਨਹਦ ਚੱਕਰ' ਦਿਲ ਦੇ ਸਮਾਨਤਰ ਸਥਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਵਾਂ ਚੱਕਰ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿਚ, ਗਲੇ ਦੇ ਸਮਾਨਤਰ ਸਥਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਅਜਨਾ' ਨਾਂ ਦਾ ਛੇਵਾਂ ਚੱਕਰ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿਚ ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਸਮਾਨਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਤਵੇਂ ਚੱਕਰ ਨੂੰ 'ਬ੍ਰਹਮ ਚੱਕਰ' ਜਾਂ 'ਸਹਸ ਹਾਰਾ ਚੱਕਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਹੈ। ਸੱਤਵੇਂ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗਾ ਦੇ 'ਸਬਾਦਵੱਧ' ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਅਲਬਰਟ ਆਈਨਸਟਾਈਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਖਿੱਚ ਬਿਊਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਯੋਗਾ ਨੇ 2000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਯੋਗਾ ਦੀ ਧਾਂਕ ਨੂੰ ਪੱਛਮ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨ

ਜਿਵੇਂ ਡਾਕਟਰ ਸੀ. ਜੀ. ਜੰਗ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੇਮਜ਼, ਡਾਕਟਰ ਲਿਲੀ ਏਬਰਾ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਰੋਮੇਨ ਰੋਲਾਂਡ ਆਦਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੰਨ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੀ ਹਿਪਨੋਟਿਜ਼ਮ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਇੰਸਾਂ ਵੀ ਸਿਰਫ ਯੋਗਾ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣ ਹਨ।

ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਯੋਗਾ ਦੇ ਖਾਸ-ਖਾਸ ਆਸਣਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ 'ਮਾਨਸਿਕ ਦਬਾ' ਅਤੇ 'ਮਨ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ' ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ 'ਦੁਖ ਨਿਵਾਰੂ' ਦਵਾਈ 'ਯੋਗਾ' ਹੈ। ਹਾਂ ਤੇ 'ਤੁਸੀਂ' ਭਾਵੇਂ ਵਪਾਰੀ, ਫੈਕਟਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਘਰੇਲੂ-ਔਰਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਯੋਗਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਹਤ, ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਦਿਮਾਗੀ ਤਾਕਤ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਭਜਾਉਣ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮੱਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ

ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚਾਹੇ ਉਹ ਜੀਵਤ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਨਿਰਜੀਵਤ, ਆਪਸੀ ਖਿੱਚ 'ਚ ਜਕੜੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਗੱਲ ਜੇਕਰ ਖਿੱਚ ਦੀ ਜਕੜ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਧਰਮ, ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਖੁੱਦ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਗਲਬਾ ਚਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜੇਕਰ ਗੱਲ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ, "ਹਰ ਮਨੁੱਖ 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਲਈ ਸਦਾ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।" ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜ਼ਾਤੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਤਕ ਮਿਥੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਐ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸੇ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਹੋਈ? ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦੇ, "ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀਏ।" ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਠੀਕ ਵਰਤੋਂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦੇ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਫਰਾਂਸ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਔਰਤ ਅਲਫ-ਨੰਗੀ ਹੋ ਕੇ ਚੌਰਸਤੇ 'ਚ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਸੀ ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਰੁੱਕ ਗਈ। ਪੁਲੀਸ ਫੜ ਕੇ ਜੱਜ ਕੋਲ ਲੈ ਗਈ। ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਲਫ-ਨੰਗੀ ਹੋ ਕੇ ਸੜਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ? ਤਾਂ ਜੁਆਬ ਮਿਲਿਆ, "ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਮੁਲਕ ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ।" ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ 'ਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ। ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਚ ਖਲਲ ਪਾਵੇਂ। ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।"

ਅਸੀਂ ਜਦ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਚ ਤਾਂ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ? ਆਮ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਕੌਮਨਿਸਟ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹਾਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੈਪੀਟੀਲਿਸਟ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਨਿੱਤਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮਨਿਸਟ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਨਾ ਤਾਂ ਲੋਕ ਅਣਪੜ੍ਹ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁੱਖੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਆਮ ਹਨ, ਦਲੀਲ ਨਾਲ

ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਲੋਕ ਵਧੀਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਅ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਗਰੀਬ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਅਣਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਰੱਜੇ-ਪੁੱਜੇ, ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

ਇਕ ਗਰੀਬ ਮਨੁੱਖ ਜੀਹਦਾ ਢਿੱਡ ਖਾਲੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ ? ਉਹਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ: ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਭੁੱਬਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਣ-ਕੁਰਲਾਉਣ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਹੱਡ-ਗੋਡੇ ਰਗੜਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਰੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਵੇਚਣ ਦੀ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਢਿੱਡ ਵਿਚਲੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੋਵੇ, ਉਹਦੇ ਲਈ ਸਿਆਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਬਤ ਵਿਚਾਰ ਕੋਈ ਮਾਇਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਉਹਦਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਅਭਿਮਾਨ ਖਤਮ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਹਰ ਗੱਲ 'ਚ 'ਦੇ ਅਤੇ ਦੇ-ਚਾਰ ਰੋਟੀਆਂ' ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ? ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਇਹ ਕੋਹੋ ਜੇਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਥੇ ਇਕ ਗਰੀਬ, ਗਰਮੀ-ਸਰਦੀ 'ਚ ਸਦਾ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਸੌਂਦਾ ਹੋਵੇ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਮੀਰਜ਼ਾਦਾ ਗਰੀਬ ਦੀ ਔਰਤ, ਬਹੂ, ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਲਵੇ, ਜਿਥੇ ਇਕ ਗਰੀਬ, ਅਮੀਰਾਂ ਤੋਂ ਠੁੱਡੇ ਖਾਂਦਾ ਫਿਰੇ ਤੇ ਜੀ-ਜੀ ਕਰਦਾ, ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਰੱਖੇ ?

ਹਾਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਜ਼ੌਰੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਮੀਰੀ ਫਿਰ ਸਭ ਪਰਦੇ ਢੱਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਅਮੀਰਜ਼ਾਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ, ਖਾਨਦਾਨੀ ਅਤੇ ਸਾਊ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਰਦੇ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਮੁਲਕ ਦਾ ਕਦੀ ਵੀ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਬਣ ਸਕਦੇ।

ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਅਮੀਰ ਦੇਸ਼, ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ 'ਤੇ ਦਾਬਾ ਪਾ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਖੋਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ, ਗਰੀਬ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਦਬੋਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ, ਜਿਥੇ ਰੋਟੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੋਵੇ, ਜਿਥੇ 'ਗਰੀਬ ਦੀ ਵਹੁਟੀ' ਸਭ ਦੀ ਭਾਬੀ ਹੋਵੇ ?

ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ, "ਰੂੜ੍ਹੀ ਦੀ ਵੀ ਬਾਗ਼ੀ ਵਹੀਂ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।" ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜੇਕਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਨਾ ਲਿਆਂਦੇ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਹਥਿਆਰ ਇਹ ਠੇਕੇਦਾਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਪਰਦਾ ਪਾ ਕੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਹਥਿਆਰ ਇਹਨਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਵਰਤਣਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਆਜ਼ਾਦ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ।

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ (ਲੇਖਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ)

ਹਾਂ ! ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਦੁੱਗਣੇ, ਤਿੰਗਣੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ 400 ਜਾਂ 500 ਕਿਤਾਬ ਕਿਸੇ 'ਦੇਸੀ ਛਾਪਕ' ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਵੀ ਲਈ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਔਖਿਆਂ ਹੋ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਮੰਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਲਾਂ 'ਤੇ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਜਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਏਜੰਟਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਾਣੂ ਦੇਸਤ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੁਫਤ 'ਚ ਦੇ ਈਏ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖੋਰੇ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਰਿਆਇਲਟੀ ਲਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਮਨ 'ਚ ਉੱਠ ਰਹੀ ਹੂਕ ਜਦ ਅੰਦਰ ਸਾਂਭਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਲੇਖਕ-ਮਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਵੱਸ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਹਾਣੀਆਂ, ਲੇਖ, ਨਾਵਲ, ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਇਹ ਨਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੂਕ, ਲੇਖਕ-ਮਨ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹਦੀ ਸ਼ਕਲ, ਜੋ ਵੀ ਅਖਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਤਾਂ ਲੇਖਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ, ਦਿੱਲੀ, ਬੰਬਈ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ, ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਵਸਣ ਨਾਲ, ਨਾ ਤਾਂ ਲੇਖਕ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਘਟਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਹੀ ਰੁਤਬੇ ਨੂੰ ਵਧਾ-ਘਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਡਾਲਰਾਂ, ਪੈਂਡਾਂ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਧੋਲੇ ਦੀ ਚਮਕ-ਦਮਕ। ਗਰੀਬੀ, ਅਮੀਰੀ ਦਾ ਵੀ ਲੇਖਣੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਅਗਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਜਾਂ ਮੈਕਸਿਮ ਗੋਰਕੀ ਗਰੀਬ ਸਨ ਤਾਂ ਲੀਊ ਟਾਲਸਟਾਏ ਬੜਾ ਅਮੀਰ ਸੀ। ਟਾਲਸਟਾਏ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਆਪਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਰਕੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਹੈ। ਹਾਂ ! ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਲੇਖਨ ਦੇ ਕਾਰਜ 'ਚ ਅੜਚਣਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਪਰਚੇ 'ਚ ਗੱਲ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਲੇਖਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਹੀ ਗੱਲ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਆਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ 'ਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੱਦੋ ਬਦਲ ਆਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਬੈਠਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚਿਤਵਿਆ ਪੱਛਮ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੋਰ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧੇਰਾਂਡੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੱਚੀ ਝੂਠੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਅਸਰ ਸੀ। ਹਰ ਲੇਖਕ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਆਪ ਘੋਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹੀ ਉਹਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਆਏ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਹੋਰਾਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਅਤੇ ਜੁੱਲੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਅਰਸਾ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹਦਾ ਅੰਦਰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਬੈਠੇ ਲੇਖਕ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦਾ ਮਾੜਾ-ਮੋਟਾ ਜੱਦੀ-ਪੁਸ਼ਤੀ ਜੁਗਾੜ ਫਿੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਨਵੇਂ ਮੁਲਕ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨੂੰ ਕਿਤੇ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਦੌੜ-ਭੱਜ 'ਚ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਵਿਹਲ ਘਟਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਦਾ ਸੰਪਰਕ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੁੱਟੇ ਸੰਪਰਕ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੱਦੀ-ਪੁਸ਼ਤੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ, ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਉਹਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਬੈਠਿਆਂ ਅਤੇ ਅਖੌਤੀ ਉੱਚੀ ਜਾਤੀ 'ਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੰਢਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ, ਤੀਖਣ ਅਤੇ ਬਰੀਕ ਬੁੱਧ 'ਤੇ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਲਝਣਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਜਿਥੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਾਰੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਵੀ ਘਟੀਆ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚਮੜੀ ਦੇ ਰੰਗ, ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਉਚਾਰਣ, ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਾ ਆਦਤਾਂ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਲੁਕੋਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਦ ਇਹਨੂੰ ਹੀ ਘਟੀਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਕੈਸਰ, ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਧੁਰਾ ਅਤੇ ਮਾਂ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵੀ

ਇੰਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਬਹੁਤ ਜਟਿਲ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪੇਰਾਂਡਾ ਇਹਨੂੰ ਨਿਖਾਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੰਧਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਬੈਠੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ ਇਸ ਭੂਤਰੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਵਡੱਪਣ ਦਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਸੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ, ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਇਹਦੇ ਤੋਂ ਅਣਭਿੱਜ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਖੱਸੀ ਹੋਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ, ਵਿਲਾਸਵੀਆਂ ਸਿਰਫ ਪਿਛਾਹ ਖਿੱਚੂ ਅਤੇ ਆਪਾ-ਵਡਿਆਉ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪਰੋਏ ਹੋਏ ਵੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਨਲਾਇਕੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਲੁਕੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਹੁਣ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਅਗਰ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਚ ਬੈਠੇ ਲੇਖਕ, ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਦੇ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਲਈ ਇਕ ਸਮੱਸਿਆ ਆ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਬੈਠਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਿਵੇਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇ।

ਠੀਕ ਅਤੇ ਸਹੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਗਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਪਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਖਿਆ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਫੈਕਟਰੀ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ 24 ਘੰਟੇ ਚਲਣ ਵਾਲੀਆਂ 8-8 ਘੰਟੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਫਟਾਂ ਜਿਥੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਲਿਖਣ 'ਚ ਦਿੱਕਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਪਰਵਾਸੀ ਸਹਿਤਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਛਪਣ ਹਿੱਤ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਛਪਣ ਬਾਰੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਰਚਾ ਉਹਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਛਪਣ 'ਤੇ ਕਾਪੀ ਹੀ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕ੍ਰਿਤ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਵੇਂ ਹਰ ਪਰਚੇ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ ਦਾ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਹਾਂ, ਉਲਟੀ ਇਹ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਗਣਾ ਜਾਂ ਤਿੰਗਣਾ ਚੰਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਸ 'ਲੁੱਟ' ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਚੁੱਚਾਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕੋਈ ਤੋਟ ਨਹੀਂ, ਉਥੇ ਉਹਦੀ ਕਦਰ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਹਾਲਤ ਦੇਸ਼

ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ ਪਰ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਹੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਦੂਹਰੀ, ਤੀਹਰੀ ਲੁੱਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਂਡਾਂ, ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਮਾਪ-ਦੰਡ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? ਜਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਆਮ ਮਾਪਦੰਡ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ਜੋ ਮਕਬੂਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ? ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੀਡਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਦੇਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੱਫੇ ਲੈ ਕੇ ਕੁਝ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੇਖਨੀਆਂ ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖ ਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਦੇਸੀ ਅਖੌਤੀ ਉੱਚ-ਪਾਏ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲੇਖਕ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਵੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕੁਝ ਦੇਸੀ-ਲੇਖਕ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੈਂਡਾਂ, ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਭੁਲੱਕੜ ਪਰਵਾਸੀ-ਲੇਖਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇਸੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਪਨਾ ਦੀ ਲੋਚਾ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਝੋਲੀਆਂ ਵੀ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਕੁਝ ਦੇਸੀ-ਲੇਖਕ 'ਭੂਤਰਦੇ' ਹਨ ਉਥੇ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਸੇ ਬਟੋਰਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ 'ਹੱਕ' ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਨਾ।

ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਝਮੇਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛਪਣ ਹਿੱਤ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਿਤਾਬ ਛਪਣ ਬਾਅਦ ਉਹਨੂੰ ਮੁਫਤ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਕ੍ਰਿਤ ਫਲ ਇੰਨਾ ਕੁ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ।

ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ

ਇਸ ਪਰਚੇ 'ਚ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਪਰਵਾਸੀ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੇਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਪਿਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅਖੀਰ 'ਚ ਕੁਝ ਸੁਝਾ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਾਵਿਆਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਵਸੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਪੰਜਾਬ) ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਗਏ ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਖਿਤਿਆਂ 'ਚੋਂ ਹੀ ਹਨ। ਹੱਥਲੇ ਪਰਚੇ 'ਚ ਗੱਲ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ।

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਦੀ ਸੁਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸੀ 'ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚੇ', ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਚੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਚੰਦੇ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦੇ ਖਰਚੇ ਦੂਹਰੇ, ਤੀਹਰੇ ਅਤੇ ਚੌਗਣੇ ਤਕ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਕੁਹਾੜਾ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਆ ਕੇ ਉਹ ਵਸ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ 'ਆਪਣੇ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ 'ਆਪਣਿਆਂ' ਦੀ ਸੱਟ ਜ਼ਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਜ਼ਖਮ ਵੀ ਡੂੰਘਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੀੜ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਤਕਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ 'ਲੁੱਟ' ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸੀ ਪਰਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਤਰੇੜ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਤਾ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਹੈ।

ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਪਰਚੇ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰਚਿਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਿੱਗਰ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਇਹਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ

ਕਦਮ ਪੁੱਟਣ। ਅਗਰ ਗੱਲ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਵੀ ਪੈਸੇ ਨਾ ਤਾਂ ਝਾੜੂ ਨਾਲ ਹੁੰਝ ਕੇ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਰੱਖਤ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰੀ ਦਿਸਦੀ ਚਮਕ-ਦਮਕ ਹੇਠਾਂ ਕੀ ਕੀ ਲੁਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਸੀ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣੇ, ਚੌਗਣੇ ਉਗਰਾਹੇ ਜਾਂਦੇ ਚੰਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੰਪਾਦਕ-ਮਾਲਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪਾਠਕ-ਲੇਖਕ ਦੇਣ ਨਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪ।

ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਵਿਚ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਚਾਈ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਲੀਲ। ਸਾਲ 'ਚ ਸ਼ਾਇਦ ਇਕ ਹੀ ਚਿੱਠੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਅਗਰ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਚੰਦੇ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਰੁੱਕਾ, ਆਮ ਕਰਕੇ ਪਰਚੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਚੇ ਉਪਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਹਰ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਾਰੇ 'ਤੇ ਪਰਚਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਗਰ ਖਰਚਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਛੇ ਕੁ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਹਾਂ, ਅਗਰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਪਿਆ ਪਾਵੇ, ਉਹਦਾ ਪਰਚੇ ਦੇ ਚੰਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਵੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਮੁਫਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਤੇ ਜਦ ਪਰਵਾਸੀ ਲੋਕ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਦਾਮ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਨੁਕਤਾ ਮਾਲਕ-ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਚੇ ਕਈ ਵਾਰ ਰਾਹ 'ਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਦਾ ਖਰਚਾ ਉਹ ਕਿਉਂ ਝੱਲਣ ? ਇਹਦਾ ਸਿੱਧਾ-ਸਾਦਾ ਜੁਆਬ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਅਗਰ ਪਰਚੇ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਗੁਆਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ-ਪਾਠਕ ਵੀ ਇਹਦਾ ਖਰਚਾ ਕਿਉਂ ਝੱਲਣ ? ਹਾਂ, ਇਉਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਸਲਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ (ਅਗਰ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ) ਤੇ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਸਾਂਝਾ ਹੀ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹਨੂੰ ਸੰਪਾਦਕ-ਮਾਲਕ 'ਗੁਆਚਾ ਪਰਚਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਸਗੋਂ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਉਂ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਚਿਆਂ ਵਾਲੇ ਖੁੱਦ ਆਪ ਘੋਸਲ ਮਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਖਰਚਾ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਰਚਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪਾਠਕ-ਲੇਖਕ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਦੇ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੰਪਾਦਕ-ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਬਚਤ-ਪਰਚਾ ਨਾ ਭੇਜਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੈ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਵੀ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕ-ਮਾਲਕ ਪਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਲ

ਵਿਚ ਮਾਸਿਕ ਤੋਂ ਦੋ-ਮਾਸਿਕ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਅੰਕ ਦੀ ਬਚਤ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਬਚਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਾ 12 ਪਰਚਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੰਪਾਦਕ-ਮਾਲਕ ਇਥੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਪਰਚਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਾਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਦੁੱਗਣਾ, ਚੌਗੁਣਾ ਲੈ ਗਿਆ ਪਰ ਪਰਚਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਮੁੜ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ-ਮਾਲਕ ਕਦੇ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਜੁਆਬ ਤਕ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਥੇ ਆਏ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੈਸੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਮੁਫਤ ਸੈਰਾਂ ਵੀ ਕਰਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿੱਤੋਂ ਵੱਧ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਬੇਹੁਦਗੀ ਭਰੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰੀ ਕਈ ਤੋਹਫੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਉਹ ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਮਾਲਕ/ਸੰਪਾਦਕ ਸਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਚੈਕਾਂ, ਡਰਾਫਟਾਂ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਖਰਚਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪਾਠਕ-ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ ? ਹਾਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਫਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟਲ ਆਰਡਰਾਂ ਲਈ ਖਰਚ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 100 ਪੈਂਡ ਤੋਂ ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ ਰਕਮ ਲਈ ਡਰਾਫਟ ਦਾ ਖਰਚਾ 8 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 12 ਪੈਂਡ ਤਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਜਿਸਟਰਡ ਚਿੱਠੀ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਪੈਂਡ ਹੋਰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣੇ-ਚੌਗੁਣੇ ਪੈਸੇ ਝਾੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸੌਖਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ਤ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਭੇਜ ਦਈਏ ਤੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚੇ ਸਿੱਧੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਮੰਗਾ ਕੇ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਆ ਕਰੇ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਲੁੱਟ ਵੀ ਬਚੇਗੀ ਤੇ ਸਾਡਾ ਅਹਿਸਾਨ ਵੀ ਮਿੱਤਰ, ਰਿਸ਼ਤੇ-ਦਾਰ ਸਿਰ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਵਿੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ 'ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਪਰਚਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਪਰਚਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਵੀ ਦਲੀਲ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਛਪਦਾ ਕੋਈ ਪਰਚਾ ਇਕ ਪੈਂਡ ਦਾ ਖਰੀਦੀਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ ਛਪਦੇ ਪਰਚੇ ਲਈ 45-50 ਰੁਪਏ ਅਦਾ ਕਰੀਏ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਰਚੇ ਦੀ ਕੀਮਤ 6 ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਡਾਕ ਖਰਚ ਵੀ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਹੀ ਬੋਧਿਆ ਜਾਵੇ।

ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਕੀਮਤ, ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਬਾਕੀ ਖਰਚ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਪੈਂਡਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਪੈਂਡਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਰੁਪਈਆਂ ਵਿਚ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਕਾਗਜ਼, ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ, ਤਨਖਾਹਾਂ,

ਆਦਿ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤ ਪੌਡਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਂ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਪਰਚਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰਤੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਪਰਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖਰਚ ਬਾਰੇ ਮੇਲ ਕਰਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਧੱਕੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਂ ਸੂਤੀ ਕਪੜੇ ਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਵਲੈਤ 'ਚ 20 ਪੌਡ ਦੀ ਖ਼ੀਦਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਜਦ ਕਦੇ ਭਾਰਤ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਸੂਤੀ ਕਮੀਜ਼ ਦੀ ਕੀਮਤ 1000 ਅਦਾ ਕਰਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਉਹਦੀ ਕੀਮਤ 2 ਜਾਂ 3 ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਾਰੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਨੁਕਤਾ ਵੀ ਬੇਜਾਨ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਕੀਮਤ 85 ਰੁਪਏ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬਰਤਾਨੀਆਂ 'ਚ ਚਾਰ ਪੌਡਾਂ ਅਰਥਾਤ 160 ਰੁਪਏ ਦੀ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ-ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ 'ਚੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪਵਾਉਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰੈਸ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਗਰ ਛਾਪਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਕੁਆਲਟੀ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜੋ ਭਾਰਤ 'ਚੋਂ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੇ ਦਾਮ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਪੌਡ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹਦਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਜੇ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਇਲਮ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਛਪਾਉਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੇਣੇ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਦਾ। ਹਾਂ, ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਵਾਧ-ਘਾਟ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨਵੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ

ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਅਕਤੂਬਰ 1917 'ਚ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਪਲਟਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈ ਗਈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਇਹ ਘਟਨਾ ਬੜੀ ਧਮਾਕਾਖੇਜ਼ ਸੀ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਈ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਲੋਟੂ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਹਿੱਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਚ ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਅਤੇ ਜੁੱਲੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਰ ਇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਕੰਮ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਗਰੰਟੀ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਬਰਨਾਰਡ ਸ਼ਾਅ ਵਰਗੇ ਸਿਰਕੱਢ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਕਈ ਹੱਥ-ਕੰਡੇ ਵਰਤੇ ਪਰ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ। ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੂਜੀ ਵੱਡੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਧਾਕ ਜਮਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਨ ਵੀ 1948 'ਚ ਮਾਓ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹੇਠ ਮਾਰਕਸਿਸਟ ਸਿਸਟਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਕਦੇ ਵੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਵਰਤਾਵ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਫਰੀਕਨ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਦੇ ਪਾੜੇ ਨੇ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਦਾ ਲੱਕ ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗਰੀਬੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ।

ਬਰਤਾਨੀਆਂ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬੈਵਰਿਜ (Beveridge) ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ 1946 'ਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਇਹ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਬੁਨਾਉਣ 'ਚ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਸੀ। 1942 'ਚ ਬੈਵਰਿਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਰੀਪੋਰਟ 'ਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ

ਦਿੱਤਾ ਅਗਰ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਹੋਂਦ 'ਚ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਲ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਹ ਪੰਜ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਸਨ:

1. ਬਿਮਾਰੀਆਂ, 2. ਅਗਿਆਨਤਾ, 3. ਗੰਦਗੀ (Squalor), 4. ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, 5. ਗਰੀਬੀ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਬੈਵਰਿਜ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹੈਲਥ ਸਰਵਿਸ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਬਟਲਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਕਟ (Butler Education Act. 1944) ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਤਕ ਮੁਫਤ ਵਿਦਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਗੰਦਗੀ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਸਥਾਨਿਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਂਦ 'ਚ ਲਿਆਉਣ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਵੇ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਕੰਮ ਮਿਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਸਿਸਟਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਫਸਤਾ ਵੱਢਣ ਲਈ ਬਰਤਾਨਵੀ ਤਵਾਰੀਖ 'ਚ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਬੜਾ ਡੰਗ ਟਪਾਉ ਜਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦੇ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਕਪੜੇ-ਲਭੇ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਵੀ ਸਰਦਾ-ਪੁੱਜਦਾ ਹੋਇਆ ਦੇ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਉਹੀ ਹਾਲ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਚ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਾਂਗ ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਵੀ ਮੰਗਤਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤੇਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਵੀ ਮੰਗਣਾ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਈ ਲੋਕ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਬੈਵਰਿਜ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਅਤੇ ਬੁਢਾਪੇ 'ਚ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਘਟਣ ਨਾਲ ਆਈ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ 1908 'ਚ ਵੀ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਗੋਂ ਬੁਢਾਪੇ ਲਈ ਵੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਲਈ 1908 ਅਤੇ 1911 'ਚ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਭੱਤੇ ਇਨ੍ਹੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪੈਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਨ ਕਿ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਣਾ ਅਤੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਬੈਵਰਿਜ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 1946 ਤੋਂ 1948 ਤਕ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਵਿਉਂਤਪਾਰ ਆਦਿ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਸ਼ੂਰੈਂਸ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਫੰਡ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਪੈਸੇ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਕਿ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਬੀਮਾਰੀ ਅਤੇ ਬੁਢਾਪੇ 'ਚ ਪੈਸੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਇਹਨਾਂ ਮਿਲਦੇ ਭੱਤਿਆਂ ਦਾ ਹੇਟ ਸਭ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਅਪੰਗ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਸ਼ੂਰੈਂਸ

ਲਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਫੰਡ 'ਚ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਸੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ ਜੀਅ ਸਕਣ।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਸ਼ੂਰੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਭੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫੈਮਿਲੀ ਅਲਾਊਂਸ ਦੇਣਾ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਬੱਚੇ ਲਈ 16 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਅੱਜ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਪੈਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ। ਇਹ ਪੈਸੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਬਾਪਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਹੋਵੇ।

ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੱਛਮੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਟਕਲ-ਪੱਚੂ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। 1920 ਅਤੇ 1930ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨੀਆਂ 'ਚ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਈ ਸੀ। ਇਕੋਨੋਮਿਸਟ ਮੇਅਨਾਰਡ ਕੀਨਜ਼ (Maynard Keynes) ਨੇ ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਗਰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੈਸੇ ਖਰਚਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਅਰਥਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਉਲਟਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਵੱਧ ਰਹੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਠਲ੍ਹ ਪਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੋਸ਼ਲ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਸਿਸਟਮ 'ਚ 1944 ਅਤੇ 1946 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਦ-ਬਦਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੋਟੀ-ਮੋਟੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਿਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਸ਼ੂਰੈਂਸ ਐਕਟ 1944 ਅਤੇ 1946 ਜਿਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਔਫ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਸ਼ੂਰੈਂਸ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਈ।

ਫੈਮਿਲੀ ਅਲਾਊਂਸ ਐਕਟ 1945 'ਚ ਬਣਿਆ ਸੀ।

1948 ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਸਿਸਟੈਂਸ ਐਕਟ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਸਿਸਟੈਂਸ ਬੋਰਡ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

1959 ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਸ਼ੂਰੈਂਸ ਐਕਟ ਨੇ ਗਰੇਜੂਏਟਡ ਪੈਨਸ਼ਨਜ਼ ਯਾਨੀ ਆਮਦਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

1966 ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਸ਼ੂਰੈਂਸ ਐਕਟ ਨਾਲ ਭੱਤਿਆਂ ਦੀ ਦਰ ਕਮਾਈ ਮੁਤਾਬਿਕ ਲਾਗੂ ਹੋਈ ਤੇ 1982 'ਚ ਇਹ ਸਕੀਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

1966 ਵਿਚ ਮਨਿਸਟਰੀ ਔਫ ਸੋਸ਼ਲ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਬੈਨੀਫਿਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਸਿਸਟੈਂਸ ਦਾ ਬਦਲ ਸੀ।

1968 ਵਿਚ ਮਨਿਸਟਰੀ ਔਫ ਸੋਸ਼ਲ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ

ਐਫ ਹੈਲਥ ਐਂਡ ਸੋਸ਼ਲ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

1975 'ਚ ਫੈਮਿਲੀ ਅਲਾਊਂਸ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਿਲਦੀ ਟੈਕਸ ਛੋਟ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਚਾਇਲਡ ਬੈਨੀਫਿਟ ਐਕਟ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

1980 'ਚ ਸੋਸ਼ਲ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

1986 'ਚ ਸੋਸ਼ਲ ਸਕਿਊਰਿਟੀ 'ਚ ਭਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ। ਇੰਕਮ ਸਪੋਰਟ, ਫੈਮਿਲੀ ਕਰੈਡਿਟ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਫੰਡ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। 1978 'ਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੈਨਸ਼ਨ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਵਧਾਉਣ ਵਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਪੈਨਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਸਕੀਮ ਦਾ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

1988 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਐਫ ਹੈਲਥ ਐਂਡ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਦਾ ਨਾਂ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਐਫ ਹੈਲਥ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਨਾਂ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਐਫ ਸੋਸ਼ਲ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

1991 'ਚਾਇਲਡ ਸਪੋਰਟ ਐਕਟ ਬਣਿਆ ਜੋ 1993 'ਚ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਭਰੋੜੇ ਹੋਏ ਬਾਪਾਂ ਦਾ ਮੌਕੂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣ।

ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਭੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਇੰਨੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹਨ ਕਿ ਆਮ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਣਦੇ ਹੱਕੀ ਭੱਤੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀਂ ਲੈਂਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਹ ਪੈਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ 'ਚ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਾਰੇ ਬਣਦੇ ਹੱਕੀ ਭੱਤਿਆਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੇ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਦਰ ਵਧਣ ਨਾਲ ਭੱਤਿਆਂ ਦੀ ਦਰ ਉਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਧੀ ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਬਣਨ ਨਾਲ ਲੋਕੀਂ ਆਲਸੀ ਅਤੇ ਵਿਹਲੜ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੁਫਤ ਮਿਲਦੇ ਭੱਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਤਰੇੜਾਂ ਵੀ ਵਧੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਂ 'ਚ ਵੀ ਚੋਖਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਟੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੀ ਘੰਟਾ ਉਜਰਤ ਦਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਮਾਲਕ ਜੋ ਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਿਲਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਭੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਜਦ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਿਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸੇ ਮਿਲਦੇ ਹੋਣ।

ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਚ ਰੱਦ-ਬਦਲ ਨੇ ਭੱਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸੰਗਲੀ ਪੀਡੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਕੰਮ ਕਰਨਾ

ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕੰਮ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੂੰਝਾ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਦਾਰੇ ਬੰਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹਾਲਾਤ ਫਿਰ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਨੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹੀ ਇਹਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਮਨਸ਼ਾ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਉਥੇ ਗਰੀਬੀ, ਅਮੀਰੀ ਦਾ ਵੀ ਪਾੜਾ ਵਧਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਸੇ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਲਈ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਿਸਟਮ ਨੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।

ਟੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਲਾਇਕੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤਾਂ ਵਧੀ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਸਲੀ ਹਮਲੇ ਵੀ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵਧੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਟੋਰੀਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ। ਨਸਲਵਾਦੀ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਅਗਰ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਘਟ ਜਾਵੇਗੀ, ਵਿਚ ਵੀ ਟੋਰੀਆਂ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆਂ 'ਚ ਨਸਲਵਾਦ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੰਮ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਘਟੀਆ ਤੇ ਗੰਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਵੈਲਫੇਅਰ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਈ ਭੱਤੇ ਨਹੀਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ। ਕਈ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕਈ ਭੱਤੇ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਕਿ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਭੀਖ ਮੰਗਣਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਹਰ ਇਕ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਸੇ ਤੋਂ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਰੱਦ-ਬਦਲ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦ ਮਿਲਦੇ ਭੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਰਤਾਨੀਆ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ 'ਚ ਜਕੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਗੀਆਂ ਜੋ ਬੀਮੇ ਲਈ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਤਾਰਨਗੇ। ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ, ਰੋਟੀ, ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਲਈ ਹੀ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਕੀ ਬੀਮਾ ਕਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕੀ ਭੱਤੇ ਲੈਣੇ। ਇਥੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਹਾਲਾਤ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੁਣ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ। ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨੱਕ ਉੱਚਾ ਰੱਖਣ ਦੀ

ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੌਮਨਿਸਟ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਇਕ ਕਠਪੁੱਤਲੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਣਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਨਕਲਾਬ ਆਉਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ, ਸਹੀ ਮਹਿਨਿਆਂ 'ਚ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ।

ਏਡਜ਼ ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦ

ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਲੋਕ ਏਡਜ਼ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕਣ, ਇਹਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਣ ਜੋ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਏਡਜ਼ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ (ਐਕਿਊਰਡ ਇਮੂਨ ਡੈਫੀਸੀਐਂਸੀ ਸਿੰਡਰਮ)

ਏਡਜ਼ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੈ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਬੜਾ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਹਿਮ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਜਾਣ।

ਏਡਜ਼ ਬਾਰੇ ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵੀ ਵਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਕਰ ਵੀ। ਬਹੁਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਦਾ ਕਾਰਨ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੈਕਸ ਵੱਲ ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਵੱਈਆ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਆਮ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਇਹਨਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਵੱਲ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਹੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਦੁੱਖ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਿਨਸੀ ਵਰਤਾਵ 'ਤੇ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਨਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਵੀ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸੈਰ ਕਰਨ ਇਥੇ ਆਵੇ ਉਹਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਯੂਰਪ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੈ। ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਔਫ ਹੈਲਥ ਐਂਡ ਸੋਸ਼ਲ

ਸਕਿਉਰਿਟੀ ਨੇ 'ਖੂਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ' ਸੈਂਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਲਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸੈਂਟਰਲ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹਮਬਿਸਤਰੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਫਰੰਟ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਏਡਜ਼ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਸਟੋਟਰਡ ਜੋ ਕਿ ਟਾਇਮਜ਼ ਦਾ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੈ ਨੇ ਕਾਫੀ ਲੰਬੇ-ਚੌੜੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਇਹ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਖਤਰਨਾਕ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਿਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਦ ਡੂੰਘੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਯੋਰਪੀਨ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਜਲਦ-ਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਤੱਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਏ।

ਇਹ ਸੁਆਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਹਾਂ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਖੋਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਚ ਜਕੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਮੈਡੀਕਲ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਹੱਕ 'ਚ ਨਹੀਂ ਗਏ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਵੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਬਦਨਾਮ ਟਸਕੀਜ਼ ਸਟੱਡੀ (Tuskegee Study) ਜਿਹਦਾ ਕਿ 1972 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸਿਹਤ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ 40 ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤੋਂ 600 ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਲੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਜਰਬੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਆਤਸ਼ਿਕ ਦਾ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨਗੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ।

ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਕਿ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ, ਰੇਡੀਐਸ਼ਨ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਏਡਜ਼ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬਲੀ ਦਾ ਬੱਕਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਸਲਵਾਦ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਵਿਚ ਇਹਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ।

ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਆਹ ਹੈ ਕਿ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰਾਵਰਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ

ਨਲਾਇਕੀਆਂ ਅਤੇ ਨਫਰਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਈ 1348 ਵਿਚ ਜਦ "ਬਲੈਕ ਡੈਥ" ਨਾਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲੀ ਸੀ ਤਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦੱਖਣੀ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚੋਂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਫਿਰ ਜਦ 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਆਤਸ਼ਿਕ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲੀ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਹੀ ਬੀਮਾਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਦ ਕਲੰਬਸ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਅਮਲਾ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆ ਲੱਭ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਵੀ ਉਥੋਂ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦਾ ਬੱਕਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ 1900 ਵਿਚ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਵਿਖੇ ਪਲੇਗ ਫੈਲੀ ਤਾਂ ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਚੀਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਭੈੜਾ ਵਰਤਾਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚੀਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਚਾਇਨਾ ਟਾਊਨ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਦਸਲੂਕੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਸਲਵਾਦੀ ਵਰਤਾਵ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਦੌਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਹਦਾ ਕਿ ਬੋਲਬਾਲਾ ਅਜੇ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਲਾਮੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਰਪੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਗਿਣੀ-ਮਿਥੀ ਚਾਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਫਰੀਕਨ ਗੁਲਾਮਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਤੋਂ ਘਟੀਆ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਗਰ ਯੋਰਪੀਨ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਈਸਾਈ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਫਿਰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਯੋਰਪੀਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਲੋਕ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਫਰੀਕਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਧਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਫਰੀਕਾ ਨੂੰ ਇਹ ਕਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਣਜਾਨ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਸੀ ਤੇ ਗੋਰੇ ਲੋਕ ਵਿਚਾਰੇ ਤੇ ਬਦਕਿਸਮਤ ਕਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਇਖਲਾਕੀ ਫਰਜ਼ ਸਮਝ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੈਰਾਨਗੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।

ਇਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟੀਆ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 1810 ਵਿਚ ਛਪੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੈਡੀਆ ਬਰੀਟੈਨਿਕਾ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

“ਇਹ ਨਾ-ਖੁਸ਼ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਦਨਾਮੀ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਫਸੀ ਪਈ ਹੈ। ਵਿਹਲੜਪੁਣੇ, ਧੋਖਾਬਾਜ਼ੀ, ਬਦਲਾ ਲਊ, ਜ਼ੁਲਮ, ਗੈਰ-ਅਹਿਸਾਸਪੁਣਾ, ਚੋਰੀ, ਅਧਰਮਪੁਣਾ, ਅਯਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਨਸ਼ੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਹਿਮ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਅਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੈ ਇਹ ਆਪਣੀ ਤਬਾਹੀ ਅਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਦੇ ਖੁੱਦ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਬੜੀ ਭੈੜੀ ਮਸਾਲ ਹੈ।”

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਛਾਤਰ ਚਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਓਹੋ ਜੇਹਾ ਵਰਤਾਵ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਨਸਲਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ, ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਨਸਲਵਾਦ ਦੇ ਜਰਾਸੀਮ ਛੁਪੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੱਢੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਨਸਲਵਾਦੀ ਚਾਲਾਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਏਡਜ਼ ਦਾ ਹੋਟੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ

ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਏਡਜ਼ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ 1970 ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ 'ਏਡਜ਼' ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। 1982 ਸਾਲ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਹੋਟੀ ਤੋਂ ਆਏ ਕੁਝ ਕੁ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇਖੀ ਗਈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮਰੀਜ਼ ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਸਨ ਜੋ ਮਿਆਮੀ ਦੇ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰੇ ਇਲਾਜ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੇ 700 ਮਰੀਜ਼ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 34 ਮਰੀਜ਼ ਐਸੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਹੋਟੀ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਕੁਲ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕਿ 95 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਗੋਰੇ ਅਮਰੀਕਨ ਸਨ ਫਿਰ ਵੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਟੀ. ਵੀ., ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਸਿਰਫ ਉਹ ਕਾਲੇ ਪਰਵਾਸੀ ਹਨ ਜੋ ਹੋਟੀ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਵਸੇ ਸਨ।

ਉਹਨਾਂ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਹਰ ਵੀ ਲੱਗ ਗਈ ਜਦ ਐਂਟਲਾਟਾਂ ਦੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੇਂਦਰ, ਜਿਹਨੇ ਕਿ 'ਏਡਜ਼' ਦੀ

ਖੋਜ ਵਿਚ ਪਹਿਲ-ਕਦਮੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਤਰਾ ਉਹਨਾਂ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਜੋ ਹੋਟੀ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਵਸੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹੀ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੈਲਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਖਿਲਾਫ ਜਦ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਟੀ ਤੋਂ ਆਏ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਸਲੂਕੀ ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦ ਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਟੀ ਨੂੰ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਈ ਦੇ ਲਾਲ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਗਰ 'ਏਡਜ਼' ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਟੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਰੈਬੀਅਨ ਦੇ ਇਕ ਅੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਯਾਨਿ ਡੋਮੀਨੀਕਨ ਰੀਪਬਲਿਕ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਟੀ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਸਾਨ ਡੋਮੀਨੀਕਨ ਰੀਪਬਲਿਕ ਵਿਚ ਗੰਨੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅੱਖੋਂ ਪਰੇਖੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਟੀ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਉਹਨਾਂ ਹੋਟੀ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲੋਂ, ਜੋ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵਸੇ ਸਨ, ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਘੱਟ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੋਟੀ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਉਹ ਅਮਰੀਕਨ ਸੈਲਾਨੀ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਲਈ ਹੋਟੀ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਐਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਮੁਲਕ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਖਰਚ ਪਾਣੀ ਲਈ ਵੀ ਸਸਤਾ ਸੀ ਤੇ ਵੈਸੇ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਪਖ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਹੋਟੀ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋਟੀ ਤੋਂ ਆਏ ਕਾਲੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਹ ਪਰਵਾਸੀ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਤੇ ਭੈੜੀਆਂ ਤੇ ਘਟੀਆ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੇਸਵਾਗਮਨੀ ਅਤੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਨ। 1982 ਤਕ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਤੱਤ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਮਾਯੂਸ ਹੋਏ ਮੈਡੀਕਲ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ 'ਨਸਲਵਾਦੀ ਦਲੀਲ' 'ਤੇ ਡਟੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਹੀ ਹੋਟੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਉਹ ਅਖੌਤੀ ਖੋਜੀ, ਪੋਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।

ਏਡਜ਼ ਦਾ ਅਫਰੀਕਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ

1982 ਦੇ ਆਖੀਰ ਵਿਚ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ

ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਬਿਲਜੀਅਮ ਦੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਅਮੀਰ ਏਡਜ਼ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਯੋਰਪੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਜ਼ੇਅਰ (Zaire) ਅਤੇ ਰਵਾਂਡਾ (Rwanda) ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੱਛਮੀ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਝੱਟ ਬੇਚ ਲਈ ਅਤੇ ਇਹਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਖੋਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਟੀਮਾਂ ਜ਼ੇਅਰ (Zaire) ਅਤੇ ਰਵਾਂਡਾ (Rwanda) ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹਨਾਂ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ Stive ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਇਰਸ (Virus) ਜੋ ਕਿ ਐਚ. ਆਈ. ਵੀ. (H.I.V.) ਵਾਇਰਸ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਏਡਜ਼ (Aids) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ 'ਅਫਰੀਕਨ ਗਰੀਨ ਬਾਂਦਰ' ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੈਕਸ ਈਸੈਕਸ (MAX ESSEX) ਖੋਜੀ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਟੀ. ਵੀ., ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਛਪਾਉਂਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਉੱਪਰ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਸਿਰਫ ਦੋ ਵਾਰ ਹੀ ਉਹਨੇ 1985 ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਇਸ ਖੋਜ ਨੂੰ ਜਦ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਖੋਜ ਇਕ ਸਫੇ ਅਤੇ ਪੋਸਟਰ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਸ ਖੋਜ ਦਾ ਪੱਛਮੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਭਰਪੂਰ ਚਰਚਾ ਹੋਇਆ।

ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਕਸ ਈਸੈਕਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਯੋਰਪੀਨ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ।

(ੳ) ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਗਰੀਨ ਬਾਂਦਰ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਐਸੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਵਾਇਰਸ ਉਹਨਾਂ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੋਲੋਜਿਸਟ (Zoologist) ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਰ ਅਫਰੀਕੀ ਗਰੀਨ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਯੋਰਪੀਨ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮੈਡੀਕਲ ਖੋਜ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਅ) ਇਕ ਜਪਾਨੀ ਖੋਜੀ ਟੋਲੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜੇ. ਸੀਗਲ (Segal) ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੌਲੀਕੁਲਰ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ (Molecular Examination) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਫਰੀਕੀ ਗਰੀਨ ਬਾਂਦਰ ਅਤੇ ਏਡਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਇਰਸਾਂ ਦਾ ਜਨੈਟਿਕ ਮੇਕਅਪ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਹ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਸਾਇੰਸੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰ ਈਸੈਕਸ

ਦੀ ਖੋਜ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਕਾਰ ਹੈ।

(ੲ) Stiv-3 ਜੋ ਕਿ ਗਰੀਨ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ, ਮੈਕਿਉਸ (Macaques) ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਯਾਨਿ ਉਤਰੀ ਅਫਰੀਕਾ, ਸ਼ਿਬਰਾਲਟਰ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚਲੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਮੈਕਿਉਸ (MACAQUES) ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਵਾਇਰਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਏਡਜ਼ (AIDS) ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਜੋ 'ਗਰੀਨ ਬਾਂਦਰ' ਵਾਲੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਜੇ ਤਕ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਬਾਂਦਰਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਉਂ ਗਿਆ ? ਇਹ ਫਰਜ਼ੀ ਗੱਲਾਂ ਕਿ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਕੱਚਾ ਦਿਮਾਗ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਇਹ ਬੇ ਹੁਦਰੀ ਭਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਿ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਸਵਾਗਮਨੀ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ ਇਸ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਲ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਸਲੀ ਨਫਰਤ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਦਾਅਵਾ ਇਹ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜ਼ੇਅਰ (Zaire) ਅਤੇ ਰਵਾਂਡਾ (Rwanda) ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਉਹਨਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਨ ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੇ ਕੱਟਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਉਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੱਟਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਬੜੇ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਲੱਗੀ ਸੀ।

ਖੈਰ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਫਰਜ਼ੀ ਖਿਆਲ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਸਮਝਾ ਸਕਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿ ਅਚਾਨਕ 1980 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਫਿਰ ਸਿਰਫ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਅਫਰੀਕਨਾਂ ਅਤੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀ ਕਾਲੀ ਵੱਸੋਂ ਨੂੰ ਇਹਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਕਈ ਅਖੱਤੀ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਮੈਡੀਕਲ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਜੇ. ਲੇਵੀ (Jay Levy) ਗਰੀਨ ਬਾਂਦਰ ਬਿਉਰੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੈਂਟਰਲ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਫੈਲੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਨਸਾਨੀ ਆਬਾਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤਾਂ ਸੀ ਪਰ ਇਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਸਨ।

ਇਹ ਬਿਆਨ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੱਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਘੁੰਢੀ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਕਿ ਆਖਿਰ 1980ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ? ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਕ ਜਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਿੱਤੇ 'ਤੇ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਵਾਇਰਸ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ। ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿਮੀਅਨ (Simian) ਜਾਂ ਗਰੀਨ ਬਾਂਦਰ ਦੇ ਵਾਇਰਸ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ 'ਅਖੌਤੀ ਠੋਸ ਸਬੂਤਾਂ' ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਇਤਿਆਦ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਫਰੀਕਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਜਰਾਸੀਮਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਖੂਨ

ਸੈਂਟਰਲ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਜਮਾਂ ਕੀਤੇ ਖੂਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਐਚ. ਆਈ. ਵੀ. ਯਾਨਿ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਵਾਇਰਸ ਸਨ। ਇਹ ਉਹ ਖੂਨ ਸੀ ਜੋ 1959 ਤੋਂ ਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਏ ਹੋ ਜੇਹੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਜਦ ਅਰਮੀਕਾ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਕੀਤੇ ਖੂਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਵਾਇਰਸ ਪਾਈ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਖੂਨ 1979 ਤੋਂ ਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਖੂਨ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਮਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੂਨ ਵਿਚ ਖਰਾਬੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੱਥ ਕੰਗਣ ਨੂੰ ਆਰਸੀ ਕੀ? ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰਕਾਰ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਖੂਨ ਇਨੇ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਤੱਕ ਜਮਾਂ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਕਾਬਲ ਹੈ?

ਹਾਂ, ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਚਿੰਟੇ ਦਿਨ ਵਰਗੀ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਰਸੇ ਤਕ ਜਮਾਂ ਕੀਤੇ ਖੂਨ ਤੇ ਕੀਤੇ ਟੈਸਟ ਦੇ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਹੀ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਫਰੀਕਨਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਵਿਚ ਮਲੇਰੀਏ ਦੇ ਜਰਾਸੀਮ ਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਏਡਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟੈਸਟ ਆੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਈ ਗਲਤ ਨਤੀਜੇ ਕੱਢੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਫਿਰਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੇਅਰ (Zaire) ਵਿਚ ਜੋ ਹੁਣ ਏਡਜ਼ ਬਾਰੇ ਟੈਸਟ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਫੈਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਜ਼ੇਅਰ (Zaire) ਵਿਚ ਇਹਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਅਖੌਤੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਜ਼ੇਅਰ 'ਤੇ

ਹੀ ਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗਰਮ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਐਂਟਵਰਪ (Antwerp) ਸੰਸਥਾ (Institute) ਨੇ ਜੋ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਵਾਇਰਸ ਜ਼ੇਅਰ (Zaire) ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਇਕ ਹੋਰ 'ਅਖੌਤੀ-ਸਬੰਧ' ਜੋ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਫਰੀਕਾ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਾਪੋਸੀ ਦਾ ਸਾਰਕੋਮਾ ਹੈ Kaposi's Sarcoma {K. S.} ਹੈ। ਇਹ ਕੇ. ਐਸ. 1872 ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਮੜੀ ਦੇ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਮੋਰੀਟਜ਼ ਕਾਪੋਸੀ (Moritz Kaposi) ਨੇ ਖੋਜਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੇ. ਐਸ. ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ 'ਮੈਡੀਟੇਰੀਅਨ ਆਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਯੋਰਪੀਅਨ ਨਸਲ' ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਇੰਨੀ ਸੁਸਤ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਭੋਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੀ ਬੀਮਾਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਕਾਰਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ।

1960 ਵਿਚ ਯੋਰਪੀਨ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੈਂਟਰਲ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕੇ. ਐਸ. ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਲੱਛਣ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਹੋਰ ਆਸਾਰ ਯੋਰਪ ਵਿਚਲੀ ਕੇ. ਐਸ. ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਕੇ. ਐਸ. ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਡੀਕਲ ਖੋਜੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਨਵੀਂ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਹੈ ਅਮ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਇਹਨੂੰ ਨਵੀਂ ਕਹਿਣ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕੇ. ਐਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਹੋਇਆ ਕੈਂਸਰ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਘਾਤਕ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਉਤਨੀ ਹੀ ਅਫਰੀਕਾ ਲਈ ਨਵੀਂ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਜਿਨੀ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ।

ਸਾਰੇ ਹੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਹਦੇ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਫਰੀਕਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੋਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜੇ. ਹੰਟਸਮੈਨ (J. Huntsman) ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਹੀ ਬ੍ਰਿਟਸ਼ ਮੈਡੀਕਲ ਜਰਨਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਉਸ ਖੋਜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਸੱਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ 400 ਅਫਰੀਕਨਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ : "ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੋਰਪ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫੈਲੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੋਰਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਸਾਡੇ ਨਤੀਜੇ ਇਸ 'ਅਖੌਤੀ ਖਿਆਲ' ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ।"

ਏਡਜ਼ ਦੇ ਇਕ ਜਾਣੇ-ਪਹਿਚਾਣੇ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਰਿਚਰਡ ਟੈਡਰ (Richard Teddar) ਜੋ ਮਿਡਲਸੈਕਸ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਵੀਰੋਲੋਜੀ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ (Virology)

ogy Dept.) 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ : "ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜੋ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕੇ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਅਫਰੀਕਾ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਸਚਾਈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੋਰਪੀਨ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੱਧਦੀ ਗਈ ਹੈ।"

ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਣਾ ਵਾਜ਼ਿਬ ਹੈ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਸਹੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿੱਥੋਂ ਫੈਲੀ।

ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਹੋਟੀ ਦੀਆਂ ਬਿਊਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਬਿਊਰੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਉਭਾਰਿਆ ਨਾ ਗਿਆ।

ਏਡਜ਼ ਅਤੇ ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ

ਤਿੰਨ ਡਾਕਟਰਾਂ ਸੀਗਲ (Segal), ਸਟਰੈਕਰ (Strecker) ਅਤੇ ਸੀਲ (Seale) ਮੁਤਾਬਕ ਏਡਜ਼ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਬਣਤਰ ਜਾਹਿਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਬਣੀ। ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹਨਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਨੂੰ ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਡਜ਼ ਦੀ ਇਹ ਨਵੀਂ ਬੀਮਾਰੀ ਨਿਕਲ ਆਉਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਊਰੀ ਦਾ ਆਧਾਰ "ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤ" (Circumstantial Evidence) ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਮਹਿਕਮੇ (Defence Dept.) ਨੇ ਬਾਇਓਲੋਜੀਕਲ ਰੀਸਰਚ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦਿਤੇ ਜੋ ਜਨੈਟਿਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ (Genetic Engineering) ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਫੋਰਟ ਡੇਟਰਿਕ ਮੇਰੀਲੈਂਡ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ 'ਜਰਾਸੀਮਾਂ' ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਮਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜਨੈਟਿਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ 1977 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ।

ਕੁਝ ਹੋਰ ਬਿਊਰੀਆਂ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜੇਨ ਟੀਜ਼ (Jane Teas) ਅਤੇ ਸਾਈਮਨ ਵੇਨ ਹੋਬਸਨ (Simon Wain-Hebson) ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਵਿਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਕੁਦਰਤੀ ਤਬਦੀਲੀ ਪਾਈ, ਬਜਾਏ ਉਸ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਜੋ ਜਾਨਵਰਾਂ ਯਾਨੀ ਸੂਰ ਅਤੇ ਭੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਸ ਬਿਊਰੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।

ਨਸਲਵਾਦ ਅਤੇ ਏਡਜ਼ ਦਾ ਫੈਲਾਉ

ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਏਡਜ਼

ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਮਕਸਦ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਕਲਚਰ ਨੂੰ ਨਸਲਵਾਦੀ ਰੰਗਤ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੋਰਪੀਨ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਪੱਛਮੀ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੁਣ ਉਛਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੋਰਪੀਨ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਰਹੀ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਅਫਰੀਕਾ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਫਰੀਕਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੈਕਸੀ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਅਜ਼ਾਦਾਨਾ ਹਨ। ਕੁਝ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੇਸਵਾਗਮਨੀ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਖੋਜਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੀਨੀਆ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ 66 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਹ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੈਕਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕਲੀਨਕਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ੇਰੇ ਇਲਾਜ ਸਨ, ਏਡਜ਼ ਦੀਆਂ ਮਰੀਜ਼ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਰਦ ਜੋ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿਚ ਜ਼ੇਰੇ ਇਲਾਜ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਾਹਕ ਉਸ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਦੇ ਇਖਲਾਕ ਅਤੇ ਜਿਣਸੀ ਆਦਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਜੋ ਕਿ ਆਮ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਹਰ ਵੇਲੇ ਜਿਣਸੀ ਲੁਤਫ 'ਚ ਹੀ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ — ਗੱਲ ਇਹਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਿਣਸੀ ਤੁਅਲਕਾਤ ਬਾਰੇ ਉਨੀ ਖੁਲ੍ਹ ਕਿਥੇ ਜਿੰਨੀ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ 'ਚਕਲੇ' ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਤੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਚਕਲਿਆਂ 'ਤੇ ਪੱਛਮ ਤੋਂ ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ ਕਰਨ ਗਏ ਲੋਕ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਇਥੋਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਕੀਨੀਆ ਦੀਆਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਏਡਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਮ ਬੋਲੀ ਸੇਹਲੀ 'ਚ ਮੀਸਾਡਾ (Misada) ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਠੀਕ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਮਾਲੀ ਮੱਦਦ ਵਾਂਗ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਰਣ ਵੀ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲੀ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੂਈਆਂ (ਟੀਕੇ) ਨੂੰ ਜਰਮਨਾਸ਼ਿਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੈਸੇ ਹੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਐਂਟੀਬਿਊਟਿਕ ਆਦਿ ਲਈ ਵਰਤ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮਾਨ ਦੀ ਵੀ ਕਮੀ ਹੈ ਜੋ ਖੂਨ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣ ਅਤੇ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਅਤੇ ਘਟੀਆ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਛੂਤ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵੀ ਇਕ ਆਮ ਕਾਰਣ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟਦੀ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਵੀ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਦਰਜੇ ਤੱਕ ਕਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਏਡਜ਼ ਵਰਗੀ ਮਾਰੂ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸਾ ਕਿਥੋਂ ਆਵੇ। ਹੁਣ ਤਕ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਇੰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੇਸਿਰ ਬੇਪੈਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਹਨਾਂ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਧੋਖੇਦੇਹੀ ਨਾਲ ਕਲੰਕਤ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ

ਇਕ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸੋਡੀਕਲ ਕਨਸਲਟੈਂਟ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵੈਸਟ ਇੰਡੀਅਨਜ਼ ਦੀਆਂ ਜਿਣਸੀ ਆਦਤਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਏਡਜ਼ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਡੀ. ਐਚ. ਐਸ. ਐਸ. ਦੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਅੰਡਰ ਸੈਕ੍ਰਟਰੀ ਨੇ ਸ਼ਰਯਾਮ ਵਿਉਪਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਨਾ ਜਾਵੇ "ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਵਾਪਸੀ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਚੀਜ਼ ਚਲੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।"

ਅਫਰੀਕਣਾਂ ਦੇ ਏਡਜ਼ ਨਾਲ ਤੁਅਲਕ ਬਾਰੇ ਜੋ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਇਸ਼ਤਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਦੁਹਾਈ ਪਾਈ ਗਈ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਪਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਵੀ 'ਸੋਨੇ 'ਤੇ ਸੁਹਾਗਾ' ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਖੁੱਦ ਏਡਜ਼ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇੰਨਾ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਸਲਵਾਦੀ ਝੱਬਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਨਸਲਵਾਦੀ ਬੇਹੂਦਾ ਬਕਵਾਸ ਤੋਂ।

ਅਹਿਮ ਮਸਲਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੀਡੀਆ ਸਿਰਫ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨਸਲਵਾਦ ਦੀ ਹਰ ਚਾਲ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋੜਵਾਂ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਸਲੀ ਤੁਅਲਕਾਤ, ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਧੱਕਾ ਲੱਗੇਗਾ ਤੇ ਹਾਲਾਤ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਵਿਗੜ ਜਾਣਗੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵੀ ਉਨਾਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ, ਸਥਾਨਿਕ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਹੈਲਥ ਸਰਵਿਸ, ਟਰੇਡ

ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਗੈਰਾ ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਪਾਲਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਸਲਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਣ ਜੋ ਕਿ ਨਸਲਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਫਸਤਾ ਵੱਢਣ ਕਿਉਂਕਿ ਨਸਲਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਖਿਆਲ 'ਏਡਜ਼ ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦ' ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨੋਟ : ਉਪਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਲੇਖ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੈਰਿਨਗੋ ਕਾਉਂਸਲ ਦੀ ਰੇਸ ਈਕੁਅਲਟੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ।

1. Mr. Errol Harry - Race Equality Unit

2. Ms. Sue Yearwood - Race Equality Unit

3. Ms. Ebun Amooquaye - Women's Unit

ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

1. HUMAN GUINEA PIGS - M. H. PAPWORTH - ROUTLEDGE AND KEEGAN PAUL (London) 1967. PLAYERS MAGAZINE (LIST)
2. ROOTS OF RACISM - INSTITUTE OF RACE RELATIONS - BOOK 1 PAGE 23.
3. CHINWEIZU - THE WEST AND REST OF US - RANDOM HOUSE (N. Y.) 1975.
4. PUBLIC AWARENESS AND THE MEDIA - B. TROYONA (CRE).
5. AIDS AND THE THIRLD WORLD - PANOS DOSSIER - THE PANOS INSTITUTE 1986.
6. BIGGER, F. J. 'THE AIDS PROBLEM IN AFRICA' LANCET 79. 22 (1986).
7. VAN DER PERRE P.-'HILUZ INFECTION IN CENTRAL AFRICA.'
8. PERSONAL COMMUNICATION FROM DR. J. MINGLE (DEPT. OF MICROBIOLOGY, UNIVERSITY OF GHANA).
9. C. T. GREGG 'PLAGUE'
10. T. ROSEBURG 'MICROBES AND MORALS'
11. C. D. C. MORBIDITY AND MORALITY WEEKLY REPORT - 5 JUNE 1981
12. K. M. de Cock - 4 AUGUST 1984 BR. MEDICAL JOURNAL : AIDS And

OLD DISEASE FROM AFRICA?

13. G. HUNSMAN AND OTHERS - SEROEPIDEMIOLOGY OF HUMAN IMMUNE - DEFICIENCY VIRUS IN AFRICA - 27 SEPT. 1986 BR. MEDICAL JOURNAL.
14. G. HANCOCK AND E. CARIM - AIDS THE DEADLY EPIDEMIC-GOLLANZ (1986).
15. D. ALTMAN - AIDS THE NEW PURITANISM - PLUTO (1986).
16. THE LANCET (FEBRUARY 1985).
17. CARIBBEAN TIMES (14 NOV. 1986).
18. THE LANCET (APRIL 1983).
19. THE GUARDIAN (13 FEBRUARY 1987).
20. INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON AFRICAN AIDS. (ABSTRACTS, BRUSSELS 1985)

ਤਣਾਅ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਆਮਦਨ ਕਰ ਹੈ

ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲੋੜਾਂ ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਅਤੇ ਜੁੱਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਵੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਹਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੀ ਪੱਧਰ (Standard of living) ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਮੀਰੀ-ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਵੀ ਸੂਚਕ ਹੈ।

ਆਧੁਨਿਕ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਵਧੇਰੇ ਤਣਾਅ 'ਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਕਾਰਣ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਕਨੋਲੋਜੀ ਦੇ ਵਧਣ ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਕਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਆਉਣ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਸੁੰਗੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਜਿਥੇ ਇਹਦਾ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਗੁਣ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਖਿਲਾਫ ਕੁੱਝ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਉਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਗੁਣ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ 'ਚ ਵਾਧਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੁਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਕੰਕਰਡ, ਟੈਲੀਫ਼ਨ, ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ, ਰੇਡੀਓ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਜਿਥੇ ਅਧੁਨਿਕ ਸਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਦੌੜ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਵੀ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ-ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ 'ਚ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਲਚ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਣ ਹੈ ਜੋ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਸਹਾਇਕ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਧੁਨਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ, ਅਮੀਰੀ-ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੌੜ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਧੌਕਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੌੜਨ ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ

ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਕਿ ਸਭਿਅਤਾ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਡਰ ਅਸੰਭਿਅਤਾ ਕਹਾਉਣ 'ਚ ਨਾ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਣ ਹੈ ਜੋ ਮਾਨਿਸ਼ਕ ਤਣਾਅ 'ਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲਾਲਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਚੋਲਿਆਂ ਬੈਠਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਨਿਸ਼ਕ ਤਣਾਅ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਅੰਗਾਂ ਯਾਨੀ ਹੱਥਾਂ, ਬਾਹਾਂ, ਲੱਤਾਂ, ਦਿਮਾਗ, ਕੰਨ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਆਦਿ 'ਚ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਆਧੁਨਿਕ ਸਭਿਅਤਾ ਨੇ ਕਾਫੀ ਵਧਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੁਣ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਤੱਕ ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਲਾਲਚ (Greed), ਸੁਆਰਥਪੁਣਾ, (Selfishness) ਅਤੇ ਹਉਮੈ (Ego) ਵੀ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਤਣਾਅ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਵਧਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹਦੇ 'ਚ ਵੀ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਵੀ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਅਸੂਲ ਹੈ।

ਮਾਨਿਸ਼ਕ ਤਣਾਅ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਨਾ ਕਰੀਏ ਜਾਂ ਅਰਾਮ (ਸੁਖ) ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਈਏ। ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਧਣ (Discipline) 'ਚ ਹੈ। ਲਾਲਚ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਦੌੜ, ਸੁਆਰਥਪੁਣਾ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਕਾਬੂ 'ਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਨਸਾਨੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਸਭਿਅਤਾ ਕਿਤੇ ਲਾਲਚ, ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਸੁਆਰਥਪੁਣੇ ਦੀ ਦਲਦਲ 'ਚ ਹੀ ਨਾ ਫਸੀ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਇਹ ਦੇਖੇ ਕਿ ਉਹ ਲੁੱਟ ਖਸੁੱਟ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਿਵੇਂ ਜੂਝੇ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਲਤਾੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੱਧਰ ਵੀ ਉੱਚੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਜਗੀਰੂ ਅਤੇ ਕਬੀਲਾ ਯੁੱਗ ਵਲ ਪਰਤਣਾ ਮਾਨਿਸ਼ਕ ਤਣਾਅ 'ਚ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਸਗੋਂ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵੱਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇਗਾ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਤਣਾਅ ਹੋਰ ਵਧੇਗਾ ਅਤੇ ਸਭਿਅਤਾ ਅਧੋਗਤੀ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾਵੇਗੀ।

ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਬਦਲਣਾ ਜਿਥੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਰਖੀਏ। ਕੋਈ ਸਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸਦਾ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਦੀ ਅਤੇ ਨੇਕੀ, (ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿਛਾਂਹ ਖਿੱਚੂ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਪਸੰਦ ਤਾਕਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ), ਵਿਚ ਜੱਦੋ ਜਹਿਦ ਸਦਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੇਗੀ ਵੀ ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਮਾਨਿਸ਼ਕ ਤਣਾਅ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਿਸ਼ਕ ਤਣਾਅ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਣਾ ਜਾਨ ਲੋਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਇਹਦੀ ਹੋਂਦ ਵੀ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਤਣਾਅ ਕਰ (Tex) ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ।

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਕੀ ਹੈ ?

ਤਰਕ (Logic) ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦੋ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਆਧਾਰ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਖੜੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਪਰਖਣਾ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਹੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਹੈ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ, ਕਿੱਦਾਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜਿਹੇ ਸੁਆਲਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਲੱਭਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ ਬਹੁਤੀ ਜਨਤਾ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹਾਮੀ ਹੈ।

ਮੇਘ ਰਾਜ ਮਿੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਤ ਕੀਤੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤਰਕਜੋਤੀ' ਦੇ ਸਫਾ 9 ਵਿਚ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਕੀ ਹੈ ? ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਅਜੇਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਿਵੇਕ, ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਤਰਕ ਹੈ, ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਅਜੇਹੀ ਮਾਨਿਸ਼ਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਉਹੀ ਪੜਚੋਲੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਧੀ ਹਰੇਕ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਦੈਵੀ/ਚਮਤਕਾਰੀ ਕਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੁਦਰਤੀ ਕਾਰਨਾਂ/ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਅਧਿਆਤਮਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਵਸਤੂਗਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਵਿਧੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਕੁਦਰਤ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਉੱਪਰ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸੁਭਾਅ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਇਸ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਪਾਦਰਥਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵਰਖਾ ਪੈਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਭਾਫ ਬਣ ਕੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਕਾਸ਼ 'ਚ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਠੰਡਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੁੜ ਪਾਣੀ ਬਣ ਕੇ ਵਰਖਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ ਜਾਂ ਚਾਵਲ ਯੱਗ ਆਦਿ ਦਾ ਕੋਈ

ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਜਨਮ ਨਰ ਤੇ ਮਾਦੇ ਦੇ ਸੰਭੋਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਜਾਂ ਜਨਮ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਇੰਜ ਸਮਝਣਾ ਹੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਧੀ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਉਹ ਫਲਸਫਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਦਾਰਥਵਾਦ—ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ—ਸਗੋਂ ਇਕ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਾਰਥ ਬੁਨਿਆਦੀ (Basic) ਵਸਤੂ ਹੈ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਨਾ-ਕੇਵਲ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਹੀ ਉੱਚਤਮ ਰੂਪ ਹੈ ਸਗੋਂ ਵਸਤੂਗਤ ਪਦਾਰਥਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਗਿਆਨਵਾਦੀਆਂ (Encyclopaedist) ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ, ਸਮਾਜ ਤੇ ਚਿੰਤਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਇਕਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤਰ ਹੱਲ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪਸਾਰ ਹੈ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰਕ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਉਨੀਵੀਂ ਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਗਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜੱਥੇਬੰਦਕ/ਅਮਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਸਤੂਗਤ ਅੰਤਰ ਵਿਰੋਧਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਦੋਂ ਤਕ ਗਿਆਨ ਕੁਦਰਤ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।” ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਇਹੀ ਹੈ। ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਰਕ ਜਾਂ ਦਲੀਲ ਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖੀ-ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹਰੇਕ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, “ਇਹ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਸਤੂਗਤ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅੰਤਰ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦਕ ਅਮਲ ਰਾਹੀਂ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।” ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਐਟਮੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਮਾਨਵ-ਪੱਖੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇਖੀ ਸ਼ਰੇਣੀ-ਸਮਾਜ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ‘ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਅਮਲ’ ਵਿਚ ਇਕ ਅਟੁੱਟ ਸਾਂਝ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, “ਕੁਝ ਅਜੇਹੀਆਂ ਪ੍ਰਾ-ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਅਮਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖੀ-ਭਲਾਈ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ-ਭਲਾਈ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।” ਪਰ ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ “ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ।” ਪਰ

ਉਹ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਚਾਰਵਾਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ-ਭਲਾਈ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ, “ਜੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦਰੁੱਸਤ ਸੋਚ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਭ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਸੰਭਵ ਹੈ।” ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਇਕ ਸੀਮਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁ-ਸੰਖਿਆ ਤਰਕ ਅਧਾਰਿਤ ਗਿਆਨ ਉਦੋਂ ਤਕ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤਕ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

17ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਦੇਸਕਾਰਤੇ (Descartes) ਸਪਾਈਨੋਜ਼ਾ (Spinoza) ਲਿਵਨਿਜ਼ (Leivniz), 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਕਾਂਤ (Kant) ਫਿਸ਼ੇ (Fichte) ਸ਼ੈਲਿੰਗ (Schelling), ਹੀਗਲ (Hegil) ਅਨੁਸਾਰ, “ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ‘ਮਾਨਿਸਕ ਵਰਤਾਰਿਆਂ’ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪਦਾਰਥਕ ਖੇਤਰ ਤਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੋਝਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਿਰਫ ਜਿਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਚੰਗਾ ਜਿਉਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਵਰਤਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ-ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇਰਾ, ਸੌਖਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਅਜੇਹੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਵਸਤਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਆਰਾਮ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ “ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ-ਉਪਯੋਗਤਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀ ਸਗੋਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ-ਜੀਵਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ।” ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਜਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਉਦੋਂ ਤਕ ਸਹੀ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਹ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖ-ਜਾਤੀ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸੁਹਜਮਈ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖੀ-ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਕੱਢਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਪਸ਼ੂ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਸ ਵਿਲੱਖਣ ਰੁਚੀ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾਵਾਂ (ਨਾਚ, ਸੰਗੀਤ, ਬੁੱਤ-ਤਰਾਸ਼ੀ, ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ, ਸਾਹਿਤ, ਇਮਾਰਤ-ਸਾਜ਼ੀ ਆਦਿ) ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਪ੍ਰਸਾਧਨਾਂ (ਗਾਂਹਿਣੇ ਸੁੰਗਧੀਆਂ, ਰੰਗਾਂ, ਡੀਜ਼ਾਇਨਾਂ, ਨਾਪਾਂ, ਕਟਾਈ, ਸਿਲਾਈ, ਬੁਣਾਈ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਵੰਗਾਂ ਆਦਿ) ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ (ਮੋਹ, ਪਿਆਰ, ਅਪਣਤ ‘ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਆਦਿ) ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।”

ਸਾਡੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਦੋ ਅਹਿਮ ਤੱਤ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੇ ਕਰੋਮੋਸੋਮਜ਼ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 23+23=46 ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਯਾਨੀ ਮਾਂ ਬਾਪ ਵੱਲੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਪਾਲਣ

ਪੋਸ਼ਣ, ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ, ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰੇਡੀਓ, ਟੀ. ਵੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰਾ ਸਾਡੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ, ਬੋਲਣ ਚਲਣ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਅਤੇ ਵਰਤਾਵ ਆਦਿ 'ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰੁਚੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਹਰ ਪੱਖ ਨੂੰ ਤਰਕ ਦੇ ਪੱਲੜੇ 'ਤੇ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ (Conditioned) ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਫਿਰ ਇਥੋਂ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਇਹ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਜ਼ਾਤੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹੋਣ।

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਲੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਾਫੀ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਜੋ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਉਤਰਦੇ ਹੋਣ।

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਸਾਡੀ ਧਾਰਮਿਕ ਬਿਰਤੀ, ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਜੋ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੋਚ 'ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਦਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਅਤੇ ਉਮਰ ਨਾਲ ਵੀ ਕੋਈ ਤੁਅਲਕ ਨਹੀਂ ਯਾਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵਲੈਤੀ ਦੀਵਾਲੀ

ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੜੇ ਘੱਟ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਈਸਾਈ ਕਹਾ ਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹਨ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗਿਰਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜੰਦਰੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਮੰਦਰ ਤੇ ਮਸੀਤਾਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਸਮ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜ, ਆਦਤਾਂ ਵਾਂਗ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਬਦਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲੋਕ ਚਾਹੇ ਉਹ ਈਸਾਈ ਧਰਮ 'ਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹਰ ਸਾਲ ਕ੍ਰਿਸਮਿਸ ਜ਼ੋਰਾਂ-ਸ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸਮਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਦਾ ਜਨਮ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤੋਹਫੇ ਦੇਣ ਤਕ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨੀਆਂ 'ਚ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਮਸੀਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਘੱਟ। ਭਾਰੂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਅਸਰ ਸਦਾ ਹੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦ ਗੱਲ ਬਿਗਾਨੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਬਿਗਾਨਾ ਮੁਲਕ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੀਆਂ ਗਿਣਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵੀ ਪਤਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ ਦਿਖਾਵੇ ਵਜੋਂ ਕਾਫੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਸਾਡੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੇਸਿਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਨਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ 'ਤੇ ਪਟਾਖੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਪੁੰਝਣ ਲਈ ਮਠਿਆਈਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੇਡੀਉ 'ਤੇ ਵੀ ਬੁੱਤਸਾਰ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਦੇ ਕੇ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਸਥਾਨਿਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕ੍ਰਿਸਮਿਸ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਦੀਵਾਲੀ 'ਤੇ ਹੀ ਜਗਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਰਹੇ।

ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਮੰਦਰਾਂ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਜਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਠਿਆਈਆਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ

ਹਨ। ਕਥਾ-ਵਾਰਤਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਲੈਤ 'ਚ ਜੰਮੀ ਪਲੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪੱਲੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਇਹ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰੇ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਜੀਵਤ ਰਹਿਣਗੇ? ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਏਸ਼ੀਅਨ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰੇ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਭਾਰੂ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੁਟਲਨੀਤੀਆਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਸਲਵਾਦ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਨਸਲਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਏਸ਼ੀਅਨ ਮਾਪੇ ਖਾਹ-ਮ-ਖਾਹ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਸੇ ਦਾ ਕਸੂਰ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ। ਏਸ਼ੀਅਨ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪੁੜਾਂ 'ਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਈ ਏਸ਼ੀਅਨ ਆਪਣੀਆਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ 'ਚ ਸ਼ਰਾਬ ਤਾਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੂਆ ਵੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਜੂਆ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਖੇਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਝੱਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਘਰੇ ਹੀ ਤਾਸ਼ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਕੌਡਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਠਾ-ਸਿੱਧਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਬੇਖਬਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਠਿਆਈ ਅਤੇ ਪਟਾਖਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਦੀ ਵਾਹਵਾ ਵਿਕਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਟਾਖਿਆਂ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਠਿਆਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ 'ਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਉਲਟ ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕ ਸਿਹਤ ਵਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹਨ ਪਰ ਪੱਕ ਚੁੱਕੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਕਿਹੜਾ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਦੇਸ਼ 'ਚ ਘਿਉ, ਦੁੱਧ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤਣਾ ਅਤੇ ਤਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਜੀਭ ਨੂੰ ਇਥੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕਰ-ਰੋਗ ਦੀ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਕਾਫ਼ੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ 'ਚ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਦੀ ਝੰਡੀ ਹੈ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਵੱਲੋਂ ਸੌਖੇ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੰਧਾ-ਧੁੰਦ ਖਾਈ ਜਾਊ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਵਰਜਿਸ਼ ਵੱਲ ਉਕਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਸੁੱਤਾ ਉਠਦਾ ਹੀ ਸੱਤ ਵਜੇ ਸਵੀਮਿੰਗ ਪੂਲ 'ਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਘੰਟਾ ਭਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ ਕਰਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਕੋਲਿਆਂ, ਸੰਗਤਰਿਆਂ, ਸੇਬਾਂ ਅਤੇ ਨਾਖਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਆਪਣੇ ਮਿਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮਲੀਅਮੇਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਫਲ ਖਾਣ ਨੂੰ ਕਹਿ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, "ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਬੀਮਾਰ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਬੀਮਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਖਾਣਾ ਖਾਵਾਂ।"

ਦੀਵਾਲੀ ਵਰਗੇ ਤਿਉਹਾਰ ਜਿਥੇ ਮਨਾਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ

ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰਹੇ, ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੇਖੇ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਭਿਆਚਾਰ ਕਦੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਏ ਦਿਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਅਗਰ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਉਸਾਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਢਾਹੂ ਹੋਣ। ਮਕਸਦ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਦੀ ਉਪਰ ਠੇਕੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਅਗਾਂਹ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵੀ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਚੰਗੀ ਸਿਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਸਕੇ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਉੱਖੜ ਗਏ ਤਾਂ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਦੀਵਾਲੀ ਵਰਗੇ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਇਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ

ਪ੍ਰਸਿਧ ਰੂਸੀ ਲੇਖਕ ਨਿਕੋਲਾਈ ਉਸਤ੍ਰੋਵਸਕੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ—ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਦੋਲਤ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਣ ਲਈ ਉਸ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇੰਜ ਬਿਤਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਅਜਾਈਂ ਬਿਤਾਏ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਅਫਸੋਸ ਨਾ ਹੋਵੇ....।

ਨਿਕੋਲਾਈ ਉਸਤ੍ਰੋਵਸਕੀ ਦੀ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਸਾਰਥਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ।

ਜੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗਾਥੀ-ਗੋੜ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿ 'ਨਾਮ ਜੱਪ ਲੈ ਨਿਮਾਣੀਏ' ਜਿੰਦੇ ਔਖੇ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਆਉਗਾ' ਉਹ ਕਿਸੇ ਐਸੀ ਜ਼ਾਤੀ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਲੋਚਦੇ ਹਨ ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਸ਼ੰਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਸਦੀਵੀ ਤੇ ਜ਼ਾਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਆਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਖੇੜਿਆਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੰਡਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਯਾਨਿ ਧਾਰਮਕ ਰੰਗਤ ਵਿਚ ਰੰਗਣ ਨਾਲ ਸਾਰਥਿਕ ਹੋਣ ਤੇ ਫਿਰ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਹਾਅ 'ਚ ਹੁੜ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਸਾਰਥਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਗਰ ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਮੰਨ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਜ਼ਾਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਗੋੜੇ ਕੱਢਦੀ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਦਾ ਭਲਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਧਾਰਮਕ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਗਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚਲ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮਿਲੇਗਾ ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਤਰਕ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਅਗਰ ਰਸਾਇਣਿਕ ਸਾਇੰਸ ਮੁਤਾਬਕ ਦੋ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਅੰਸ਼ ਅਤੇ ਇਕ ਆਕਸੀਜਨ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਲਈਏ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ 'ਹੱਥ ਕੰਗਣ ਨੂੰ ਆਰਸੀ ਕੀ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਧਾਰਮਕ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਦਿਮਾਗੀ

ਕਸਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਠਹਿਰਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਧਾਰਮਕ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਵਾਇਦੇ ਨਿਰੇ-ਪੁਰੇ ਖੋਖਲੇ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਕਿਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਧਰਮ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਤਾਰੀਫਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹੀ ਵਧੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੀਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਫਰਤ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਅਗਾਂਹ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਕੀ ਸਾਰਥਕ ਬਣਨਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਸਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਦੁੱਖਾਂ ਭਰਿਆ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਇਸ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਅਗਾਂਹ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਸੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਰੱਬ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧਾਂ-ਸੰਤਾਂ, ਚੇਲਿਆਂ-ਚਾਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾੜਾਂ 'ਚ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਧਾੜਾਂ ਵਿਚ ਚੋਰ ਉੱਚਕੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਖੱਟੂ ਕਿੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਨਿਰਭਰ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਧਾਰਮਕ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਪੂਰਬੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਮੰਦਰਾਂ, ਮਸੀਤਾਂ, ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਗਿਰਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਰਮਾਰਾਂ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਵਾਲੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀਂ ਧਾਰਮਕ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ 'ਚ ਨਾ ਫਸੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜ਼ਾਤੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵੇਗ 'ਚ ਰੁੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਇਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤੀ ਜਨਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਚ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਆਰਾਮ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਾਂ। ਇਹ ਖਾਣ ਲਈ ਜਿਊਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਜਿਊਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਰਕ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਜ਼ਾਤੀ ਮੁਢਾਦ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਠੀਕ ਸੇਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁਲੇ ਵਾਂਗ ਕਦੇ ਇਧਰ ਅਤੇ ਕਦੇ ਉਧਰ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਦਾਰਥੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਅਤੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰਿਆ ਬਣਾ ਸਕਣ। ਇਹਨਾਂ ਦੇਵਾਂ ਗੱਲਾਂ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁੱਠੀ-ਸਿੱਧੀ ਚਾਲ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਚਾਲਾਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਤਰਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮੂਹ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਲੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਟਕਣ 'ਚ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਕਈ ਟੀਕਿਆਂ, ਡਰਗਜ਼, ਪੁੱਠੇ-ਸਿੱਧੇ ਖੇਲ-ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ, ਆਰਾਮ

ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੋਚਣੀ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ, ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਵਰਗੇ ਸੁਆਲਾਂ ਤੋਂ ਚਿੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਦਾਰਥਕ ਬਹੁਲਤਾਵਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਹ ਨਾਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਤਰਕ ਦੀ ਕਸ਼ਵਟੀ 'ਤੇ ਜੀਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ, ਕੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬਿਤਾਏ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੋ ਸਕੇ, ਸਮੂਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰਿਆ ਬਣ ਸਕੇ। ਉਸ ਸਮੂਹ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਆਪਣੀ ਭਲਾਈ, ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਲੁਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਾਰਥਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਣ ਲਈ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਰਹਿ ਕੇ ਸਮੂਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬੜਾ ਨਾਪਿਆ ਤੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕੀਮਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੀਣਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਗਰ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਉਪਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕਿਹੜੇ ਗਿਆਨ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਮੂਹ ਦੇ ਆਰਾਮ 'ਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਦੇਖ ਰਿਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੀ ਉਹਦੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਅਤੇ ਕਪੜੇ ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਪਾਉਣ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤਰਕ ਸੋਚਣੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਲ-ਪਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗੁਆਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਬੜੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸੋਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ, ਧਾਰਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਰਿਵਾਜਾਂ ਵਿਚ ਤਰਕ ਸੋਚਣੀ ਉਭਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਥਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਖੜੇ ਹੋ ਉੱਠਦੇ ਹਨ। ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਜਾਂ ਧੱਕਾ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ, ਧੱਕੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਗੁਨਾਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਪੱਕੇ, ਮਨ ਦੇ ਸਾਫ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਸੋਚਣੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਠੀਕ ਸਮਝਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਲਟਾ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਰਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚੁਗਲੀ ਨਿੰਦਿਆ, ਢਾਹੂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ, ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਵਰਗੀਆਂ ਮਾਧੂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਹਰ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਾਰਥਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਂ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਸਵਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਹੀ ਉਹ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹਦਾ ਸਾਰਥਕ ਹਲ ਲਭਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਸਾਰਥਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ : ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤੀ

ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਵੱਸਦੇ ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ਦਾ ਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ 'ਚ ਵੀ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕਾਂ 'ਚ ਵੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਫਸਰ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਚਾਰ ਮੈਨੇਜਰ ਹਨ ਅਤੇ ਤੀਹ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ।

1972 'ਚ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਬੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਕਰਨ ਬਾਅਦ ਉਹ 1973 'ਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਾਅਲੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਪਰ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਹਾਰੀ ਤੇ 1979 'ਚ ਫੇਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟਿਕਣ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇਕਰੀਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ 1980 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਮੈਰਿਜ਼ ਕਾਉਂਸਲਰ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕੀਤਾ। ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ ਮੈਰਿਜ਼ ਕਾਉਂਸਲਰ ਬਣਿਆ। 1984 'ਚ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰ ਦਾ ਡਿਪਲੋਮਾ ਪਾਸ ਕਰ ਲਿਆ। ਟਰੇਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਫਸਰ।

ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ ਮੋਹ ਲਗਾਤਾਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। 'ਜਾਅਲੀ ਦੁਨੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਵੱਖਰੀ ਨਸਲ' ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ਨੇ 16 ਜੁਲਾਈ '93 ਨੂੰ ਵਾਰਿਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਐਮ. ਏ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲੱਲੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦਾ ਜੰਮ-ਪਲ ਹਰੀਸ਼ ਹੁਣ ਬਰਮਿੰਘਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਲਾ ਕੇ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਕਰ ਰਿਹਾ। ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖੀ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।